

Посібник для вчителя

НОВА українська школа

Ранкові зустрічі

3 клас
II семестр

Харків
Видавнича група «Основа»
2020

УДК 373.2
Р22

Серія «Посібник для вчителя»
Заснована 2018 року

Рецензент:

В. Б. Руденко, завідувач методичного кабінету відділу освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради Черкаської обл.

Р22 **Ранкові зустрічі.** 3 клас. II семестр. / авт.-упоряд. С. В. Сигида.
— Х. : Вид. група «Основа», 2020.— 157, [3] с. —(Серія «Посібник для вчителя»).

ISBN 978-617-00-3902-6.

Посібник містить розробки ранкових зустрічей у 3-му класі, складені відповідно до Концепції Нової української школи, вимог нового Державного стандарту початкової загальної освіти та Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (3–4 класи). Матеріал систематизовано за темами місяців (II семестр): «Світ невідомий», «Світ невидимий», «Приховані можливості речей», «Погода», «Я — людина».

Цікаве подання матеріалу, дидактичні та рухливі ігри, завдання розвивального характеру допоможуть учителям продовжити роботу щодо створення класної спільноти, урізноманітнити освітню діяльність, сприятимуть розвитку навичок комунікації, креативності, критичного мислення та командної роботи молодших школярів (так званих навичок «4К»), формуванню всебічно розвиненої особистості громадянина і патріота.

Для вчителів, вихователів, студентів педагогічних вишів, батьків.

УДК 373.2

ISBN 978-617-00-3902-6

© Сигида С. В., упорядкування, 2020
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
5-й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВІДОМИЙ	7
Тиждень 1	7
<i>День 1.</i> Світ невідомий навколо тебе	7
<i>День 2.</i> Чому дещо нам невідоме?	8
<i>День 3.</i> Які голоси має вітер?	10
<i>День 4.</i> Як сприймати невідоме?	11
<i>День 5.</i> Що нас об'єднує?	12
Тиждень 2	13
<i>День 1.</i> Який світ наших захоплень?	13
<i>День 2.</i> Невідомий морський світ, який він?	14
<i>День 3.</i> Чи багато невідомого навколо?	16
<i>День 4.</i> Таємниці невідомого світу	17
<i>День 5.</i> Чи може відоме стати невідомим?	19
6-й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВИДИМИЙ	20
Тиждень 1	20
<i>День 1.</i> Як побачити невидимий світ?	20
<i>День 2.</i> Світ невидимих живих істот, який він?	22
<i>День 3.</i> Чому бактерії називають і друзями, і ворогами людини?	24
<i>День 4.</i> Які невидимі зв'язки є у природі?	26
<i>День 5.</i> Який світ захований під снігом?	28
Тиждень 2	31
<i>День 1.</i> Які невидимі зв'язки є у природі? Кому потрібна вода?	31
<i>День 2.</i> Яку невидиму силу має слово? Гірка правда краща за солодку брехню	32
<i>День 3.</i> Яку невидиму силу має слово? Гостре словечко ранить сердечко	34
<i>День 4.</i> Яку невидиму силу має слово? Реклама як одне з найвпливовіших джерел інформації	36
<i>День 5.</i> Яку невидиму силу має сміх та гумор?	39
Тиждень 3	41
<i>День 1.</i> Як невидиме може стати видимим?	41
<i>День 2.</i> Що таке бординг?	42
<i>День 3.</i> Як здійснювати спостереження за птахами?	44
<i>День 4.</i> Згода буде, а незгода — руйнує	45
<i>День 5.</i> Згода буде, а незгода — руйнує (продовження)	48
Тиждень 4	49
<i>День 1.</i> Якою інформацією можна ділитися?	49
<i>День 2.</i> Якою інформацією можна ділитися? (продовження)	51

<i>День 3.</i> У чому сила подорожника?	53
<i>День 4.</i> Що таке справедливість?	55
<i>День 5.</i> Що таке справедливість? (продовження)	57
7-й МІСЯЦЬ. ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ	59
Тиждень 1	59
<i>День 1.</i> Що приховує яблуко?	59
<i>День 2.</i> Які продукти потрібні для здорового способу життя?	60
<i>День 3.</i> Що приховує доквілля?	63
<i>День 4.</i> Як поводитись з тваринами-безхатками?	64
<i>День 5.</i> Які ситуації в доквіллі можуть бути небезпечними? . . .	67
Тиждень 2	69
<i>День 1.</i> Що зберігає історична пам'ять?	69
<i>День 2.</i> Які пам'ятки культури є в рідному краї?	70
<i>День 3.</i> Що допомагає людині захищати себе?	71
<i>День 4.</i> Як правильно розв'язати конфлікт?	71
<i>День 5.</i> Кому відомі деякі можливості об'єктів?	73
Тиждень 3	75
<i>День 1.</i> Які об'єкти приховують небезпеку?	75
<i>День 2.</i> Що цікавого ти знаєш про рослини?	76
<i>День 3.</i> Які лайфхаки допомагають навчатися?	77
<i>День 4.</i> Чи можу я навчатися краще?	78
<i>День 5.</i> Які якості потрібні для досягнення мети?	79
8-й МІСЯЦЬ. ПОГОДА	80
Тиждень 1	80
<i>День 1.</i> Що таке погода?	80
<i>День 2.</i> Як синоптики визначають, якою буде погода?	83
<i>День 3.</i> Яке значення має погода для людини?	84
<i>День 4.</i> Навіщо людям потрібно передбачати погоду?	86
<i>День 5.</i> Народний календар. Прикмети	88
Тиждень 2	90
<i>День 1.</i> Живі барометри	90
<i>День 2.</i> Як рослини передбачають погоду?	93
<i>День 3.</i> Квітковий годинник	96
<i>День 4.</i> Як хатні улюбленці передбачають погоду?	99
<i>День 5.</i> Погода рідного краю	102
Тиждень 3	104
<i>День 1.</i> Від чого залежить настрій людини?	104
<i>День 2.</i> Як погода впливає на настрій людини?	105
<i>День 3.</i> Як перетворити похмурий день на сонячний?	106
<i>День 4.</i> Чи можна бути веселим, коли дощить?	108
<i>День 5.</i> Що може розповісти про вас ваша улюблена погода?	109

Тиждень 4	111
День 1. Природні явища, що становлять небезпеку	111
День 2. Природні явища, що становлять небезпеку (продовження)	113
День 3. Як убезпечити від стихійного лиха?	114
День 4. Що робити, коли надворі дощ?	116
День 5. Як цікаво провести час удома, коли надворі негода?	118
9-й МІСЯЦЬ. Я — ЛЮДИНА	120
Тиждень 1	120
День 1. У чому моя неповторність?	120
День 2. Що мені подобається? Які я маю смаки та захоплення?	122
День 3. Моя мрія. Що потрібно зробити, щоб здійснилася мрія?	124
День 4. Що в мене спільного з моїми родичами?	126
День 5. Що в мене спільного з моїми родичами? (продовження)	128
Тиждень 2	130
День 1. Що таке гідність?	130
День 2. Яку людину називають гідною?	132
День 3. Навіщо та як допомагати іншим?	134
День 4. Навіщо та як допомагати іншим? (продовження)	136
День 5. Як робити добрі справи?	138
Тиждень 3	140
День 1. Що я знаю про культурну спадщину свого народу?	140
День 2. Хто є громадянами України?	141
День 3. Я — українець/українка, я — європеєць/європейка	143
День 4. Як я пізнаю природу?	145
День 5. Як зібрати інформацію за допомогою цифрових пристроїв?	146
Тиждень 4	147
День 1. Як ми зростали?	147
День 2. Що є щастям для людини?	148
День 3. Як побудувати гарні стосунки у колективі?	151
День 4. Секрети успіху	152
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	155
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	158

ПЕРЕДМОВА

Роки дитинства — це перш за все виховання серця.

Виховання — це не поєднання заходів і прийомів, а мудре спілкування дорослого із живою душею дитини.

В. О. Сухомлинський

ШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

Це вже третя книга, присвячена практиці проведення ранкових зустрічей у початковій школі. Гадаємо, що про користь і важливість цих зустрічей знають не тільки педагоги, але й учнівська та батьківська спільнота. У посібниках для 1–2-х класів можна знайти детальний опис складових зустрічі.

Дворічна практика ранкових зустрічей свідчить про її позитивні результати. Маленькі «нушенята» полюбили цю рутину (*дію, своєрідний ритуал, який щодня повторюється*), успішно демонструють навички спілкування, соціальні та академічні навички, відповідальність і дбайливе ставлення одне до одного, демократичну поведінку. Вони вміють поважно вітатися з іншими дітьми і дорослими, обмінюються важливою інформацією та досвідом, висловлюють власні ідеї і почуття, дружно працюють під час групової роботи, активно обговорюють щоденні новини.

Кожен педагог намагається зробити освітній процес захопливим і радісним для дітей. Адже психологи стверджують: якщо дитина не відчуває радості, навчання не відбувається. Саме ранкова зустріч допомагає створити позитивну атмосферу в класі, отримати заряд енергії, визначити мету і завдання навчального дня, обговорити план його проведення.

Посібник створено з метою надання практичної допомоги вчителям початкових класів у підготовці та проведенні ранкових зустрічей у 3-му класі Нової української школи. Педагоги знайдуть чимало цікавих завдань і вправ, спрямованих на формування ключових компетентностей молодших школярів; слухних порад щодо організації практичної, ігрової, індивідуальної та групової діяльності молодших школярів під час проведення ранкових зустрічей.

══════ 5-Й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВІДОМИЙ ══════

Мета: створити умови для з'ясування змісту поняття «світ невідомий»; учити формулювати проблему, визначати відоме і невідоме в ній, знаходити шляхи розв'язання проблеми, розпізнавати факти та судження у різних життєвих ситуаціях, досліджувати традиції та звичаї свого регіону, порівнювати їх із традиціями інших регіонів України; забезпечити можливість взаємодії з іншими дітьми, дотримуючи правил співпраці у парі, групі; сприяти формуванню навичок створювати власне висловлення на основі почутого/побаченого/прочитаного, описувати, аналізувати свої емоції та пояснювати, як вони впливають на його/її стан та стан інших; стимулювати дотримання правил щодо власної безпечної поведінки зважаючи на ситуації, пов'язані з чужими людьми.

══════ ТИЖДЕНЬ 1 ══════

✓ ДЕНЬ 1. СВІТ НЕВІДОМИЙ НАВКОЛО ТЕБЕ

1. Вітання

Світ невідомий навколо тебе —
Сонце ясне і синє небо,
Птахи і звірі, гори і ріки,
Для нас хай стане відомим навіки!
Нехай людина добро приносить,
Бо світ навколо любові просить.
Алла Потапова

▶ Гра-привітання «Дзвоник»

— Щось сьогодні прохолодно у нашому класі. Зараз спробуємо підвищити температуру. Для цього потрібно взяти ось цей дзвіночок, привітати сусіда, сказати добрі слова і подзвонити. А потім передати дзвіночок далі.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Світ невідомий навколо тебе»

— Чому так важливо посміхатися, бути лагідним?

▶ Вправа «Передбачення»

У капелюх покласти папірці з іменами присутніх, а на аркушах записати перелік питань Чарівнику.

- Хто цього року буде найкраще вчитися?
- Хто знайде скарб?
- Хто зробить велике відкриття?
- Хто отримає найбільше подарунків?

- На кого чекає найбільший сюрприз?
- Хто стане знаменитим?
- У кого здійсниться найзаповітніша мрія?
- Хто буде багато подорожувати?

3. Групове заняття

► Вправа «Пізнаю та відчуваю»

— Уяви, що ти песик, який потрапив під дощ і дуже змок. Тобі потрібно якомога ретельніше струсити із себе краплі води. Починай робити це поступово. Спочатку голова, потім плечі, спина, живіт, ноги, а потім і все тіло. Уяви, що ти струшуєш із себе всі образи, погані думки, тривоги — все, що заважає тобі бути спокійним і впевненим. Після цього заспокойся, заплющ очі та відчуй, яким легким та оновленим стало твоє тіло.

► Гра «Дивовижне відкриття»

Іде, іде дід, дід
 Отакий вусатий.
 Несе, несе мішок, мішок
 Такий бородатий!
 Отакий дідище!
 Отакий дідище!
 Отакий страшище!
 Отакий страшище!
 Отакий ногатий!
 Отакий рукатий!

(Показати мімікою, жестами, рухами, інтонацією.)

- Чому ж він не здався нам страшним?
- Виявляється, посмішка, сміх, жарт роблять страшне смішним і веселим.
- Розкажіть страшилку, сердилку, дражнилку смішно і весело.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я став невидимкою...
- Якби я став чарівником...
- А от би...

✓ ДЕНЬ 2. ЧОМУ ДЕЩО НАМ НЕВІДОМЕ?

1. Вітання

Пролунав для нас дзвінок,
 Розпочався наш урок.
 Помандруймо, любі діти,
 Невідомим для нас світом.

До сусіда оберніться —
 Всьому світові усміхніться.
 1 — посмішка проснулась.
 2 — піднялась, потягнулась.
 3 — присіла, знову встала.
 На 4 всім сказала:
 — Доброго ранку!

(Діти, звертаючись одне до одного, дарують свою усмішку і висловлюють своє побажання.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чому дещо нам невідоме?»

— Отже, ми вирушаємо подорожувати у цікавий, невідомий світ. Нам знадобляться допитливість, уважність та взаємодопомога.

Учитель читає вірш.

Тепер він поважний, його не впізнати,
 Він Дідух величний — добробут у хаті.
 Стоїть на покутті, шанований всюди,
 І ставлять його цього вечора люди.
 За стіл вже сідає велика родина,
 Святвечір святкує уся Україна.
 За столом в святковий вечір і дорослі, і малеча.
 Перша зіронька зійшла, добру звістку принесла.
 Місяць аж 12 страв на столі нарахував.

► Вправа «Мікрофон»

— Що таке свято?

— Чим будень відрізняється від свята?

— Чи може бути свято кожного дня?

— Що вам відомо про Різдво?

— Що передує Різдву?

— Які традиції святкування Різдва у нашому регіоні ви знаєте?

Чи вони збігаються з традиціями інших регіонів України?

3. Групове заняття

► Творчо-емоційна гра

Ось вечір зимовий наш двір огортає,
 Втомилася віхола — спати... *(лягає)*.
 Сріблясті сніжинки у небі кружляють,
 Танцюють в повітрі, на землю... *(лягають)*.
 Невтомний мороз диво-пензлем в руці
 Малює на вікнах ясні... *(промінці)*.
 А я цю красу навкруги помічаю,
 Й на згадку в картинах своїх... *(залишаю)*.

(Діти пальчиком на спині партнера малюють зимову картину.)

► Гра «Асоціації»

Кожна дитина витягує із чарівного мішечка папірець із літерою і має назвати різдвяну страву або той предмет, що асоціюється із цим святом.

4. Теми для Щоденника вражень

- Сьогодні я дізнався(лася)...
- Я святкую Різдво...
- Різдвяні звичаї у моїй родині.

✓ **ДЕНЬ 3. ЯКІ ГОЛОСИ МАЄ ВІТЕР?**

1. Вітання

Уважно слухайте — і все почуєте!
 Уважно дивіться — і все побачите!
 Думайте — і все обов'язково зрозумієте.
 І світ невідомий для себе відкриєте.

Діти звертаються одне до одного зі словами:

— Доброго ранку, Сергійку! У мене сьогодні гарний настрій, адже...

Бажаю тобі...

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які голоси має вітер?»

► Робота над загадкою

- ▼ Він реве, як лев, лякає, Теплий влітку, злий узимку,
 Він шапки з людей зриває. Як пізнати невидимку? (Вітер.)

— Як ми здогадуємося про його існування?

► Слухання казки

Народився у тата Вітрюгана і мами Бурі маленький синок Вітерець. Не пускали його самого гуляти. Набридло малому гратися іграшковими кульками. Полетів він у поле. А був малюк нерозумним, пустотливим. Побачив людину, яка йшла дорогою, і жбурнув їй в обличчя жменю пилюки. Людина закашлялася. А Вітерець засміявся і полетів собі далі. Бачить — вітряк стоїть. Дмухнув на крило. Крутиться! А люди радіють. Розвеселився Вітерець — цікава робота. І зрозумів розбишака, що бути корисним значно цікавіше.

► Дискусія «Вітер — це добре, чи погано?»

3. Групове заняття

► Гра «Вітерець і хмаринка»

Вітер дме і не вщухає,
 Гру веселу починає.

Діти об'єднуються у пари. «Вітерець» «посилає потоки» (дмухає) на різні ділянки тіла «Хмаринки». «Хмаринка» реагує на вітер рухами.

► Гра «Вітер дме на...»

Діти сидять на килимку. Ведучий пропонує гру: «Вітер дме на того, хто... (вважає себе добрим, розумним, красивим, справедливим, терплячим...)». Якщо дитина впізнала себе, то повинна підвестися.

4. Теми для Щоденника вражень

- Вітер — це добре, тому що...
- Вітер — це погано, тому що...
- Моя казка про вітер.

✓ ДЕНЬ 4. ЯК СПРИЙМАТИ НЕВІДОМЕ?

1. Вітання

— Сьогодні ми будемо:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

Дружно і плідно працювати,

У світ невідомий разом вирушати.

► Вправа «Легідне ім'я»

Діти утворюють коло. Ведучий промовляє, як його легідно називають удома. Потім кидає м'яч наступній дитині. В кінці кола м'яч повертається тим самим шляхом. А дитина повинна загадати, як легідно називають удома учасника цього кола, та привітатися до нього, використовуючи легідне звертання.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як сприймати невідоме?»

► Крісло автора

Учитель заздалегідь пропонує учасникам підготувати цікавий матеріал для повідомлення у «Кріслі автора».

1-й у ч е н ь. Декоративно-ужиткове мистецтво — це вид мистецтва, сенс якого полягає у виготовленні предметів, призначених для задоволення практичних потреб (*посуд, меблі, тканина, архітектура, прикрашання*).

2-й у ч е н ь. До видів декоративно-ужиткового мистецтва належать: розпис, різьблення, ткацтво, вишивка, живопис, гончарство, писанкарство, витинанка, лозоплетіння, флористика, художня обробка металу, вироби із скла.

3-й учень. Для того щоб усе розмаїття форм життя вмістити у певні межі, у конкретну форму, використовують прості геометричні фігури як символи природних явищ, стихій, людини у світі.

3. Групове заняття

► Гра «Одягни ялинку»

Дитина зачитує текст на геометричній фігурі та чіпляє «іграшку» на ялинку.

Коло (*круг*) — символ сонця, неба, досконалості, вічності, захист від небезпеки.

Квадрат — символ чотирьох пір року, чотирьох сторін світу, символ стабільності.

Трикутник — символізує три стихії — воду, повітря й вогонь, а ще матір, батька й дитину.

Ромб — символ матеріального благополуччя.

Хрест — знак сонця і вогню, символ вічного життя.

Орнамент — ритмічне чергування елементів або груп елементів.

► Вправа «Упізнай за описом»

Перед дітьми — предмети різної текстури: м'які, дерев'яні, текстильні, пластмасові...

Кожна група описує предмет, а інші учасники груп повинні відгадати, про що йдеться.

4. Теми для Щоденника вражень

- Сьогодні я дізнався(*лася*)...
- Свій посуд я прикрасив(*ла*) би...
- Найкращий подарунок для мене — це...

✓ ДЕНЬ 5. ЩО НАС ОБ'ЄДНУЄ?

1. Вітання

Хто з вас любить мандрувати,
 Нове й цікаве пізнавати?
 Тихо. Чуєте, хтось стука?
 Подивлюсь. Нас жде наука.
 Тож урок швиденько починаймо,
 Досліджувати разом вирушаймо.

► Привітання «Квіточка»

Ведучий виконує роль «садівника», діти — квіти. Садівник «саджає» кожну квітку, торкаючись до дитини, а та присідає, «поливає» її, злегка торкаючись пальцями, імітуючи краплі.

Потім садівник підходить до кожної дитини і каже:

— Доброго дня, квіточко! Ти хто?

— Я — ромашка,— відповідає дитина і підводиться.

— Доброго ранку, ромашко Світланко, ми тебе любимо! — хором відповідають діти.

І так — доки всі не підведуться.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що нас об'єднує?»

» Вправа «Я такий самий, як ти»

Ведучий тримає в руках м'яч. Той, кому цей м'яч дістанеться, кидає його будь-якому учасникові та, звертаючись до нього на ім'я, пояснює, чому він такий самий: «Я такий самий, як ти, адже у мене такий самий колір волосся». Кожний учасник називає свій варіант.

3. Групове заняття

» Гра «Протягни руку»

Учні у групах придумують власні варіанти схожості з іншими учасниками групи. Наприклад, витягнути руку в сторону учасника ... :

- в одязі якого є червоний колір;
- хто носить окуляри;
- чиє волосся довше, ніж твоє;
- хто вищий за тебе;
- у кого є годинник;
- хто одягнений у джинси...

4. Теми для Щоденника вражень

- Навколо мене багато цікавого...
- Я б хотів(ла) дослідити...
- Що мене об'єднує з...

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЯКИЙ СВІТ НАШИХ ЗАХОПЛЕНЬ?

1. Вітання

Кожного ранку в клас я спішу.
«Доброго ранку!» — всім я кажу.
Хай сніг за вікном

Із самого світанку...
Почую у відповідь:
«Доброго ранку!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Який світ наших захоплень?»

» Вправа «Мікрофон»

- Чи любите ви дивитися телевізор?
- Я назву хобі людей, а ви відгадаєте ТВ-програму.
- Співати. («Х фактор».)
- Танцювати. («Танцюють всі».)

- Подорожувати. («Орел та решка».)
- Розповідати смішні історії. («Розсміши коміка».)
- Показувати свій талант. («Україна має талант».)
- А чи може хобі бути корисним для всіх людей?

► *Розповідь учителя*

— У XIX столітті жив незвичайний чоловік, його звали Едісон. Він любив щось винаходити, щоб полегшити своє життя. Едісона вважали великим винахідником.

Одного разу чоловік змайстрував нову хвіртку, але вона важко відчинялася. Друзі спитали його, чому він — великий винахідник — не полагодить її. Відповідь приголомшила усіх: «Моя хвіртка — це і є мій винахід. Вона поєднана з насосом у колодязі, та кожен, хто крізь неї проходить та її відчиняє, накачує мені 20 літрів води, водночас зміцнюючи свої м'язи».

3. Групове заняття

► *Гра «Ми йдемо в похід»*

— Я — Сергійко, я іду в похід і беру із собою ... (називає предмет, назва якого починається тією самою буквою, що й ім'я).

► *Гра «Автопортрет»*

Дітям дається завдання намалювати себе у незвичній формі: замість очей намалювати те, чим їм подобається милуватися, замість рота — улюблену їжу, замість волосся — те, про що любить думати і т. ін. Після виконання завдання зробити виставку картин.

► *Гра «Кольорова павутинка»*

Дітям потрібно утворити коло. Перший учасник отримує клубок ниток. Він повинен декілька разів обмотати ниткою палець на руці та назвати риси свого характеру і своє хобі: «Я відповідальний ...». Після цього він продовжує: «Моє хобі ... А твоє _____ (ім'я дитини)?» і перекидає клубок ниток до того, кого він назвав. Гра триває.

4. Теми для Щоденника вражень

- Світ моїх захоплень.
- Світ захоплень моїх друзів.
- Що краще: мати захоплення чи не мати їх?

✓ **ДЕНЬ 2. НЕВІДОМИЙ МОРСЬКИЙ СВІТ, ЯКИЙ ВІН?**

1. Вітання

Доброго дня вам, любі малята,
Хлопчики милі мої та дівчата.

Щирою посмішкою я вас вітаю,
Доброго настрою на весь день бажаю.
Вліво, вправо поверніться, невідомому всміхніться.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Невідомий морський світ, який він?»

» Морські загадки

- ▼ Кругом вода,
А з питвом біда.
Хто знає,
Де це буває? (*На морі.*)
- ▼ Без рук, без ніг,
По морю на животі плаває. (*Корабель.*)
- ▼ По морю йде-йде,
До берега дійде —
Одразу пропаде. (*Хвиля.*)
- ▼ Коли він потрібний,
Його викидають,
Коли не потрібний,
Його піднімають. (*Якір.*)
- ▼ Мореплавцям у пригоді
Стану в будь-яку погоду.
У грозу, в туманній млі
Привітаю кораблі. (*Маяк.*)
- ▼ Я від вітру надуваюсь,
Але я не ображаюсь,
Хай мене він надуває
І швидкості добавляє. (*Вітрило.*)

— Які слова допомогли вам відгадати ці загадки?

— Діти, які звуки ви чуєте, коли буваєте на морі?

— Як ви вважаєте, про що нам розповідає море?

— А чи знаєте ви, що в моря є своя таємниця? Дійсно, глибоко під водою існує чарівний світ, у якому живе безліч дивовижних істот. Пропоную вам узятися за руки, заплющити очі, вслухатися в звуки моря. (*Звучить аудіозапис «Звуки моря».*)

» Гра «Що в кого?»

— Що вам відомо про морський світ?

У скриньці — малюнки із фрагментами: клешня, луска, щупальця, мушля. За цими фрагментами діти мають назвати істот, яким вони належать.

Бесіда про мешканців водойм, називання відомих дітям істот із опорою на малюнки.

3. Групове заняття

▶ Гра «Кораблі та скелі»

Діти об'єднані у дві групи. Одні будуть «скелями», їм необхідно присісти. Інша група — «кораблі», вони будуть дуже повільно рухатися класом із заплученими очима у хаотичному порядку. Якщо якийсь «кораблик» буде наближатися до «скелі», то їй необхідно зашипіти, імітуючи звук морського прибою. Усім учасникам необхідно уникнути трощу корабля. Якщо ж корабель торкається скелі, він стає ще однією «скелею».

▶ Гра «Музика моря»

Узятися за руки і під музичний супровід рухатися разом як одна величезна хвиля.

▶ Гра «Настрої моря»

Учні у групах мають плесканням долонь зобразити:

1-ша група — море, яке прокидається;

2-га група — море в сонячний день;

3-тя група — лагідне море;

4-та група — море під час вітру;

5-та група — море під час шторму.

4. Теми для Щоденника вражень

- Що мені відомо про море?
- Я б хотів(ла) дізнатися про морських мешканців...
- Для мене море — це...

✓ ДЕНЬ 3. ЧИ БАГАТО НЕВІДОМОГО НАВКОЛО?

1. Вітання

Будемо в світ невідомий рушати,
Будемо різні науки вивчати.
Перед нами — цікаві завдання,
Набираймося ж сили для їх розв'язання.

▶ Вправа-комплімент

— Доброго ранку, Оленко! Мені подобається твоя зачіска, ти завжди гарно причесана.

— Доброго ранку, Сергійко! Мені подобається твоя усмішка, вона привітна і щира.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи багато невідомого навколо?»

▶ Творчо-емоційна вправа «Вірю — не вірю»

Діти сигналізують відповідь цеглинками конструктора.

- Здогадатися, що птах водоплавний, можна за його перетинками на лапках.
- Лебеді та качки — це водоплавні птахи.
- Дюймовочка літала у теплі краї на лелеці.
- На зимівлю до нас прилітають снігурі, омелюхи.
- Пташенята зозулі дуже люблять свою маму.
- Сова була одним із друзів Вінні-Пуха.
- Гидке каченя із казки Г. К. Андерсена належало до виду качок.
- Шишкар вигодовує своїх пташенят узимку.
- Синиця ремез мостить своє гніздо за допомогою слини.
- Дятла називають не лише лісовим лікарем, а й помічником інших птахів.
- Наука, що вивчає життя птахів, — орнітологія.
  - Яких птахів ви бачили дорогою до школи?
  - Птахи оточують нас завжди. Ми вже звикли до них. А дарма, адже вони дивні створіння. Чи багато невідомого про зимуючих птахів?

3. Групове заняття

» Руханка «Зимуючі, перелітні, водоплавні»

Під музичний супровід діти рухаються по колу, музика стихає, діти зупиняються. Учитель називає птаха. Якщо птах осілий — діти присідають; перелітний — піднімають руки і плескають у долоні; водоплавний — імітують плавання.

» Гра «Як живеться вам, птахи?»

Учні у групах отримують зображення птаха, яке розрізають на різні частинки (*пазли*), придумують 1–2 запитання про нього для однієї з інших команд. Групи передають пазли і питання іншій групі за годинниковою стрілкою. Завдання інших груп: скласти пазл із зображенням птаха і дати відповідь на поставлені запитання.

4. Теми для Щоденника вражень

- Птах, який спонукає мене захоплюватися.
- Я знаю таємницю птаха...
- Зимові мрії перелітних птахів.

✓ ДЕНЬ 4. ТАЄМНИЦІ НЕВІДОМОГО СВІТУ

1. Вітання

Вушка, прислухайтесь!
 Очки, придивляйтесь!
 Спинки, розправляйтесь!
 Носику, глибше дихай!

Ротику, посміхнись!
Друзі, у світ невідомий — вирушаймо!

► Вправа «Привітай друга»

Доброго дня, права рука!	(Подають праву руку.)
Доброго дня, ліва рука!	(Подають ліву руку.)
Доброго дня, друже!	(Кивок головою праворуч.)
Доброго дня, друже!	(Кивок головою ліворуч.)
Доброго дня, наш дружний круг!	
Всі на місці? Чи всі тут?	
Повернулись, озирнулись,	
Одне одному всміхнулись.	

2. Обмін інформацією. Тема дня «Таємниці невідомого світу»
Учитель читає вірш.

Завітав сьогодні в клас	Кубик, діти, чарівний.
На урок знову до вас	Він доріжку прокладає,
Кубик, діти, не простий,	Нам усе розповідає.

Діти приносять на урок цікаву світлину із зображенням себе у колі сім'ї або у колі друзів. Розповідають про неї за зразком питань на гранях куба.

- Яка подія зображена?
- Хто зображений?
- Чим запам'ятався цей момент?
- Про що ти міркуєш, дивлячись на світлину?
- Чи хотів би знову повернутися у цей момент?
- Зображені люди спеціально позували, чи це був випадковий знімок?

3. Групове заняття

► Вправа «Цей різнокольоровий світ»

Ведучий говорить про те, що світ дуже різноманітний. У ньому живе багато людей, кожен з яких любить щось своє, мріє по-своєму, відрізняється від інших. Світ — різнокольоровий. Діти об'єднуються у групи за кольором цеглинок конструктора. Кожна група придумує свій різнокольоровий світ: назву країни, прапор, герб. На аркушах паперу втілює свою фантазію.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя улюблена сімейна світлина...
- Я люблю (*не люблю*) фотографуватися...
- Радісна подія у моєму світі.

✓ ДЕНЬ 5. ЧИ МОЖЕ ВІДОМЕ СТАТИ НЕВІДОМИМ?

1. Вітання

- Привіт, друже! (Вітаються за руку.)
- Як ти тут? (Плескають по плечу одне одного.)
- Де ти був? (Смикають за вушко.)
- Я сумував! (Кладуть руки собі на серце.)
- Ти прийшов! (Розводять руки в сторони.)
- Як добре! (Обіймаються.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи може відоме стати невідомим?»

» Розповідь учителя

— У побуті інформацією називають будь-які дані або відомості, які кого-небудь цікавлять. Поширення інформації — це доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб. Інформація передається у формі повідомлення від деякого джерела інформації до її приймача за допомогою каналу зв'язку між ними. Людина сприймає інформацію за допомогою органів чуття (*око, вухо, шкіра, органи мовлення ...*). Інформація може бути товаром, тобто купуватися і продаватися як будь-який інший товар. Тому людина, яка хоче, наприклад, засекретити свій номер телефону так, щоб він не висвічувався під час дзвінків іншому абонентові, може керувати відображенням свого номера, змінюючи відповідні налаштування в меню свого мобільного. При цьому відома інформація стає невідомою.

— Як ви вчините, побачивши, що вам хтось телефонує із засекреченого номеру?

3. Групове заняття

— Передавання інформації може супроводжуватись перешкодами, що спричиняє її спотворення.

» Гра «Ти уявляєш!»

Ведучий повертається до учасника, який стоїть ліворуч від нього, і повідомляє йому новину, розповідаючи при цьому якусь історію. Завдання учасника: звернутися із цією історією до сусіда ліворуч і промовити: «Доброго дня! Ти уявляєш ...» і закінчити фразу тією самою новиною. У кінці кола інформація першого гравця може змінитися до невпізнанності.

4. Теми для Щоденника вражень

- Сьогодні я дізнався(*лася*), що...
- Я отримую інформацію за допомогою...
- Мені подобається...

6-Й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВИДИМИЙ

Мета: створити умови для з'ясування змісту поняття «світ невидимий»;
учити спостерігати за природою, прогнозувати результати спостереження, пояснювати взаємозв'язки між об'єктами живої та неживої природи, у соціальній сфері — аргументувати, чому не можна ображати і цькувати інших, як навколишнє середовище, харчування, фізична активність, стрес та інші фактори впливають на здоров'я людини; спонукати до взаємодії з іншими на основі спільної мети, дотримання правил співпраці у парі та групі.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. ЯК ПОБАЧИТИ НЕВИДИМИЙ СВІТ?

1. Вітання

Доброго ранку, сонечко!

Доброго ранку, донечко!

Доброго ранку,

татусю й матусю!

Доброго ранку вам,

сонячні друзі!

Доброго ранку, учителько мила!

В слові вітання є радості сила.

З доброго ранку наш день

починається —

В доброму слові все добре

здійснюється.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як побачити невидимий світ?»

— Я сьогодні йшла до школи і почула якийсь дивний стукіт.

Цікаво, хто це в такий морозний день працює надворі? І не видно нікого! (Читає вірш.)

Чути стукіт у дворі.

Десь працюють столяри?

Ні, не столяр стіл монтує,

Дятел дерево лікує.

Слух тонкий, відмінний має,

Чує найтихіший звук.

Він по стовбуру стрибає,

Тільки й чути: стук, стук, стук.

І личинки, і мурахи,

І терміти — всі комахи,

Короїд і попелиця —

До обіду все згодиться.

— Чим живиться дятел?

— Чому дятла називають лісовим лікарем?

► *Дидактична гра із сигнальними цеглинками конструктора*

— Візьміть цеглинки. Покажіть за допомогою кольорів істинність або хибність суджень

- Усього налічується близько 25 різновидів дятлів. (Так.)
- Дятли використовують порожні консервні бляшанки і шматки заліза для того, щоб їхній барабанний дріб звучав досить далеко. (Так.)
- Дятли — це унікальні пташки, що постійно відчують голод. (Так.)
- Дятли харчуються комахами, яких за допомогою дзьоба видобують з-під кори стовбурів дерев. (Так.)
- За день ця пташка здатна вдарити по дереву майже 1 млн разів. (Так.)

— Перегляньте відео про те, як працює дятел.

(<https://svitdovkola.org/pilot/3/media6-1>)

— Звідки ви ще зможете дізнатися, як працює дятел?

► *Вправа «Чарівна скринька» (У скриньці — бінокль.)*

Діти передають по колу закриту скриньку з невідомим предметом. Ставлять запитання вчителю за характеристикою предмета і відгадують невідому річ. Відкриває скриньку той учень, який відгадав. Учні характеризують предмет.

Бінокль (лат. *bini* — два і лат. *oculus* — око) — оптичний прилад, складений із двох паралельно з'єднаних зорових труб.

► *Розповідь учителя*

— Сьогодні будь-якому охочому, аби придбати бінокль, достатньо відвідати спеціалізований магазин. Але так було не завжди. У минулому стати володарем цього дивного приладу було складно. Особливо, якщо врахувати, що історія його появи налічує не так уже й багато століть.

Учені, які вивчали оптику, завжди хотіли збільшити свої можливості під час спостереження за віддаленими предметами.

Астроном Йоганн Кеплер винайшов оптичну призму. Завдяки цьому винаходу вдалося істотно збільшити огляд. Предмети почали вивчати на досить великих відстанях, причому ці відстані вимірювали.

3. Групове заняття

► *Гра «Заборонений рух»*

Звучить весела ритмічна музика. Діти утворюють півколо, у центрі — ведучий. Він показує кілька дій, одна з яких (*наприклад, присідання*) — заборонена. Діти повинні повторити всі дії ведучого, крім забороненої.

► *Гра «Дятел»*

Учні обирають «дятла». Усі діти утворюють пари в колі, «дятел» стає посередині. Гравці ходять по колу і хором говорять: «Ходить дятел біля житниці, шукає зерно пшениці».

Дятел відповідає: «Мені сумно одному, кого хочу, того візьму!». З цими словами він хапає за руку одного з гравців і стає з ним у коло. Той, хто залишився без пари, стає в середину кола, тепер він «дятел».

4. Теми для Щоденника вражень

- Як я допомагаю птахам узимку.
- Що я знаю про дятла.
- Дятла вважають лісовим майстром, тому що...

✓ **ДЕНЬ 2. СВІТ НЕВИДИМИХ ЖИВИХ ІСТОТ, ЯКИЙ ВІН?**

1. Вітання

► *Ігрова вправа «Добре тепло»*

Діти утворюють коло і беруть одне одного за руки. Ця ігрова вправа полягає в тому, щоб передавати одне одному душевне «тепло» за допомогою несильного рукостискання.

Перший гравець передає гравцеві праворуч, той — іншому, доки ланцюжок не завершиться на тому, хто почав. Спочатку грають із розплющеними очима, а потім, з початком другого кола, діти заплющують очі. Звучить приємна музика.

► *Активність «Капельюх очікувань»*

Діти рухаються під жваву музику по колу, передаючи одне одному «Капельюх очікувань». Коли музика стихає, дитина в цьому капелюсі висловлює свої припущення та сподівання стосовно сьогоднішнього навчального дня.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Світ невидимих живих істот, який він?»

► *Робота над загадкою*

- ▼ Хоч ти нас не бачиш зором,
Та безпечним ти не будь
І коли прийшов знадвору,
Руки вимить не забудь.
Ми невидимі, та дужі,
Як захочем, можемо вмиць
Попсувать здоров'я дуже
І чим хоч «нагородить»:
І вітранкою, й ангіною,
Кором, грипом, скарлатиною.

Можем молоко скислити
Або ряжанку зробити.
І без купи нас, повір,
Сир не зробиться й кефір.

— Хто ж ці невидимі живі істоти? (*Бактерії.*)

» *Крісло автора. «Перше знайомство»*

1674 року Антоні ван Левенгук, власник крамнички та вправний майстер-шліфувальник скла з голландського міста Делфт, виготовив найпотужніший на той час мікроскоп. Прилад збільшував зображення об'єктів аж у 300 разів. Будова його була дуже проста: мідна пластина з діркою для лінзи, а навпроти неї — гостряк, на якому прилаштовують досліджувану частинку.

Пан Левенгук розмістив перед лінзою краплину води ... і першим серед людей розгледів у ній незнаний доти світ бактерій!

— Які прилади допомагають побачити об'єкти у збільшеному вигляді? (*Окуляри, лупа, підзорна труба, бінокль, мікроскоп, телескоп.*)

— Якими з них ви користувалися?

— Чи помітили ви у досліджуваних об'єктах щось, чого не було видно без збільшення?

» *Перегляд відео «Світ бактерій у краплині води»*

(<https://youtu.be/ccy8xvs4AK4>)

3. Групове заняття

» *Вправа «Веселий м'ячик»*

Учитель підкидає вгору м'ячик. Поки він падає, діти плескають у долоні. Щойно м'яч торкнеться килимка, всі завмирають. Учитель, торкаючись кожної дитини по черзі, «оживляє» її, пропонує виконати завдання.

- Назвати об'єкти живої природи.
- Які природні середовища ти знаєш?
- Доросла зозуля за 1 хвилину може з'їсти 10 гусениць. Скільки вона може з'їсти за 2 хвилини? І т. ін.

» *Гра «Знайди і промовч»*

Діти стоячи заплющують очі. Ведучий кладе предмет на видноті. Після дозволу ведучого діти розплющують очі та уважно розшукують його поглядом. Перший, хто побачив предмет, не повинен нічого казати або показувати, а мовчки сісти на своє місце. Так роблять і інші. Тим, хто не знайшов предмет, допомагають так: усі дивляться на предмет, а діти повинні побачити його, простеживши за поглядом інших.

4. Теми для Щоденника вражень
- Моя казкова історія про пригоди бактерій.
  - Що я знаю про світ невидимих живих істот.
  - Земля — планета мікроорганізмів.

✓ ДЕНЬ 3. ЧОМУ БАКТЕРІЇ НАЗИВАЮТЬ І ДРУЗЬЯМИ, І ВОРОГАМИ ЛЮДИНИ?

1. Вітання

Діти рухаються хаотично. Коли вчитель плесне і промовить: «Один, два, три — пару собі обери», кожен учень знаходить собі пару. Учитель коментує, яким чином діти мають привітатися.

- Рукостисканням.
- Доторкнувшись ліктями.
- Доторкнувшись ніжками.
- Доторкнувшись носиками.
- Доторкнувшись плечима.

(Дії повторюють декілька разів.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чому бактерії називають і друзями, і ворогами людини?»

► Крісло автора

Бактерії настільки маленькі, що переважно їх можна побачити тільки в мікроскоп. Містяться у воді, ґрунті, на шкірі тварин, людей.

ПРО КОРИСТЬ БАКТЕРІЙ

- Більшість кисню на планеті виробляють планктонні бактерії, що містяться у воді.
- Багато ліків виготовляють з бактерій.
- Родючістю ґрунт завдячує роботі бактерій із перероблення залишків об'єктів живої природи.
- Квашені продукти й такі молочні продукти, як кефір, йогурт, ми одержуємо завдяки бактеріям.
- Бактерії, які містяться у шлунках тварин, людей, допомагають перетравлювати їжу.

► Читання й обговорення казки

КАЗКА ПРО ХВОРОБУ НЕМИТИХ РУК

Жили-були на світі маленькі створіння, які називалися мікроби. Мікроб означає надзвичайно малий, такий малий, що без мікроскопу і не помітиш. Так-от, жили собі ці створіння і, як люди, були добрими і злими, тільки про них говорили: шкідливі та корисні.

Я розповім вам сьогодні про двох різних мікробів. Одного звали Кефірчик, і працював він на молокозаводі. Він був добрим

і працюватиме! День і ніч клопочеться: з молока кефіру наробить для дітей, із вершків сметани наготує, йогурти різноманітні робити вміє, сирочки!

Другого мікроба звали Дезик, а звали його так тому, що він був рідним братом хвороби дизентерії. Цей був сердитий і завжди чимось незадоволений нечупара. Завжди бурчить, і все йому хочеться якесь паскудство зробити.

Усі Кефірчика хвалять та в гості запрошують, а Дезика лають та проганяють.

Розгнівався Дезик на людей: «Ну я вам улаштую! Я вам покажу, який цей Кефірчик корисний». Та й побіг у молочний магазин, а туди саме й кефір, і сметану, і сирочки солодкі завезли — всього допоміг Кефірчик на молокозаводі наготувати. Сидить Дезик, чекає.

Коли це жінка з дівчинкою Олею заходить. А дівчинка — чемна та слухняна: поки мама продукти купує, спокійно чекає, бабусі якійсь сумку допомогла потримати. «О ні,— думає Дезик,— надто вона вихована, нічого не вдасться».

Коли це вже інша жінка, з хлопчиком Андрійком заходить. А хлопчик той на всі боки крутиться, вередує, руками все підряд хапає. «Ось цьому я і влаштую неприємність!» — зрадив Дезик та стриб Андрійкові на руки. А той і не помітив навіть, так додому мікроба і приніс.

А вдома одразу сирок ухопив і обгортку знімає. Мама синочка просить руки вимити, а він і слухати не хоче. Дезику ж тільки цього і треба: із рук немитих на сирок перебрався. А на вечір в Андрія температура підвищилася, живіт розболівся, навіть лікаря довелося викликати. Думав Дезик, що лікар приїде та мікроба Кефірчика сварити буде, а він строго так Андрійка запитує: «А чи ти, Андрію, завжди руки перед їжею миєш?». Засоромився Андрійко, та все ж правду розповів. «Отож-бо й воно! — каже лікар,— десь мікроба шкідливого підчепив. А хвороба твоя називається “хворобою немитих рук”».

І вирішив Андрійко для себе: «Ніколи не їстиму брудними руками. Більше не стану жертвою шкідливого мікроба!»

Світлана Шевченко

- Що означає слово «мікроб»?
- Яку роботу виконував Кефірчик?
- Яким мікробом був Дезик?
- Як називається хвороба, про яку розповів Андрійкові лікар?
- Яким важливим правилом ніколи не нехтуватиме Андрійко?

А ви?

3. Групове заняття

► Гра «Вірю — не вірю»

Учитель кожне запитання починає зі слів: «Чи вірите ви, що ...». Учні хором відповідають.

1. ... бактерії — це організми? (Так.)
2. ... слово «бактерія» означає «хрестик»? (Ні; «паличка».)
3. ... бактерії дихають, живляться, ростуть, розмножуються, умирають? (Так.)
4. ... бактерії розмножуються діленням навпіл? (Так.)
5. ... ділення бактерій відбувається кожної хвилини? (Ні. Кожні 20 хв.)
6. ... за добу одна бактерія утворює мільярди нових? (Так.)
7. ... ученя, який гризе ручку, з'їдає тисячі бактерій? (Так.)

► «Незвичайне інтерв'ю»

Учні об'єднуються у групи. Учитель ставить кожній групі по декілька запитань.

— Уявіть, що ви перетворились на бактерій. Ви — бактерії, які зібрались у цьому класі, а я — кореспондент журналу «Наука і життя». Я братиму у вас інтерв'ю. Пам'ятайте, що маленькі бактерії відповіді дають короткі.

- Ви такі маленькі. Як вас можна побачити?
- Чому вас віднесли до живої природи?
- Чому вас іще називають мікробами?
- Чим ви живитеся?
- Як ви розмножуєтесь?
- Де живете?
- Де вас збирається найбільше?
- Яку користь ви приносите природі та людям?
- Якої шкоди ви можете завдати?
- Якщо ви хвороботворні бактерії, чого боїтесь?

4. Теми для Щоденника вражень

- Чи хотів би я стати мікробіологом?
- Як приготувати улюблений йогурт?
- Чому бактерії називають і друзями, і ворогами людини?

✓ ДЕНЬ 4. ЯКІ НЕВИДИМИ ЗВ'ЯЗКИ Є У ПРИРОДІ?

1. Вітання

Доброго ранку, привіт тобі, сонечко!
День усміхнувся мені крізь віконечко.

Хто мені каже щасливо: «Привіт!»?
Весь білий світ!
Сонце і небо, хмарка й комашка,
Котик і півник, вітер і пташка,
Тато і мама, бабуся і дід...
Весь білий світ!

2. Обмін інформацією Тема дня «Які невидимі зв'язки є у природі?»

► Робота з казкою. Добирання заголовку до казки

В одному селі жив хлопчик Андрійко. Йому виповнилося 7 років. Він ходив до школи, а у вихідні гуляв із татом у лісі або біля річки недалеко від села. Часто грався у лузі за будинком. Там росла трава, було багато різних квітів. А скільки незвичайних мешканців жило в них!

Хлопчику дуже кортіло дізнатися, про що вони дзижчать і пишать, що розповідають одне одному. А ще хотів знати, навіщо в природі так багато тварин, яка з них найпотрібніша.

Одного разу Андрійко заплющив очі та побачив фею. Вона підійшла до нього, простягла паличку.

— Бери, вона чарівна. Якщо забажаєш чого-небудь, махни тричі — і все здійсниться.

Сказавши це, фея зникла. Хлопчик зрадів, адже тепер він знатиме відповіді на свої питання.

— Піду до річки,— подумав він.

Першою, кого зустрів Андрійко, була зелена жаба.

— Ось вона нікому не потрібна,— сказав і махнув палицею. Жаби зникли, але відразу з'явилися хмари комарів. Тільки хлопчик хотів сховатися від них, як злетілися чаплі. Вони були голодні та шукали жаб.

— Виявляється, без жаб не можуть жити мешканці річки,— і Андрійко повернув жаб.

— Так,— подумав він,— виявляється, все не так просто. А ось без комарів точно нічого не трапиться, адже вони тільки докучають.

Він махнув паличкою — і комарів як і не було. Але що це? Усі жаби закричали, запищали бабки і ластівки. Хлопчик здогадався, що без комарів вони загинуть — це їхній корм.

— Отже, комарі комусь потрібні! — здивовано сказав хлопчик.

Хотів Андрійко піти в ліс, але передумав. Адже там усе так само! Тепер він зрозумів, що в природі все важливе. Не стане когось одного, то погано стане всім: тваринам, рослинам, людям.

— Як Андрійко вперше використав чарівну паличку?

— Які ще були бажання у хлопчика?

— Якого висновку він дійшов?

3. Групове заняття

► Гра «Відгадай. Хто я?» (проводять підготовлені учні)

- Я живлюся взимку найчастіше мишами, влітку — комахами, жуками і личинками хрущів. Я виходжу на полювання здебільшого вночі. Завдяки своєму тонкому нюху я визначаю, де є пожива.
- До жертви підкрадаюся нечутно. До моєї групи належить вовк, орел, ящірка, гадюка. Ми — хижі тварини.
- Я справжній хижак — великий, сильний. Та як зустрінеться мені бджолине дупло чи куц малини — не обмину, обов'язково поласую. Білка, дика свиня, їжак і я належимо до групи всеїдних.

► Гра «Подумай, обери»

Діти по черзі витягують картки зі словами. Читають їх та приєднуються до групи, з якою пов'язані ці слова: «Хижі», «Рослиноїдні», «Всеїдні».

Хижі	Рослиноїдні	Всеїдні
вовк	заєць	білка
лисиця	олень	ведмідь
сова	голуб	дятел
бабка	колорадський жук	муха
жаба	попелиця	їжак
щука	короп	синиця
вуж	черепаха	мураха
	ящірка	

4. Теми для Щоденника вражень

- Я люблю перебувати на природі.
- Моя улюблена рослина.
- Моя улюблена тварина.

✓ ДЕНЬ 5. ЯКИЙ СВІТ ЗАХОВАНИЙ ПІД СНІГОМ?

1. Вітання

Від серця до серця лунають вітання,
Прийми найщиріші мої побажання:

Щоб ти був старанний,
Щоб ти був завзятий,
Веселий, щасливий,
Здоровий, багатий.

► *Танці-зігріванці*

Автор — Зоряна Лісевич. Діти танцюють разом з артистами балету «Життя — Смайлики».

Йдуть морози, холоднечі, літу — край,
Щоб зігрітись, танцювати починай,
Туту-туп, танцюєм танці,
Тупутанці — зігріванці,
Тупу-тупу через поле, через гай!

► *Релаксаційна вправа «Піаніно»*

Мета: позбутися м'язового і психологічного напруження; налагодити міжособистісні контакти; розвивати дрібну моторику.

Усі утворюють коло, якомога ближче одне до одного. Праву руку кладуть на коліно сусіда праворуч, а ліву на коліно сусіда ліворуч. По колу, по черзі проводити пальцями руху, що імітують гру на піаніно (*гами*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Який світ захований під снігом?»

— Чи любите ви зиму зі снігом?

— Який світ захований під снігом?

► *Торбинка цікавинок. Крісло автора (повідомлення дітей)*

- Восени, коли стає холодно, зникають рослини, якими харчуються рослиноїдні комахи; зникають комашки — їжа для хижих комах. У цей час одні комахи ховаються під кору дерев, у щілини, ґрунт і там зимують. Інші гинуть, а зимують їхні яйця, личинки чи лялечки.
- Зимують під корою дерев сонечко, метелик кропив'янка.
- Колорадський жук залазить глибоко в землю.
- Джмелі розміщують гніздо глибоко у землі. Восени вся джмелина сім'я вимирає. Живими залишаються тільки молоді джмелі, які перезимували, навесні створюють нове гніздо.
- З настанням холодів бджоли збираються на стільниках у вулику. Люди утеплюють вулики, годують бджіл сиропом, який варять із цукру і води. Завдяки тому, що бджоли їдять, у них виділяється тепло.
- Мурахи переживають холодні часи на глибині понад метр у зимувальній камері. Там вони збираються у великий клубок. Коли виглядає сонце, комахи виповзають погрітися. Мурашки не

замерзають навіть тоді, коли мороз сягає -30°C . Ще з осені вони у своєму тілі накопичують в'язку рідину — гліцерин. Ця рідина рятує їх від морозів.

3. Групове заняття

► *Розповіді звірів (інсценізація, учні — в ролі звірят)*

— Послухайте розповіді звірів. Запам'ятайте, що вони вживають в їжу. Що входить до їхнього зимового раціону? Що ще допомагає їм вижити взимку?

Лось. Я люблю поїсти зелену травичку, мох, гриби, лишайники. У моєму раціоні є ягоди брусниці та чорниці. Взимку я їм кору і гілки дерев та кущів. Мій ворог — вовк.

В о в к. Я полюю на кабанів, лосів, оленів, зайців. Якщо іншої їжі не вполюю, то навесні та влітку їм ящірок і навіть жаб. Нюх у мене в 100 разів краще за людський. Я можу учути здобич за 3 км.

► *Інсценізація казки «Кабанчик та лисеня»*

— Ай-ай, ти ж зовсім голий, Кабанчику! Шерстка ріденька та ще й жорстка. Як же ти зимувати будеш?

— А ти яке худеньке, Лисенятко! Хребет один, шкіра та кістки. Як же ти зимувати будеш?

— В мене хутро густе, шубка тепла — не замерзну!

— А в мене гірше, думаєш? В мене-то під шкірою жир. Жир краще всякої шуби гріє!

— Чим любить ласувати лось?

— Що їсть вовк?

— Що допомагає перезимувати дикому кабанові?

— Як готується до зими лисеня?

► *Гра «Допоможіть потрапити додому»*

Обладнання: два комплекти малюнків.

Грають дві команди. Одна команда отримує картки із зображенням тварин, інша — із зображенням житла. За сигналом потрібно правильно розкласти картинку тварини і навпроти — її будиночок.

Барліг — ведмідь; миша — нора; окунь — річка; шпак — шпаківня; білка — дупло; птах — гніздо; вовк — лігво; собака — будка; мураха — мурашник тощо.

4. Теми для Щоденника вражень

□ Моя допомога птахам.

□ Я люблю (*не люблю*) сніг.

□ Що я знаю про світ, захований під снігом?

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЯКІ НЕВИДИМІ ЗВ'ЯЗКИ Є У ПРИРОДІ? КОМУ ПОТРІБНА ВОДА?

1. Вітання

» Гра-вітання «Добрий дощик»

— Ми можемо спостерігати за дощиком і бачимо краплинки, що падають з неба. Пограймо у гру «Добрий дощик». Усі ви — «добрі дощові краплинки». Ось прийшла «мама Хмара» (*вчитель*). У мене в руках є чашечка з чарівною водою доброти. «Мама Хмара» буде «бризкати водою». (*Роздає паперові краплинки з чашечки по черзі на кожну дитину та запитує у «краплинок», кому вони допомогли. Кожна дитина має відповісти, що зробила гарного.*)

І р а. Я — мрійлива краплинка, полила троянду.

М а р і я. Я — весела краплинка, утворила веселку.

М а к с и м. Я — цікава краплинка, політала скрізь на хмарці.

С т а с. Я — турботлива краплинка, напоїла мурашку.

(*Гра триває, доки в колі всі діти щось від себе скажуть.*)

— Молодці, краплиночки, ви старалися.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які невидимі зв'язки є у природі? Кому потрібна вода?»

» Перегляд мультфільму «Струмочок» (2 хв)

(<https://youtu.be/en02cBa6wMs>)

— Які невидимі зв'язки води?

— Кому потрібна вода?

3. Групове заняття

— Що ж, ми теж можемо стати струмочком, бо струмочок — то багато крапельок. Ставаймо до гри.

» Гра-руханка «Струмочок»

Діти утворюють пари, шикуючись одна за одною. Передня пара проходить під попарно піднятими руками інших і стає позаду, за нею — наступна, поки всі пари не пройдуть, аж знову до першої.

— Гарний струмочок, та ось стало всім жарко, і всі піднялися на хмарки.

» Руханка «Краплинки і хмаринки»

На підлозі розкладені обручі. Це хмаринки. Усі діти — «краплинки». Поки звучить музика, діти вільно переміщуються класом. Щойно музика зупиниться, кожна «крапелька» повинна зайняти

будь-яку «хмаринку». «Краплинка», якій не забракло «хмаринки», або вона не встигла знайти місце у хмаринці, «випаровується» (залишає гру). Гру проводять 2–3 рази.

► *Робота в групах*

Кожна група отримує завдання: зібрати картки, на яких зображено: «Хто живе у воді?»; «Хто живе біля водойм?»; «Хто тривалий час може обійтися без води?»; «Що поливають водою?»; «Що росте у воді?». Діти ходять класом й шукають картки з потрібною інформацією. Потім кожна група звітує, доводить свою думку.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був(ла) краплинкою...
- Я розкриваю таємниці води.
- Я знаю, що вода цінна.

✓ **ДЕНЬ 2. ЯКУ НЕВИДИМУ СИЛУ МАЄ СЛОВО?
ГІРКА ПРАВДА КРАЩА ЗА СОЛОДКУ БРЕХНЮ**

1. Вітання

► *Вправа «Я поважаю тебе за ...»*

Діти по колу говорять одне одному «Я поважаю тебе за ...».

2. Обмін думками. Тема дня «Яку невидиму силу має слово? Гірка правда краща за солодку брехню»

► *Моральна задача*

Наталка була одна в кімнаті. Вона прибирала на столі, випадково штовхнула улюблену мамину кришталеву вазу і розбила. Що зробити? Зізнатися чи промовчати? Чи, може, сказати, що розбив кіт Рудько?

- Як, на вашу думку, вчинить Наталка?
- А як би ви зробили?
- У кого з вас були подібні випадки?
- Чи завжди ви буваєте чесними і правдивими?
- Чи легко говорити правду? А брехню?
- У народі кажуть: «Правда світліша за сонце, чистіша за світле небо».

► *Інсценізація вірша «Лисиця»*

Лисиця в школу вчитися прийшла.
А як вона ледачою була,
То щоб уроки не робити —
Надумала учительку дурити!
Напише нишком на хвості
Таблицю множення чи приклади прості
І вгору лапу піднімає.

— Я знаю!
 Я піду до дошки! —
 Озветься так, помнеться трошки,
 Хвоста до носа піднесе
 І прочита, як з книги, все.
 Отак знання у неї ті
 Не в голові були, а на хвості!
 Учителька помітила це діло —
 На хвіст ногою наступила:
 — Тепер відповідай! —
 Лисиця — так і сяк —
 Не зна нічого — й край.
 Шановні друзі, учні й учениці,
 А поміж вас нема подібної лисиці?
М. Яровий

— Яка невидима сила слова правди?

3. Групове заняття

» Обговорення ситуацій

Ситуація 1

Петрик ударив по м'ячу, і м'яч влучив у вікно. Вікно розбилось, а м'яч, відскочивши від рами, впав прямо в руки Андрійкові, який проходив біля вікна. Вийшла вчителька.

Оцінивши побачене, вона звертається до Андрія:

— Андрійку, хіба ти не знав, що гратись м'ячем під вікнами не можна? Це призвело до того, що ти розбив вікно.

Можливі два варіанти розвитку ситуації.

I варіант. Андрій, не бажаючи видати Петрика, бере провину на себе.

II варіант. Петрик зізнається, що це він розбив шибку.

Діти висловлюють своє ставлення до вчинків Андрія і Петрика, оцінюють їх.

Ситуація 2

— Як ти вчиниш, коли:

- знаєш, що товариш завинив, а карають іншого;
- соромно сказати правду?

» Гра «Правда і неправда»

Учні у групах обирають ведучого, який має сказати іншим учасникам групи 3 речення про себе, два з яких — правдива інформація, а одне — неправдива інформація. Наприклад: «Я умію їздити на велосипеді. Двічі на тиждень займаюсь у музичній школі на фортепіано. Влітку відпочивав на морі». Завдання учнів: зрозуміти, яка інформація неправдива, обговорити у групі.

- Чи легко було ведучому говорити неправду про себе?
- Як визначили брехню слухачі? Які відчуття у кожного з них?

► *Робота в групах «Склади прислів'я» (робота з деформованими реченнями)*

Топчи правду в калюжу, а ... *(все чиста буде).*

Брехня стоїть на одній нозі, а ... *(правда на двох).*

Правда — як олія, ... *(скрізь наверх спливає).*

Правда і з дна моря виринає, а ... *(неправда потопає).*

4. Теми для Щоденника вражень

- Я завжди *(не завжди)* говорю правду.
- Що чекає брехливу людину в житті?
- Яку невидиму силу має слово правди?

✓ ДЕНЬ 3. ЯКУ НЕВИДИМУ СИЛУ МАЄ СЛОВО? ГОСТРЕ СЛОВЕЧКО РАНИТЬ СЕРДЕЧКО

1. Вітання

► *Вправа «Привітання»*

Діти стоять у колі.

Станем разом ми у коло.

Скільки друзів — глянь навколо.

Руку другу простягну,

З другом сварку не почну.

Будемо ми дружно грати,

Правил гри не забувати.

► *Групова гра «Прийми оплески»*

Учитель підходить до дитини, дивиться їй у вічі, говорить чарівні слова і починає плескати у долоні. Далі вже вдвох обирають учня, якому аплодують. Щоразу той, кому аплодували, має право обирати наступного. Гра триває, а оплески стають гучнішими.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Яку невидиму силу має слово? Гостре словечко ранить сердечко»

► *Розповідь учителя*

— Слово відіграє важливу роль у житті кожного з нас. З його допомогою можна висловити почуття, емоції, передавати інформацію. Воно буває добрим і злим, лагідним і грізним, веселим та сумним. Добре слово надихає на гарні вчинки, а грубе може накоїти лиха. Як кажуть в народі: «Слово — не горобець, вилетить — не піймаєш!» та «Гостре словечко коле сердечко». Тому слід думати перед тим, як щось говорити. Мудре і добре слово допоможе попередити біду, дати пораду. Перед тим, як когось образити, подумайте про те, як би ви почувалися на місці ображеного.

» Читання вірша

Знають всі, як два по два,
 Що образливі слова
 І на вулиці, і вдома
 Вибухають, наче бомба,
 Б'ють в лице шпаркіше вітру,
 Ще й забруднюють повітря;
 Заважають їсти, спати...
 Та навіщо ж їх казати?
 А слова ласкаві, щирі
 З пліч знімають смутку гирі.
 Добрі усмішки дарують,
 Пестять, міць дають, лікують.
 Розганяють чорні хмари...
 Їх вживайте — ви ж не скнари!

» Робота над прислів'ями

— Як ви розумієте прислів'я?

- Добре слово краще за цукор і мед.
- Від теплого слова і лід розмерзає.
- Гостре словечко коле сердечко.
- Добре словечко зігріє сердечко.

(Відповіді дітей.)

3. Групове заняття

» Гра «Будьте ласкаві»

Учні за командою вчителя виконують різні дії (*присісти, підняти руки ...*) тільки тоді, коли чують слова ввічливості.

» Вправа на саморегуляцію «Візьми себе в руки»

— Щойно відчуєш, що неспокійний, хочеться кого-небудь стукнути, є досить простий спосіб довести собі свою силу: обхвати долонями лікті й сильно притисни руки до грудей — це поза стриманої людини. Заплющ очі, зроби 3 глибокі вдихи і видихи. Нумо спробуємо.

» Вправа «П'ять добрих слів» (за методикою О. Мізерної)

Необхідні аркуші паперу формату А5, олівці або фломастери. Учасники працюють у групах по п'ятеро осіб. Кожен має на аркуші обвести олівцем або фломастером свою руку і посередині долоньки написати своє ім'я. Діти передають свій аркуш паперу сусідові ліворуч, а самі отримують малюнок від сусіда праворуч. В одному із зображень пальців чужого малюнка пишуть щось приємне із якостей його володаря (*наприклад: «Ти чуйний», «Ти відвертий», «Ти пишеш*

гарні вірші» тощо). Інший робить запис на наступному зображенні пальця — і так доти, доки долонька не повернеться до власника.

Лідер групи збирає аркуші, зачитує компліменти, 5 гарних слів, а група відгадує, кого вони стосуються. Наприкінці діти забирають аркуші з долоньками як пам'ятки.

► *Робота в групах «Як народжується посмішка»*

Учні, працюючи у групах, намагаються придумати, як можна поліпшити настрій собі та оточуючим.

Можливі варіанти:

- посміхнутися собі в дзеркалі;
- спробувати розсміятися;
- згадати про хороше, приємне;
- зробити хорошу справу іншій людині;
- намалювати гарний малюнок;
- пожартувати;
- поговорити з людиною, якій довіряєш, і стане легше;
- послухати музику...

4. Теми для Щоденника вражень

- Що б я зробив(ла), якби був (була) невидимим(ою) всього один день?
- Моє добре словечко зігріє сердечко...
- У мене гарний настрій тоді, коли...

✓ ДЕНЬ 4. ЯКУ НЕВИДИМУ СИЛУ МАЄ СЛОВО? РЕКЛАМА ЯК ОДНЕ З НАЙВПЛИВІШИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Вітання

► *Гра «Ввічливий годинник»*

Діти утворюють коло. Учитель (*ведучий*) промовляє вірш і демонструє рухи відповідно до його змісту. Діти повторюють слова й рухи ведучого.

В е д у ч и й

Тікі-так, тікі-так —

Ходить наш годинник так.

Сьому ранку він пробив

І усіх нас розбудив.

Ранок настає.

Сонечко встає,

Усміхнеться з неба:

— Що сказати треба?

(*Крокують на місці.*)

(*Сім разів плескають у долоні й промовляють: «Бом-бом».*)

(*Розводять руки в сторони.*)

(*Піднімають руки догори.*)

(*Усміхаються одне одному.*)

Д і т и. Доброго ранку!

» *Вправа «Фотограф»*

Учитель запрошує охочого стати «фотографом». Решта учасників створюють «похмуру команду», яка має сфотографуватися. Завдання «фотографа» під час зйомки: розсмішити «похмуру команду». Завдання команди: не піддатися на заохочення «фотографа» (*звуки, слова, жести, міміка*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Яку невидиму силу має слово? Реклама як одне з найвпливовіших джерел інформації»

» *Активність «Капелюх очікувань»*

Діти рухаються під жваву музику по колу, передаючи одне одному «Капелюх очікувань». Коли музика стихає, дитина в цьому капелюсі висловлює свої припущення та сподівання стосовно сьогоднішнього навчального дня.

» *Крісло автора*

— А тепер послухаймо ваших товаришів. Спершу дізнаємось, що ж таке реклама.

1-й у ч е н ь. Перші рекламні повідомлення з'явилися у Стародавньому Єгипті. Археологи виявили папірус, залишений господарем якогось раба. Документ розхвалював фізичну витривалість, відмінне здоров'я та інші якості невільника, щоб для нього швидше знайшовся покупець.

2-й у ч е н ь. Перші «рекламщики» з'явилися пізніше — в епоху Стародавньої Греції. Вже тоді міськими вулицями і площами бродили глашатаї, які співали та закликали народ щось купити або скористатися якоюсь послугою.

3-й у ч е н ь. Перші рекламні оголошення народилися у Стародавньому Римі. Їх писали просто на стінах будинків. Переходячи від споруди до споруди, містяни могли дізнатися про місце і час гладіаторських боїв, про продаж свійської худоби та різних товарів.

4-й у ч е н ь. Винахід друкарського верстата ознаменував новий період у розвитку реклами. Вважають, що першу офіційну рекламу випустила лондонська газета, яка пообіцяла нагороду за повернення 12 вкрадених коней.

» *Повідомлення вчителя*

— У сучасному суспільстві інформація стрімко множиться й нерідко керує поглядами та діями людей. Багато газет, журналів, телеканалів та інтернет-ресурсів контролюють або великі корпорації, або політики, які намагаються впливати на наші погляди. Ви вже дорослі, тож маєте знати, як розібратися, коли вам кажуть правду, а коли намагаються змусити бачити світ так, як комусь вигідно.

Щодня ми слухаємо радіо, читаємо газети, дивимось телевізор, багато часу проводимо в Інтернеті. З цих джерел, які називаються медіа, ми черпаємо інформацію.

Спробуйте відповісти на запитання.

- Яку роль у суспільстві виконують ці джерела?
- Що таке Інтернет?
- Які можливості Інтернету тобі відомі?
- Чи знаєш ти, що таке пропаганда?
- Згадай останню радіопрограму, яку ти чув.
- А який фільм ти переглянув останнім?

3. Групове заняття

► Робота над загадкою

- ▼ Фільми, новини, рекламу, музичну програму, Жарти, мультики, сюрпризи нам покаже ... (телевізор).

- ▼ Кричить горлан через море-океан. (Радіо.)
- ▼ Не людина, а розмовляє. (Радіо.)
- ▼ За морем пташечка співає, а до нас пісня лунає. (Радіо.)
- ▼ Диво-ящик, є вікно, а у тім вікні кіно. (Телевізор.)

► Вправа «З'їж поганий настрій!» (реклама продуктів для гарного настрою)

— Зберегти посмішку, веселе самопочуття допоможе їжа. Проста істина, про яку щоразу говорять дієтологи.

Кожна група отримує малюнок певного продукту. Необхідно прочитати про нього стисло інформацію і прорекламувати цей продукт.

- Цитрусові та банани — помаранчеві та жовті. Вони такі яскраві й обов'язково дарують радість навіть своїм виглядом. В апельсинах, мандаринах або бананах міститься чимало вітамінів.
- Си-и-и-ир! Як Чіп і Дейл у мультику тяглися до цього продукту, так само жваво сирні делікатеси поліпшують настрій. Тарілка із сирними продуктами може замінити повноцінний обід або десерт. Тільки настрої буде вдвічі кращим.
- Усі види червоної риби, а також морепродукти. Таку їжу називають «їжею для розуму». І не дарма. Фосфор, цинк, вітаміни групи В, А, D не дають гарному настрою втекти.
- Оливки. Не лише поліпшують настрій, а й дуже корисні для серцево-судинної системи.
- Горіхи і насіння гарбуза та соняшника! Цей усенародний улюблений продукт — насіння — є ще й джерелом речовини, що викликає щастя. Особливо корисне гарбузове (біле) насіння.

Ба більше, врятують від поганого настрою мигдаль або навіть звичайні волоські горіхи.

Єдине, що вживати все це потрібно не більше ніж 30–50 грамів на добу, бо ці антидепресанти є надто калорійними.

Ну і, звісно, солоденькі продукти, у яких містяться гормони щастя.

» *Гра «Відгадай»*

На столі розкладено 5–6 іграшок або предметних малюнків. Дітям пропонують уважно розглянути їх і вибрати один. Один учень повинен розповісти про цей предмет, не називаючи його, щоб решта здогадались, про що йдеться.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я вірю (*не вірю*) рекламі.
- Якби я був (*була*) рекламістом, то рекламував(*ла*) би...
- Реклама — це добре чи погано?

✓ **ДЕНЬ 5. ЯКУ НЕВИДИМУ СИЛУ МАЄ СМІХ ТА ГУМОР?**

1. Вітання

Добрий день! Вітаю з святом
 Всіх, хто любить жартувати!
 Сьогодні буде торба сміху,
 Вам, любі діти, на утіху.
 День цей радо всі чекають,
 Бо сміятись полюбляють.
 Хай звучить веселий сміх,
 Щоб гарний настрій був у всіх!

» *Руханка «Настрій»*

Діти довільно рухаються класом.

— Подумайте про власний настрій. Продемонструйте його за допомогою рухів, міміки. Кожен рух виконуйте протягом 15 секунд. Рухайтесь, як:

- щаслива людина, яка отримала радісну звістку;
- людина, яка постійно чогось боїться;
- людина, яка переходить по канатному мосту над прірвою;
- людина, в якій сьогодні день народження;
- покажіть настрій, у якому перебуваєте зараз.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Яку невидиму силу має сміх та гумор?»

— Діти, бачу, що у вас гарний настрій. Сьогодні ми будемо говорити про гумор і сміх. А це означає, що ми будемо жартувати,

сміятися, веселитися разом і разом ... зростати, бо добрий сміх — найкращий вітамін росту.

— Яке місто в Україні є столицею сміху та гумору?

— Чи доводилось вам там бувати?

— Що цікавого можете розказати про Одесу? *(Одеса — столиця гумору та найколеритніше місто України. Починаючи з 1973 року, в Одесі проходить щорічний фестиваль гумору та сатири, який проводиться 1 квітня. Поїхати в Одесу варто з багатьох причин: аби погуляти, побачити найцікавіші куточки міста, дізнатись його історію. Цікавинок в Одесі безліч!)*

3. Групове заняття

► Гра-жарт «Чарівник»

У ч е н и ц я. Я чарівниця! Вірите? Я зможу зачарувати будь-кого, і він не зможе повторити за мною 3 прості фрази. *(Дівчина викликає одного охочого, «зачаровує» його, торкаючись чарівною паличкою.)*

— Повторюй за мною фрази.

1. У нас дуже весело.
2. Дівчатка сміються, хлопчики — ні.
3. Сказав неправильно.

Викликає ще одного.

— Повторюй фрази.

1. Сьогодні хороша погода.
2. Навкруги так гарно.
3. Говори голосніше.

— А третьому гравцеві я запропоную ось цей приз, якщо він повторить за мною три фрази.

1. У нас свято.
2. Говори голосніше.
3. Молодець, бери приз.

► Гра «Склянка води, капелюх»

У ч е н ь. Зараз я зможу побитися з кимось об заклад, що вип'ю воду з цієї склянки, котра накрита капелюхом, навіть не торкаючись його. Чи є охочі побитися зі мною об заклад?

Викликає охочого, низько нахилиється над капелюхом, удаючи, що п'є.

— Ну от і все! Ти згоден, що я переміг?

— Ну, що я казав, що вип'ю воду, не піднімаючи капелюха.

► Практична робота «Класне фотоательє»

Для цієї роботи знадобиться шматок старих шпалер. Діти в групах вирізають овал так, щоб у нього вільно входило дитяче обличчя.

Яскравими фломастерами або фарбами малюють на тому боці, де немає візерунку, якусь фігуру (*героя казки, фільму або відомої людини*). Передають за годинниковою стрілкою своє «фото» іншій групі. Один із представників групи «стає» цим героєм і ставить запитання, намагаючись за 1 хвилину відгадати, хто він або вона. Група має право відповідати тільки: «Так!» або «Ні!».

4. Теми для Щоденника вражень

- Що мене може розвеселити?
- Щоб мати гарний настрій, я...
- Чи може вчителька на уроці жартувати?

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЯК НЕВИДИМЕ МОЖЕ СТАТИ ВИДИМИМ?

1. Вітання

Доброго ранку, привіт тобі, сонечко!
 День усміхнувся мені крізь віконечко.
 Хто мені каже щасливо: «Привіт!»?
 Весь білий світ!
 Сонце і небо, хмарка й комашка,
 Котик і півник, вітер і пташка,
 Тато і мама, бабуся і дід...
 Весь білий світ!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як невидиме може стати видимим?»

— Народна мудрість каже: «Без здоров'я немає щастя. І найбільше в світі щастя — це здоров'я».

— Правда, здоров'я — всьому голова. Коли людина здорова, то вона дужа, весела, красива, сильна, витривала, смілива, тому що вона прекрасно почувається і може наполегливо працювати, навчатись, може робити те, що їй до душі, займатись улюбленою справою. А коли щось болить, то сили немає, радості також, бо всі думки про одне — як позбутись болю.

— А як же берегти своє здоров'я? (*Думки дітей.*)

— Берегти своє здоров'я означає вести здоровий і активний спосіб життя: робити зарядку, ходити в походи, займатись посиленою фізичною працею, відвідувати спортивні секції, любити і дотримувати чистоти, тому що чистота — запорука здоров'я. А ще — виробляти в собі добрі, корисні звички, позбавлятися та уникаючи поганих, шкідливих.

3. Групове заняття

► Гра «Корисно — шкідливо»

— Нумо пригадаємо, які звички корисні, а які — шкідливі?

Учні показують зеленим кольором «корисно», а червоним — «шкідливо».

- Перебування на свіжому повітрі.
- Звичка все куштувати.
- Тривале сидіння біля телевізора.
- Миття рук перед уживанням їжі.
- Дворазове чищення зубів.
- Куріння цигарок.
- Правильне регулярне харчування.
- Ранкова зарядка і загартовування.

► Незакінчені речення «Як невидиме може стати видимим?»

- Якщо надмірно вживати солодку їжу і мало рухатись, то...
- Якщо неправильно сидіти за партою, спати на високій подушці, то...
- Якщо не мити руки, то...
- Якщо посміхатись зранку, то...
- Якщо регулярно відвідувати спортивну залу, то...

► Робота в групах

- Презентувати 3 вправи ранкової зарядки для запобігання сколіозу.
- Скласти корисне меню.

— Харчування потрібне людям, щоб повноцінно жити, розвиватися, працювати, виконувати роботу. А ще важливим аспектом є різноманітність харчування. Зараз я пропоную вам побувати у ролі кухарів і спробувати скласти меню школяра.

1-ша група — складають меню сніданку;

2-га група — складають меню обіду;

3-тя група — складають меню вечері.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб уникнути сколіозу, я...
- Мій рецепт гарного настрою.
- Яким продуктам надає перевагу моя сім'я?

✓ ДЕНЬ 2. ЩО ТАКЕ БЬОРДИНГ?

1. Вітання

— Цвіль-цвель! Піль-піль!
Добрий день! Добрий день!

Хто ж оце мене вітає?
Діти! Хто із вас впізнає?

— Дійсно, так вітаються синички. Нумо і ми привітаємось одне з одним.

Другу руку простягни
І міцніше обійми,
Подаруй йому тепло своїх долонь.
З добрим ранком привітай,
Добра й щастя побажай.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке бьординг?»

— Який зараз місяць? Що цікавого ви знаєте про лютий?

— Які емоції у вас викликає зима?

— Як зимують птахи?

— Яких птахів ви бачили дорогою до школи?

— Птахи — одні з найпомітніших та найпоширеніших тварин у світі, тому не помітити їх не вийде, навіть якщо у вас поганий зір. Пернаті цікаві не тільки великою різноманітністю форм та кольорів, але й характерними голосами та особливостями поведінки.

— Як сказати англійською мовою пташка? Дійсно, *bird*. Хто з вас уже здогадався, що таке бьординг (*birding*)?

Бьординг — це не просто меланхолійне спостереження, а змагання. Хто більше побачить видів птахів протягом року, той і чемпіон. Існує конкурс «Великий рік», де враховують птахів, побачених чи сфотографованих за рік. Також є «Великий день», що проводиться у різні пори року.

► Театралізація «Володар птахів»

Хлопчик. Я — володар птахів. Захочу — птахи самі прилетять до мене. Захочу — прилетять синички й горобці. Захочу — з'являться гості з півночі: снігурі та омелюхи.

Учитель. Можливо, ти чарівник?

Хлопчик. Ні, я не чарівник. Я не шепочу таємничих заклинань. І у мене немає чарівної палички. Зате у мене є чарівна хатка. На вигляд — проста хатка, та у ній чарівна сила.

Учитель. Цікаво, що ж це за хатка?

Хлопчик. Ну гаразд, я відкрию свій секрет (*показує годівничку*). І до вас, варто вам тільки захотіти, почнуть прилітати птахи. Для цього слід насипати хлібних крихт, насіння в годівничку й виставити на вікно або повісити на дерево. І вона стане чарівною хаткою. Сюди одразу ж прилетять птахи.

Учитель. Спасибі тобі, хлопчику, за таку цікаву пораду. Ми обов'язково скористаємося нею, тоді зимуючі птахи будуть нашими постійними гостями.

3. Групове заняття

► Робота в групах. Гра «Допоможи пташці»

Завдання. Вибрати малюнки із зображенням тих птахів, які зимують у нашій місцевості, розташувати їх на дошці біля годівнички.

— Подивіться, чи всі зимуючі птахи прилетіли до чарівної хатинки?

► Гра «Спорядження бьордера»

Діти складають список предметів, які, на їхню думку, потрібні бьордеру (*людині, яка спостерігає за птахами*), та аргументують свій вибір.

Орієнтовні відповіді груп: бінокль, фотоапарат, захисний крем, головний убір, маскувальний одяг, ручка, записник ... тощо.

Завдання для груп. Улаштуйте у класі чемпіонат з бьордингу. Для цього впродовж одного тижня спостерегайте за птахами в до-вкіллі, фіксуючи результати спостережень. У перший день наступного тижня підбийте підсумки і визначте переможця.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я допомагаю птахам узимку.
- У мене у дворі зимують...
- Ми з друзями зробили годівничку.

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ЗДІЙСНЮВАТИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПТАХАМИ?

1. Вітання

► Вправа «Мініфантазія»

— Зараз ми спробуємо розслабитися, відпочити й помріяти. Сядьте зручно, так, як вам хочеться. Заплющте очі, розслабтеся, уявіть себе пташкою, яка літає високо в небі. Можливо, це лелека, а, може, чайка, синичка чи орел. Ви відчуваєте приємний подих вітру, адже мчите йому назустріч, відчуваєте легкість і спокій. Ви вільні, щасливі, бо маєте змогу побувати там, де найбільше хочете, у будь-якому куточку нашої планети. Вам добре й легко. Запам'ятайте це відчуття. Спробуйте повернутися в нашу класну кімнату з цими відчуттями.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як здійснювати спостереження за птахами?»

► Творчо-емоційна гра

- Якщо ви любите птахів — підніміть руки вгору.
- Якщо не руйнуєте пташиних гнізд — похитайте головою ліворуч, праворуч.

- Якщо ви заготовляєте корм для зимуючих птахів — нахиліть голову вперед.
- Якщо ви підгодовуєте птахів узимку — поплескайте в долоні.
- Якщо ви переймаєтесь, коли бачите зруйноване гніздо чи поранену пташку,— покладіть руку на серце.
- Якщо ви радієте, побачивши птаха або почувши його спів,— посміхніться одне одному.
- Якщо ви вважаєте, що «Птахи — наші друзі»,— утворіть коло й візьміться за руки.

► Перегляд відео про приліт птахів

(<https://youtu.be/zsymqbF5nJg>)

— Хто прилітає першим?

— Які птахи прилітають наступними?

— Чим займаються птахи, прилетівши додому?

► Перегляд відео «Цікаві факти про життя птахів»

(<https://youtu.be/EkRxQ0MeZFg>)

— Що нового ви дізналися про життя пернатих друзів?

3. Групове заняття

Завдання. У групах скласти пам'ятку «Як спостерігати за птахами» за ключовими словами:

Не лякай...

Вивчай інформацію...

Стеж...

Використовуй...

Ідентифікуй...

Створи...

Фотографуй...

Після презентації кожної групи складають спільну пам'ятку для всього класу «Як спостерігати за птахами».

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу (*не хочу*) бути бьордером.
- Якби я був (*була*) птахом...
- Моя улюблена пташка.

✓ ДЕНЬ 4. ЗГОДА БУДУЄ, А НЕЗГОДА — РУЙНУЄ

1. Вітання

Доброго ранку, сонечко!

Доброго ранку, донечко!

Доброго ранку, татусю й матусю!

Доброго ранку вам, сонячні друзі!

Доброго ранку, учителько мила!

В слові вітання є радості сила.

— Візьміться за руки, заплющте очі, уявіть у собі вогник радості, любові, добра.

Уявіть, що він збільшується, його сила переходить у вашу долоньку, а далі передається у долоньку того, хто стоїть поруч.

— Пропоную привітатися побажаннями.

- Нехай сьогоднішній день принесе тобі радість.
- Нехай всі твої бажання сьогодні здійсняться.
- Бажаю дізнатися багато цікавого.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Згода буде, а незгода — руйнує»

► Вправа «Справжній друг»

— Дружба приносить у наше життя радість. Друзів не буває багато. І хоч ваші стосунки можуть бути добрими й теплими з усіма однокласниками, та лише деяким ми довіряємо свої проблеми й переживання.

Діти утворюють коло й передають м'яч зі словами «Друг — це той, хто ...». Потім охочі розповідають про свого справжнього друга й представляють його класу.

— Як ви вважаєте, що найважливіше в дружбі?

— Що заважає дружбі?

— Сучасні тлумачні словники пояснюють значення слова «дружба» так.

Дружба — особисті відносини між людьми, що ґрунтуються на довірі, щирості, взаємних симпатіях, спільних зацікавленнях і захопленнях. Обов'язковими ознаками дружби є взаємна повага, довіра та терпіння. Людей, яких пов'язує дружба, називають друзями.

► Вправа «Що таке дружба?»

Учитель називає ситуації, діти плещуть у долоні лише тоді, коли йдеться про справжню дружбу.

- Допомогти виконати складне завдання.
- Підказати відповідь, якщо друг її не знає.
- Поділитися чимось смачненьким.
- Заступитися, коли друга ображають.
- Промовчати, коли товариш говорить неправду.
- Зателефонувати другові, коли той захворів.

— А що можна робити із друзями?

— Як ви розумієте прислів'я «Згода буде, а незгода — руйнує»?

— Чи часто ви сваритеся зі своїми друзями? Як доходите згоди потому?

3. Групове заняття

▶ Робота в парах. Гра «Живі руки»

Діти сідають одне навпроти одного (*парами*). Їм пропонують узятися за руки:

- познайомтеся з руками товариша;
- привітайтеся руками;
- посваріться руками;
- поборіться руками;
- помиріться руками;
- попрощайтеся руками.

▶ Вправа «Мирилка»

Мета: пригадати вірші-мирилки, які допомагають відновити дружбу, помиритися з товаришем.

— А чи буває, що часом друзі сваряться, ображаються, коли програють у грі, змаганнях?

— А як цьому завадити? (*Підійти до товариша, посміхнутися, перепросити, якщо завинив, помиритися.*)

Діти згадують мирилки й по черзі миряться.

- ▼ Мирилка летіла, на плече сіла,
Сказала тихенько: «Мирімось швиденько».
- ▼ Мирись, мирись, мирись
І більше не сварись.
- ▼ Досить дутись та сердитись.
Ну ж бо скоріш миритись!
Геть, образо, відійди,
Жде нас дружба назавжди.
- ▼ Мир — миром,
Пироги з сиром,
Варенички в маслі —
Жити будем прекрасно.

▶ Вправа «Куточок дружби»

У відповідному місці в класі організувати «Куточок дружби». Туди діти можуть прийти, перепросити, дивлячись одне одному в вічі.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якщо ми з другом (*подругою*) посварились...
- Мій справжній друг (*подруга*)...
- За що мене цінують друзі?

✓ ДЕНЬ 5. ЗГОДА БУДУЄ, А НЕЗГОДА — РУЙНУЄ (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Утворімо разом коло.
Скільки друзів — глянь навколо!
Руку другу простягну.
З другом сварку не почну.
Буду дружно всіх вітати.
Здоров'я й щастя всім бажати.
— Доброго ранку всім!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Згода будує, а незгода — руйнує» (продовження)

— Чимало учнів нашого класу виявляють довіру друзям. Справді, разом із природними потребами (*повітря, їжа, вода тощо*) у кожної людини є ще одна життєва необхідність — бажання мати друзів. Недарма в народі кажуть: «Людина без друга — як їжа без солі». З другом завжди цікаво, бо є спільні інтереси, йому можна довірити свої думки, поділитися переживаннями. Тому ми говоритимемо про важливість дружби і вміння дружити, з'ясуємо, які умови є необхідними для дружніх стосунків, за що ми цінуємо своїх друзів.

— Навіщо потрібні друзі? (*Відповіді учнів.*)

— Послухайте уважно вірш.

Що це значить — не дружити,
Жити так — одинаком?
Не дружити — це ходити
Не дверима, а вікном.
Це без друга, без подружки
Й на перерві у кутку
Розправляйтесь самотужки
З апельсином нашвидку.
Це дивитись, наче в книжку,

Набїк з видом кам'яним,
А насправді тишком-нишком
Роздавати штурхани.
В школі вчитись
Й не дружити —
Це, повірте, все одно,
Що, заплющившись, сидіти
І дивитися кіно.

Оксана Сенатович

» «Мікрофон»

— Як ви вважаєте, чи добре бути таким одинаком?

— Які поради ви б дали героєві цього вірша?

» Вправа «Займи позицію»

У класі в різних місцях розміщено плакати із твердженнями.

- Друзі ніколи не сваряться.
  - Друг завжди робить те, що я хочу.
  - Друг — це той, з ким мені гарно.
  - Мій друг не може гратися з іншими, бо я ображусь.
- Діти обирають позицію і пояснюють, чому саме вони її обрали.

3. Групове заняття» *Складання законів Дружби*

Діти у групах складають закони Дружби.

Орієнтовний результат роботи:

- Обирай друга за душевними якостями, а не за одягом.
- Поважай свого друга.
- Допмагай другу в біді.
- Будь з ним чесним.
- Умій у тактовній формі вказати на недоліки друга.
- Сприймай з удячністю критику або пораду друга — він бажає тобі добра.
- Умій визнати свої помилки і помиритися з другом. Пам'ятай: «Згода будує, а незгода — руйнує».
- Не зраджуй свого друга.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я вмію дружити.
- Мій найкращий друг (*подруга*)...
- Дружбу потрібно цінувати, тому що...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ЯКОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ МОЖНА ДІЛИТИСЯ?**1. Вітання**

Нумо привітаємось,
 Нумо посміхнемось,
 Нумо в очки глянемо,
 І нам світліше стане.
 Тут — очки, тут — вушка,
 Тут — плечі та рука,
 Тут — носик, тут — ротик,
 Це є я.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Якою інформацією можна ділитися?»» *Відгадування загадок*

- ▼ Про нього знаємо ми нині:
 З ним справу мають в медицині.
 Біолог з ним теж справу має,
 А комп'ютер від нього страждає. (*Вірус.*)
- ▼ Ось я кнопку натискаю
 І папір вже заправляю.
 Він друкує без зупинки
 Вірші, пісні та картинки.

- І швидкий він, наче спринтер.
Відгадайте, що це! ... (Принтер.)
- ▼ В блоці цім живе процесор.
Помічник він, не агресор.
В ньому щось гуде, співає,
Одним оком нам моргає.
Головний він не даремно,
А зовуть його ... (системним (блоком).)
  - ▼ Хто хоче щось запам'ятати —
В блокнот свій може записати.
Комп'ютер теж, немов блокнот —
Не має з пам'яттю турбот.
А як називають комп'ютер-блокнот? (Ноутбук.)
  - ▼ І комп'ютери порою
Розмовляють між собою,
А для цього їм потрібна
Річ, відома не усім.
До телефону підключай
І повідомлення приймай,
Адже мову ми ведем
Про зв'язок через ... (модем).
  - ▼ Ця всесвітня мережа
Скільки знає — просто жаж!
З нею вчись ти працювати —
Теж багато будеш знати. (Інтернет.)

— Де ми можемо найбільше отримувати і ділитися інформацією?
(Так, в Інтернеті.)

— Якою інформацією ви ділитесь в Інтернеті?

— Якою інформацією можна ділитись, а якою — ні? Чому?

— У чому різниця між приватною і публічною інформацією?

► Обговорення ситуації

Подруги Оксанка й Оленка так захопилися головоломками, що розв'язували їх і на перерві. Оленка вирішила зафіксувати емоції подруги і зробила декілька її світлин. Не порадившись з Оксанкою, вона виклала їх у своєму акаунті в *Google*, який мама створила їй за допомогою додатку *Family Link*. Чи правильно вчинила Оленка?

3. Групове заняття

► Гра «Мережа»

Учні передають одне одному клубок, називаючи (вигадуючи) собі нікнейм (ім'я). При цьому утворюється сітка (мережа). Діти роблять висновки: не всі люди в мережі реєструються під власним

іменем, зазвичай вони вигадані, тому дуже важко дізнатися, яка саме людина перебуває за екраном.

► Гра «Від кого лист?»

Для цієї вправи вчитель бере капелюха, а кожен учень має написати побажання до чужого нікнейму так, щоб власники нікнеймів не бачили, хто висловлює їм побажання. Учитель зачитує побажання до кожного нікнейму, а учні намагаються вгадати, хто надіслав їм це «повідомлення».

Висновок. Так само відбувається і зі спілкуванням в Інтернет-просторі. Дуже складно перевірити, хто саме пише тобі листи, спілкується з тобою. Якщо учасники групи добре знайомі між собою, вони можуть угадувати відправника. Але в Інтернет-просторі ти ніколи не знаєш, хто перебуває по той бік комп'ютера або мобільного телефону.

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене комп'ютер — це...
- Моя безпека в Інтернеті.
- Мені було цікаво дізнатися про...

✓ ДЕНЬ 2. ЯКОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ МОЖНА ДІЛИТИСЯ? (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

— Вітаю вас, друзі! Хто прийшов із гарним настроєм — рукою махніть. Хто чує мене — головою кивніть. Хто бачить мене — прошу, оком моргніть. Хто найвеселіший — ви всім усміхніться. Хто ввічливий — сусідові злегка вклоніться. Похитайте головою праворуч-ліворуч, раз, іще раз. Хто вміє дружити, поплескайте у долоні, хоч побачити я вас.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Якою інформацією можна ділитися?» (продовження)

► Загадкова скринька

Діти по колу передають скриньку, яку не відкривають, а лише трусять і ставлять запитання, на які можна дати відповідь: «Так» або «Ні». У скриньці заховані сірники. Якщо діти не здогадаються, що у скриньці, можна загадати загадку.

- ▼ Лежать у порядку дерев'яні малятка,
Білі, здорові, всі чорноголові. (Сірники.)

— Чи знаєте ви, навіщо потрібні сірники? (Відповіді дітей.)

— Щорічно 2 березня відзначають Міжнародний день сірника — однієї з незамінних речей і найважливіших елементів людського

життя. Чому ця дата була обрана для його установи — відомості різняться. Однак, у чому сходяться думки — що сірники як протягом багатьох десятиліть, так і сьогодні продовжують відігравати не останню роль у нашому повсякденному побуті як зручний і дешевий спосіб добування вогню.

Саме слово «сірник» походить від слова «сірка», якою вкриті голівки дерев'яних паличок. Різновидів і розмірів сірників багато, але найбільш поширеними у використанні залишаються саме кухонні сірники.

Крім звичайних (побутових) сірників, виготовляють спеціальні. Наприклад, мисливські (або штормові) — вони горять на вітрі та навіть під дощем; термічні (дають при горінні більш високу температуру, а значить і більше тепла); сигнальні (з кольоровим полум'ям); сигаретні (для розкурювання сигар); камінні (дуже довгі сірники, щоб запалювати каміни) та інші. І є навіть декоративні (здебільшого для колекціонерів), що випускають обмеженим тиражем із різними малюнками на коробках (подібно до поштових марок).

Слід також зазначити, що сірники за всю свою багату історію, окрім свого основного призначення, використовували досить різноманітно. Ось лише кілька прикладів: замість паличок для лічби для навчання дітей, як умовна грошова одиниця при різних карткових та інших іграх, для виготовлення сірникових будинків та інших споруд, для жеребкування, для різних логічних ігор, як зубочистки та основи для ватяної палички, як реквізит для фокусів...

— Чи доводилось вам розв'язувати «сірникові головоломки»?

— Які цікаві головоломки ви знаєте?

3. Групове заняття

Діти у групах досліджують коробку сірників: де їх виготовляють, скільки сірників уміщується в одній коробці?

Дають відповідь на запитання: «До чого можуть призвести ігри із сірниками?».

► *Дискусійна шкала ставлення «Так/Ні» — «Сірники: друг чи ворог?»*

НІ 1__ 2__ 3__ 4__ 5__ 6__ 7__ 8__ 9__ 10__ ТАК

Учитель креслить на дошці дискусійну шкалу, діти одержують клейкий папір для запису (стікери). Учитель пропонує учням підписати папір і приклеїти його в тому місці на шкалі, яке відображає їхнє ставлення до проблеми, що розглядається.

Учень виходить до дошки та може розмістити свій аркуш на одному з протилежних країв шкали або посередині: ближче до «так» або «ні».

Потім діти об'єднуються у три групи — «Так», «Ні», «Не визначились». Учні із груп «Так», «Ні» декілька хвилин обговорюють свої думки, а потім представники груп по черзі пояснюють свою позицію, обґрунтовуючи свій вибір. Діти групи «Не визначились» уважно слухають аргументи кожної з груп, а потім мають можливість змінити свою позицію на шкалі ставлення або залишити позначку на встановленому місці.

» *Гра «Викликаємо пожежників»*

Діти у групах тренуються викликати пожежників за номером 101, розігруючи діалог, під час якого необхідно чітко і швидко надати необхідну інформацію про домашню адресу і місце займання.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу (*не хочу*) бути пожежником.
- Сірники — це...
- Для мене було новим...

✓ **ДЕНЬ 3. У ЧОМУ СИЛА ПОДРОЖНИКА?**

1. Вітання

» *Психогімнастика «Усміхніться»*

На столі лежать різнокольорові смужки паперу. Дітям пропонують узяти смужку, яка їм подобається.

— А тепер утворимо коло, порадіймо кожному кольору зими.

— Порадійте зимовому дереву! (*Діти посміхаються й піднімають угору смужку коричневого кольору.*)

— Усміхніться небу! (*Сірий, синій колір.*)

— Усміхніться ялиночці! (*Зелений колір.*)

— Усміхніться снігу! (*Білий колір.*)

— Порадійте калині! (*Червоний колір.*)

2. Обмін інформацією. Тема дня «У чому сила подорожника?»

— Які ви ще знаєте лікарські рослини?

— Чи доводилося вам використовувати подорожник у своєму житті?

— У чому його цілюща сила?

» *Слухання й обговорення легенди*

ПОДРОЖНИК

Якось їхав один чоловік з ярмарку. Їхав, та не сам, а з дружиною і маленьким сином. День наближався до завершення, і родина вирішила трішки відпочити.

А ось і лісок, який дарував їм свіжу прохолоду після спекотного дня. Але тільки-но вони зупинилися, як на них напали розбійники. Забрали воли, воза і все, що було в ньому: добро і гроші. Жінка з переляку зомліла, а як прийшла до тями, то за розбійниками вже й слід прохолонув.

Дивиться жінка — чоловік і син її мертві лежать. З розпачу взяла жінка на оберемок мертву дитину і побрела, куди очі бачили. Довго вона так йшла, заливаючись слізьми, коли глянь — лежить на лісовій стежці мертва пташка. Дивиться жінка, до цієї мертвої підлітає ще одна пташка із зеленим листочком в роті. Підлетіла та й поклала листок мертвій на рану. І сталося диво — рана вмить загоїлася, пташка ожила і защебетала. Жінка підняла той листочок і поклала його на рану своїй дитині. Повторилося те саме: рана зникла безслідно, а дитина розплющила очі та посміхнулася. Тоді жінка з цим листочком повернулася до місця розбійницького нападу, оживила свого чоловіка, і вони разом вирушили до своєї домівки.

Згодом жінка роздивилася, що той чудодійний листок — листок подорожника. І розповіла про це своїм односельцям.

Відтоді люди завжди прикладають листя подорожника до ран, щоб швидше загоювалися.

3. Групове заняття

► Гра «Павутинка»

Діти об'єднуються у групи, проводять дослідження і складають павутинку знань про подорожник.

- Дослідження будови подорожника (*гербарій або малюнок*).

Кореневище. (*Кореневище подорожника коротке. Складається з тонких ниток коренів. Таке коріння називають шнуровидним.*)

Листя. (*Листя рослин залежно від виду можуть бути як широкими, так і вузькими. Вони мають вертикальні жилки і довгі черешки.*)

Квіти. (*Квіти у подорожника дрібні та непоказні на вид. Зовні вони нагадують колоски. Розташовуються квіти на стрілці.*)

- Дослідження аптечної коробки із лікарською рослиною — подорожником і пляшечки із соком цієї рослини.

За допомогою подорожника лікують кашель у дорослих і дітей. Подорожник може впоратися навіть із хронічним бронхітом. Також цю рослину використовують для лікування ран. Трав'яний чай застосовують для поліпшення травлення.

У лікувальних цілях використовують різні частини рослини: насіння, листя, стебла. Іноді потрібен сік подорожника.

4. Теми для Щоденника вражень
- Що я дізнався(*лася*) про подорожника?
  - Використання подорожника у моєму житті.
  - Якби я був (*була*) лікарською рослиною...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО ТАКЕ СПРАВЕДЛИВІСТЬ?

1. Вітання

» Гра «Спіймай мій настрій»

— Посміхніться, «зніміть» посмішку зі свого обличчя долонею та «киньте» своєму сусідові. «Спіймайте» посмішку, «прикрасьте» нею своє обличчя. Зобразіть на обличчі ще будь-яку емоцію, «подаруйте» її своєму товаришеві.

— Який зараз у вас настрій? Зобразіть.

— Сьогоднішній день почнемо із сердечної посмішки і щирого побажання на весь день. Наприклад, «Вітаю тебе, Марійко! Бажаю, щоб сьогоднішній день приніс тільки радісні події, нові відкриття і щире спілкування!».

(*Діти по колу обмінюються побажаннями.*)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке справедливість?»

— Сьогодні ми поговоримо про справедливість.

— Чи були випадки, коли з вами вчиняли несправедливо?

— Пригадайте ситуації, коли потрібно обирати між «хочу» і «потрібно». Здебільшого ви почувалися ображеними. Що легше: уважно виконати домашнє завдання чи, розповідаючи вдома про урок і погану оцінку, сказати, що вчитель учинив несправедливо стосовно вас?

— Що таке справедливість? (*Міркування учнів.*)

— Слово «справедливість» споріднене зі словом «правда».

— Чи є важливою справедливість для людей? Чому?

ПРИТЧА ПРО СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Старця Паїсія часто запитували, що таке справедливість, які вчинки справедливі?

Старець сказав:

— Є справедливість людська, а є Божа.

— А що каже Божа справедливість?

Тоді старець навів такий приклад:

— Уявіть, що чоловік завітав у гості до приятеля, той поставив на стіл таріль із десятима сливами. Один з них з'їв вісім. А іншому залишилося дві. Це справедливо?

— Ні,— відповіли всі.— Це не справедливо.

Отець Паїсій говорив далі:

— Тоді так — двоє приятелів мали 10 слив, вони поділили їх нарівно по п'ять і з'їли. Це справедливо?

— Так, справедливо,— сказали всі.

— Це людська справедливість, сказав отець Паїсій,— існує ще інша справедливість. Уявіть, що один приятель, здогадавшись, що його друг дуже любить сливи, сказав: «Будь ласкавий, їж ті сливи, я їх не дуже люблю, і до того ж у мене від них болить живіт, я можу з'їсти тільки одну»,— оце справедливість Божа.

— Віддай іншому те, що він хоче, а не половину, віддай йому добре, а собі залиш погане. У цьому полягає Божа справедливість,— закінчив свою розповідь старець.

— Без справедливості як якості особистості не може функціонувати і справедлива правова система.

Справедливість — загальний конституційний принцип. Наприклад, Конституційний Суд України неодноразово посилався на принцип справедливості.

3. Групове заняття

► *Гра «Збери кошик слів»*

— Хто така «справедлива» і «несправедлива» людина?

На дошці розміщені слова, які необхідно розкласти у два кошики: ставиться до всіх однаково, ставиться добре лише до окремих осіб, діє за власною вигодою, діє за правилами, брехливий, правдивий, ділить нарівно між усіма, ділить нечесно, ображає інших, захищає слабкого.

► *Творча робота «Створення моделі справедливої людини»*

Діти у групах на паперовому силуеті людини записують основні якості, що, на їхню думку, мають бути властиві справедливій людині.

Тулуб (*посередині*) — найголовніша характеристика (*у серці*).

Голова — думки.

Ноги — опора для справедливої людини.

Руки — якості у спілкуванні з іншими людьми.

Представники груп презентують свої роботи.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я — справедлива людина.
- Для мене справедливість — це...
- Чи завжди я буваю справедливим (*справедливою*)?

✓ ДЕНЬ 5. ЩО ТАКЕ СПРАВЕДЛИВІСТЬ? (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Доброго ранку, привіт тобі, сонечко!
День усміхнувся мені крізь віконечко.
Хто мені каже щасливо: «Привіт!»?
Весь білий світ!
Сонце і небо, хмарка й комашка,
Котик і півник, вітер і пташка,
Тато і мама, бабуся і дід...
Весь білий світ!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке справедливість?» (продовження)

- Хтось із вас колись сперечався?
- Чому виникають суперечки?
- Хто розв'язує суперечки між дітьми? (*Вчитель, батьки, старші.*)
- Хто розв'язує суперечки між дорослими? (*Суд.*)
- Як розв'язати суперечку? (*По справедливості.*)
- Нумо це перевіримо на практиці.

3. Групове заняття

» Гра «Нема правил»

Для проведення гри учитель об'єднує дітей у три команди. Кількість членів у кожній команді може різнитися. Капітани команд отримують по маркеру, а вчитель оголошує: «Гра почалася!».

(Вочевидь, учні будуть у розпачі через відсутність вказівок, можливо, почнуть обурюватися.)

Після хвилини такої «гри» вчитель зупиняє її словами: «Стоп! Ви порушили правила!». І пояснює, що маркер необхідно спочатку передавати в кінець ряду, а потім повернути його тим, хто починав: виграє команда, яка закінчує першою.

Учні починають грати, а вчитель їх знову зупиняє словами «Стоп! Ви порушили правила!» і пояснює, що вони забули, що можна передавати маркер лише через ліве плече. *(На це вони можуть почати скаржитися або обурюватися, що вчитель нічого не сказав про ці правила.)* Учитель не реагує на скарги.

Після чергового старту вчитель знову зупиняє гру: «Ви знову порушили правила» і додає якесь нове правило гри, наприклад: маркер слід передавати лівою рукою, а приймати правою.

Гра починається знову й триває до завершення. Визначаються переможці. Решта учнів швидше за все будуть обурені перебігом гри. Це обурення стане базою для наступного обговорення.

Обговорення питань:

- Що ви можете сказати про гру?
- Що було несправедливим?
- Що може зробити гру справедливою?

Поміж можливих відповідей слід виокремити такі:

- мають бути правила;
- ці правила повинні бути всім відомі;
- правила мають бути чіткими, зрозумілими;
- правила не можуть змінюватися у процесі гри;
- усі учасники мають бути рівними у своїх правах.

— Грі справді бракувало правил. Саме правила є дуже важливою умовою того, щоб гра здійснилась і була справедливою.

► *Гра «Коло чесності»*

Учні об'єднуються у дві команди (за жеребкуванням). Члени однієї команди, взявшись за руки, піднімають їх угору. Це коло чесності. Члени другої команди, ставши у ланцюжок, вбігають і вибігають з кола подібно до струмочка. Коли музика зупиняється, учні, створюючи коло чесності, опускають руки і нікого не випускають із нього. Ті, хто залишився в колі, по черзі розповідають про чесні вчинки. Потім команди міняються.

4. Теми для Щоденника вражень

- Що я відчуваю, коли говорю неправду?
- У моїй сім'ї найсправедливіший...
- Людина, яка для мене є прикладом справедливості.

7-Й МІСЯЦЬ

ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ

Мета: створити умови для з'ясування змісту поняття «приховані можливості речей»; формувати навички діяти з користю для себе та суспільства; учити створювати власні висловлювання на основі побаченого та почутого, аналізувати приклади поведінки, приязної та шкідливої до навколишнього середовища, її наслідки; формувати вміння шукати й опрацьовувати інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості; спонукати до взаємодії з іншими на основі спільної мети, до дотримання правил співпраці у групі; виховувати дбайливе ставлення до природи, мистецтва, побуту; стимулювати до визначення логічної послідовності подій; створювати умови для дружньої співпраці, взаємодопомоги.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ПРИХОВУЄ ЯБЛУКО?

1. Вітання

Учитель пропонує дітям створити коло, взятися за руки і по черзі розповісти: «Я радий, що я — хлопчик, тому що я майбутній захисник, сильний і сміливий!», або: «Я щаслива, що я — дівчинка, тому що я лагідна, ніжна, добра, майбутня матуся!». Учитель допомагає тим дітям, яким важко розповісти про себе.

» Гра «Побажання»

Учні утворюють коло і, кидаючи м'ячик одне одному, висловлюють добрі побажання: «Бажаю здоров'я, радості» тощо.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що приховує яблуко?»

» Гра «Уяви»

- Уявіть, що ви прийшли в сад.
- Які звуки можна почути в саду?
- Які кольори можна побачити?
- Які запахи можна відчутти?
- Як пахнуть яблука?

» Читання уривку з твору Олесь Гончара «Яблука на стовпцях»

Дядько Роман викохав садок. І в садку в нього справжні дива. На одній гілці яблуко сніжно-біле, а на сусідній золотаве або

червонощоке, мов циганка. Визирають яблука з-поміж листя, сміються до сонця, наливаються, спіють.

На Спаса дядько Роман виходить із двору з великим тугим вузлом і йде польовою доріжкою. Зупиняється біля межового стовпчика і шугає рукою в загадковий свій вузол. Звідти з'являється яблуко. Та яке! Червонощоке, свіже, велике, просто мов сонце вранішнє. Барву дала йому природа — під цвіт зорі. А пахне як! Духмянощами сонця й землі дихає на нас.

— Які слова допомогли вам уявити яблука, вирощені в саду дядька Романа?

3. Групове заняття

Завдання для 1-ї групи: дібрати порівняння.

Яблука, мов ... (золотисті планети, маленькі сонечка, жовтогарячі м'ячики, ...).

Завдання для 2-ї групи: дібрати епітети.

Яблука (які?) ... за кольором (рожеві, червонобокi, золотисті, жовтогарячі, біло-рожеві);

за розміром і формою (круглі, продовгуваті, великі);

за смаком і запахом (медові, солодкі, духмяні, соковиті).

Завдання для 3-ї групи: дібрати дієслова.

Яблука (що роблять?) ... (сміються, наливаються, сяють, визирають, пишаються, спіють, світяться, лежать, летять, красуються, милують око)

4. Теми для Щоденника вражень

- Яблуко — комірчина вітамінів!
- Яблука корисні, тому що...
- Я люблю (не люблю) яблука.

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ ПРОДУКТИ ПОТРІБНІ ДЛЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ?

1. Вітання

Звучить музика, яка повідомляє дітям, що вже час збиратися у коло. Діти і вчитель утворюють коло.

Доброго здоров'я, діти, доброго вам дня!

Хай вам ясно сонце світить у вікно щодня.

Хай сміється мирне небо і дивує світ.

А Земля нехай дарує вам барвистий цвіт.

— Привітайте одне одного, висловлюючи здоров'я. (Доброго здоров'я, здрастуйте, здоровенькі були!) З давніх-давен у привітанні люди бажали одне одному здоров'я, бо здоров'я — це головне.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які продукти потрібні для здорового способу життя?»

— Народна мудрість каже: «Без здоров'я немає щастя. І найбільше в світі багатство — це здоров'я».

— Як ви розумієте цю мудрість?

— Правда, здоров'я — всьому голова. Коли людина здорова, то вона дужа, весела, красива, сильна, витривала, смілива, тому що вона прекрасно почувається і може наполегливо працювати, навчатись, може робити те, що їй до душі, займатись улюбленою справою. А коли щось болить, то сили немає, радості також, бо всі думки про одне — як позбутись болю.

— А як же берегти своє здоров'я? (*Думки дітей.*)

— Берегти своє здоров'я означає вести здоровий і активний спосіб життя: робити зарядку, ходити в походи, займатись посильною фізичною працею, відвідувати спортивні секції, любити і дотримувати чистоти, виробляти в собі добрі, корисні звички, позбавлятися та уникати поганих, шкідливих і, звісно, вживати корисні продукти.

» *Гра «Корисно — шкідливо»*

— Нумо пригадаємо, які звички корисні, а які — шкідливі?

Учні показують зеленим кольором «корисно», а червоним — «шкідливо».

- Перебування на свіжому повітрі.
- Звичка все куштувати.
- Тривале сидіння біля телевізора.
- Миття рук перед уживанням їжі.
- Дворазове чищення зубів.
- Куріння.
- Правильне регулярне харчування.
- Загартовування.

» *Руханка*

— Промовляючи вірш рядок за рядком, виконайте рухливі вправи.

Щоб мікробів налякати,
Слід на сонечку гуляти,
Завжди з милом руки мити.

Воду треба кип'ятити.
Страви в холоді тримати.
Цибулю і часник вживати.

3. Групове заняття

1-ша група

— Оберіть корисні продукти з-поміж запропонованих. Яку користь вони приносять?

2-га група

— Оберіть шкідливі продукти з-поміж запропонованих. Яка від них шкода?

3-тя група

— Намалюйте продукти, які потрібно вживати щодня.

4-та група

— Намалюйте шкідливий продукт.

4. Теми для Щоденника вражень
- У здоровому тілі — здоровий дух.
  - Не все в рот, що око бачить.
  - Користь фруктів у тому, що...

✓ ДЕНЬ 3. ЩО ПРИХОВУЄ ДОВКІЛЛЯ?

1. Вітання

— Сьогодні ми привітаємось підморгуванням. Я підморгну Олі, Оля підморгує тому, кому захоче. Тоді той, кому підморгнула Оля, підморгує іншому. І так — доки ми всі не привітаємося таким чином.

— Чудово! Я бачу, вам сподобалося.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що приховує довкілля?»

► *Гра «Скринька невідкритих таємниць»*

— У цю скриньку ви можете написати запитання, щось намалювати, розповісти і покласти у скриньку.

□ Що цікавого ти побачив дорогою до школи?

► *Читання казки В. Сухомлинського «Горобчик і Вогонь»*

Стара горобчиха дозволила нарешті своєму маленькому синочку вилетіти із гнізда. Зрадив Горобчик, вилетів, пурхає та все матір питає: «А це що? А то що таке?». Пояснила йому мати, що таке земля, трава, дерева, кури, гуси, ставок. Та ось Горобчик побачив у небі величезну кулю й питає матір: «А це що?». «Це Сонце,— каже Горобчиха.— Воно світить і пече». «А що таке Сонце?» — знову питає невгамовний Горобець. «Ну навіщо тобі все це знати? — буркотливо відповідає мудра Горобчиха.— Це вогонь». «А мені хочеться знати, що таке ВОГОНЬ»,— зацвірінчав Горобчик і полинув усе вгору і вгору — до Сонця. Линув, поки аж не обпалив тоненьке пір'ячко своїх крилець. Наполохався й повернувся додому. Мати чекала вже на нього аані жива, ні мертва. «Ну, тепер я знаю, що таке Вогонь»,— сказав Горобчик.

— Назвіть предмети з казки, що належать до живої та неживої природи.

— Чим вони відрізняються?

► *Мовна здогадка*

— Що таке довкілля?

Це слово має 8 букв, 7 звуків. Другий звук голосний. Слово починається з тієї самої літери, що й назва найбільшої річки України. Є буква, з якої починається слово «котик». Є літера, з якої починається ім'я дівчинки «Валя».

Довкілля — це навколишній світ, середовище, оточення.

Це батько і ненька — без них не прожить.

Земля, де ти ходиш, вода, що ти п'єш.

Будинок рідненький, в якому живеш.

І друзі, і школа, і все, що довкола.

Що любиш, шануєш, завжди бережеш,

Словом єдиним — ДОВКІЛЛЯМ назвеш.

» Гра «Ланцюжок»

— Назвіть слова, які асоціюються зі словом «довкілля».

— Які «таємниці» може приховувати довкілля?

— Отже, сьогодні ми будемо дізнаватися про таємниці довкілля.

Для цього нам потрібні надійні помічники — очі, вушка, носик, ручки. Ви перебуватимете в ролі дослідників.

» Дихальна гімнастика

В. п.: ноги разом, руки вздовж тулуба. Підняти руки вгору, потягнутися, піднятися навшпиньки — вдих; опустити руки вниз, опуститися на всю ступню — видих. Вимовити «у-х-х-х».

— Світ довкола нас такий прекрасний і неповторний. Усе має свої звуки, кольори, запахи. Діти, які кольори в природі ви бачите?

» Гра «Назви колір»

Учитель кидає м'ячик і називає певний об'єкт природи (*трава, небо, дерево, сонечко, струмок, хмарка, зоря*). Діти ловлять м'яч, називають колір, що відповідає цьому предмету.

— Якщо бути уважним і спостережливим, то природу можна не лише побачити, але й почути. Які звуки ви чуєте щодня?

» Гра «Кольорове лото»

Узяти 4 картки різного кольору. Придумати предмет живої та неживої природи із таким кольором, який має картка.

3. Групове заняття

» Гра «Впізнай предмет»

1-ша група має сплеснути у долоні, коли називатимуть предмети живої природи;

2-га група має сплеснути у долоні, коли називатимуть предмети неживої природи;

3-тя група має сплеснути, коли називатимуть рукотворні предмети.

4. Теми для Щоденника вражень

- Місце, де я почуваюся найкраще.
- Природа, що вражає.
- Мій найкращий відпочинок на природі.

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ПОВОДИТИСЬ З ТВАРИНАМИ-БЕЗХАТЬКАМИ?

1. Вітання

На дошці — малюнок автобуса з тваринами.

Учитель читає вірш А. Камінчука «Автобус».

Діти інсценізують вірш, виконуючи ролі та відповідні рухи. У кожного героя на голові відповідна маска. Якщо учень не виконує роль названої у вірші тварини, то на початку зустрічі має можливість вибрати та надягти маску будь-якої іншої.

Авто-авто-автобус,
 За шофера чорногуз.
 Раз, два, три, чотири,
 Входять звірі-пасажири.
 Дві жирафи вносять арфу,
 Дві лисиці — цимбалиці.
 Два ведмеді — бочку меду.
 Вовк Іван — чемодан.
 Бегемоти вносять ноти,
 Коні-поні — по гармоні.
 Слон Мирон — патефон.
 Білка — вербову сопілку.
 Вони їдуть в дитсадок —
 Звеселятимуть діток!
 — Коте, двері зачиняй!
 Автобусе, вирушай!

— Про яких тварин згадується у вірші?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як поводитись з тваринами-безхатками?»

— Яких тварин ви зустріли, йдучи сьогодні до школи?

▶ *Вправа «Крісло автора»*

— Чим саме зацікавила тебе ця тварина, її поведінка?

▶ *Перегляд відеоматеріалів*

(<https://youtu.be/Y2nKq34DQuY>)

▶ *Обговорення «Безпритульні тварини»*

— Так уже склалося, що люди часто виявляються невдячними за те, що тваринки роблять для них, викидаючи своїх вихованців на вулицю. Траплялося, що тваринка загубилась, а господарі не можуть її знайти, а є і такі безвідповідальні господарі, які й не шукають. Так з'являються тварини-безхатки.

— Пам'ятайте, що життя на вулиці позначається на поведінці тварин. Інколи такі тварини можуть становити небезпеку для людей, зокрема: переносити небезпечні захворювання, збиватися у зграї та бути агресивними. Тому потрібно бути обачними.

Під час зустрічі з собакою-безхатком заборонено:

- замахуватися на собаку палицею, гілкою, рукою, кричати;

- намагатися відібрати у нього те, що він їсть (*гризе*);
- починати бігти, коли ви побачили безпритульну тварину;
- підходити і гладити незнайомого собаку чи kota.

— Але є люди, які переймаються долею таких тварин. Це спеціалісти ветеринарних клінік, волонтери та працівники притулків для тварин.

— Волонтери тварин — це люди, які допомагають тваринам, що потрапили в біду. Вони забирають тварин із вулиці та шукають для них нові сім'ї.

Якщо знайти нових господарів одразу не вдається, то тварину тимчасово поселяють у притулок (*спеціальне місце, де проживають тварини, у яких немає господарів*).

► *Розповідь підготовлених учнів про необхідність миття рук після контактів з тваринами*

- Зараз ученим відомо понад 150 заразних хвороб, спільних для людини і тварин. При цьому близько 100 з них виявлено в хатніх тварин. Отже, улюблений собака чи кішка цілком можуть нагородити своїх хазяїв якою-небудь неприємною хворобою. Щоб цього не трапилося, слід дотримувати дуже простих правил, знайомих вам з раннього дитинства.
- Перше і головне — мити руки перед їжею і після гри з тваринами. Ця чудова звичка до чистоти збереже від багатьох неприємностей, зокрема від глистів, яйця яких часто прилипають до шерсті собак і кішок.
- Не варто також дозволяти тварині вилизувати твою тарілку. Навіть якщо після цього тарілку вимити, на ній можуть залишитися мікроби, наприклад, збудники сальмонельозу — кишкової хвороби, яка передається від собаки до людини.
- А кішка найчастіше може заразити шкірними хворобами — стригучим лишаєм, дерматитами. Домашній тварині потрібно зробити всі необхідні щеплення — і від «звіриних» хвороб, і від спільних із людиною.

На аркуші паперу формату А1 із заголовком діти клеять зображення котів і собак, перед цим написавши на них правила поведінки з тваринами.

— Запам'ятайте: перед тим як брати тварину додому, потрібно ретельно обмірковувати, чи зможете ви виконувати свої обов'язки постійно і багато років.

Не забувайте, що ви відповідальні за тих, кого приручили. Майте чуйне, щедre і добре серце, у якому знайдеться місце для любові до тварин!

— Яку небезпеку становлять контакти з дикими та тваринами-безхатками?

— Які правила поведіння у разі зустрічі з бродячими і дикими тваринами ви запам'ятали?

— Як слід поводитися під час зустрічі з бродячим собакою?

— Чому необхідно мити руки після контактів з тваринами?

3. Групове заняття

► Робота у четвірках

— У світі існує дуже багато тварин. Попрацюйте в групах. Намалюйте тварину, яку можна зустріти в лісі та якої слід остерігатися. Чим вона небезпечна?

4. Теми для Щоденника вражень

- Коли б знав, де упав, то соломки б підстелив.
- Береженого Бог береже.
- Брати наші менші.

✓ ДЕНЬ 5. ЯКІ СИТУАЦІЇ В ДОВКІЛЛІ МОЖУТЬ БУТИ НЕБЕЗПЕЧНИМИ?

1. Вітання

Учні утворюють у два кола (*зовнішнє та внутрішнє*) один на-впроти одного і повторюють слова, виконуючи рухи.

— Здрастуй, друже! (*Потиснути руки.*)

— Як ти тут? (*Плеснути по правому плечу.*)

— Де ти був? (*Розвести руки в сторони.*)

— Я чекав! (*Скласти руки на грудях.*)

— Ти прийшов!!! (*Показати «клас».*)

— І я зрадів! (*Обійняти одне одного.*)

Потім учні, які стоять у внутрішньому колі, роблять крок праворуч так, щоб опинитися навпроти іншого. Знову промовляють слова, вітаючись, після чого роблять ще один крок праворуч. Гра повторюється доти, доки всі пари учнів не привітаються.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які ситуації в довіллі можуть бути небезпечними?»

► Вправа «Незакінчене речення»

- Загублену річ допоможуть...
- Побачити світлофор...
- Солодке відрізати від гіркового...
- Дізнатися про свіжі пиріжки вдома допоможуть...
- Відшукати в темному приміщенні двері допоможуть...
- Визначити на дотик річ...

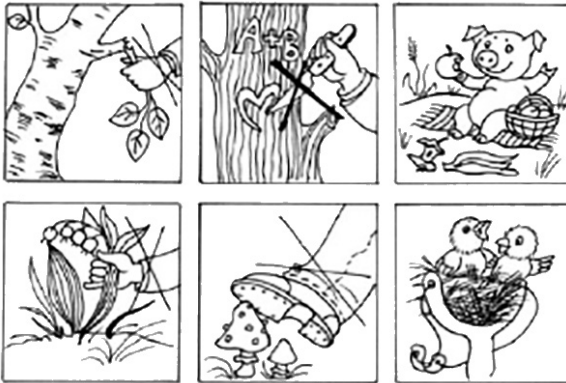
3. Групове заняття

► *Складання правил поведінки в довкіллі*

— Поміркуйте над тим, що потрібно зробити, щоб зберегти довкілля? За поданими зображеннями виріжте і приклейте на аркуш паперу.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В ПРИРОДІ

1. Відпочиваючи на природі, прибирати після себе.
2. Для сміття є спеціальні місця: ями, контейнери...
3. Милуватися вбранням дерев і кущів. Рослинам боляче, коли їм завдають шкоди.
4. Насолоджуватися красою квітів у природі, зірвані рослини швидко зів'януть.
5. Обходити стороною павутиння, даючи спокій корисним павукам.
6. Березти пташині гнізда, там незабаром вилупляться пташенята.
7. Поводитись у лісі тихо, галас може налякати лісових мешканців.
8. Оминати отруйні гриби, вони потрібні диким тваринам.

► Обговорення небезпечних ситуацій, які можуть статися у довкіллі

- Укус комах (оси, джмеля або кліща).
- Зустріч із гадюкою.
- Отруйні рослини.

4. Теми для Щоденника вражень

- Дарма не боюся, але стережуся.
- Я — частина природи.
- Одного разу на природі.

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ЗБЕРІГАЄ ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ?

1. Вітання

Треба разом привітатись:
 Добрий день! Добрий день!
 Дружно й весело сказати:
 Добрий день! Добрий день!
 Вправо, вліво повернутись.
 Добрий день! Добрий день!
 Одне одному всміхнутись.
 Добрий день! Добрий день!

Як вас, друзі, всіх багато —
 Синьооких і чорнявих,
 Карооких і білявих,
 І високих, і низеньких,
 І товстеньких, і худеньких...
 Всіх вас рада привітати
 І найкраще побажати.
 Добрий день!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що зберігає історична пам'ять?»

► Перегляд мультфільму «Історія України за 5 хвилин»
 (<https://youtu.be/ARl6CzsqjNo>)
 — Що запам'ятали?

3. Групове заняття

Отриману інформацію учні подають у вигляді позначок, потім прикріплюють їх на мапу.

МІСТО СМІЛА (Легенда)

1-ша група

Колись Сміла була в руках у польських панів. Володіли нею Любомирські, Потоцькі та інші вельможі. Козаки невпинно вели з ними війну за місто.

2-га група

Важкі були битви. Багато разів брали вони смілянський замок. Щоразу поляки відбирали його назад. Козаки почали вже занепадати духом. Та ось до них у табір завітала незнайома жінка-козачка.

3-тя група

Молода, красива й відважна. Вона виступила із закликом продовжувати боротьбу з поневолювачами краю: «Що ви за лицарі, що не можете витурити якихось зайд, що прийшли на землю, политу кров'ю і потом, засіяну кістками наших славних предків! Нехай ганьба впаде на голови малодушних!».

4-та група

І полум'яна українка кинулась на приступ фортеці. Козаки всі як один — за нею. Після короткої кривавої сутички замок був узятий. Відтоді і почали називати це місто Сміла на честь сміливої козачки, ім'я якої так і залишилося невідомим.

— Придумайте запитання до кожної частини інформації.

4. Теми для Щоденника вражень

- Хто минуле забуває, той майбутнього не має.
- У нашій краї найбільше мене вражає...
- Тараса думки будуть жити віки!

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ ПАМ'ЯТКИ КУЛЬТУРИ Є В РІДНОМУ КРАЇ?**1. Вітання**

Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
 Доброго ранку,— кожному зичу я.
 Доброго ранку,— людям бажаю.
 І посміхаються у відповідь люди:
 Добрі слова ж бо для кожного любі.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які пам'ятки культури є в рідному краї?»**» Вправа «Крісло автора»**

— Що ви можете розповісти про пам'ятки культури нашого краю?

Розповідь підготовлених учнів про пам'ятки культури.

3. Групове заняття

Учні називають пам'ятки міста Сміла, зображені на картках, повідомляють, що про них відомо.

- Парк Самойлових**
- Пам'ятник невідомому солдату**
- Краєзнавчий музей**
- Костел Успіння Пресвятої Діви Марії**

4. Теми для Щоденника вражень
- Понад усе я люблю...
  - Люби і знай свій рідний край!
  - Можна все на світі вибирати, сину.
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

✓ ДЕНЬ 3. ЩО ДОПОМАГАЄ ЛЮДИНІ ЗАХИЩАТИ СЕБЕ?

1. Вітання

Діти вітаються за мотивами пісні «Вітаєм» гурту «Коліжанки».
(<https://youtu.be/HGkN2qSSc4Y>)

Свято, свято завітало в хату —
Будем святкувати разом ти і я!
Свято, свято — тут гостей багато,
Будемо вітати разом ти і я!

Приспів:

Вітаєм! Вітаєм! Танцюєм і співаєм!
Здоров'я вам бажаєм на многії літа!
Вітаєм! Вітаєм! Солодке полюбаєм!
І вам також бажаєм солодкого життя!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що допомагає людині захищати себе?»

» Вправа «Чарівна паличка»

— До кого я доторкнуся паличкою, той починає говорити, як можна захистити себе.

» Перегляд та обговорення мультфільму «Корисні підказки: імунітет» (https://youtu.be/X_t2fGl-7qo)

Учні складають запитання за змістом мультфільму.

3. Групове заняття

Групи отримують картки. Діти обговорюють, що допомагає захистити себе.

4. Теми для Щоденника вражень
- Я почуваюся в безпеці, коли...
  - Береженого Бог береже.
  - Як потрібно дбати про свою безпеку?

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ПРАВИЛЬНО РОЗВ'ЯЗАТИ КОНФЛІКТ?

1. Вітання

Доброго ранку,
Яскравого світла!

Побільше емоцій,
Усмішок, привітів,
Успіхів більше
І більше тепла!
Всім доброго ранку!
Всім зичу добра!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як правильно розв'язати конфлікт?»

Заздалегідь підготовлені учні зачитують вірш Надії Красоткіної «Конфлікт».

1-й учень

Якщо конфлікти враз не остудити,
Що виникли поміж людьми чомусь,
А поведінкою чи словом загострити,
То будуть втрати. Я цього боюсь.
То ж будуть суперечності активні,
Ускладнення, злорадство, боротьба,
Страшні колізії та дії негативні —
Це ненависть, прокляття, ворожба...

2-й учень

Кровопротитні війни — це не жарти.
І ненависть, яка руйнує все.
То ж суперечка зла цього не варта,
Що зіткнення і сутички несе.
Людське життя у світі важливіше,
Життя людині тільки раз дано.

3-й учень

То ж треба жити нам усім мудріше,
Хай людям усміхається воно,
Приносить щастя, радість, насолоду,
Бо зіткнення, конфлікти — це біда.
Не треба зло приносити і шкоду,
Усі загострення хай віднесе вода.

4-й учень

А ми живімо дружно всі, у мирі,
По-доброму вирішуймо усе.
Насправді будьмо мудрі, світлі, щирі,
Хай спілкування радість нам несе.

► *Перегляд та обговорення мультфільму «Корисні підказки 2. Битися чи не битися?»*

(<https://youtu.be/J4kAWeNtKZ0>)

3. Групове заняття

Учні в групах пропонують шляхи розв'язання конфліктів.

- Твій знайомий (*твоя знайома*) постійно обзиває тебе принизливими словами. Як тобі слід учинити?
  - Ти образив(ла) товариша. А потім зрозумів(ла), що вчинив(ла) погано. Що ти робитимеш далі?
  - Знайомий помалював твого зошита. І насміхається. Ти дуже на нього гніваєшся. Як ти вчиниш?
  - Під час перерви ти непорозумівся(*лася*) з однокласником. Він тебе вдарив. Тобі дуже хочеться дати відсіч. Як потрібно діяти?
- 4. Теми для Щоденника вражень**
- Що було б, якби люди не вмiли домовлятися?
  - Згода будує, а незгода — руйнує.
  - Я вмiю знаходити вихiд з будь-якої ситуації.

✓ ДЕНЬ 5. КОМУ ВІДОМІ ДЕЯКІ МОЖЛИВОСТІ ОБ'ЄКТІВ?

1. Вітання

Діти вітаються, називають улюблену гру, пропонують погратися в неї разом:

— Доброго ранку, Софійко! Мені подобається грати в шахи. Пограймось сьогодні разом?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Кому відомі деякі можливості об'єктів?»

► Робота зі стіною слів

— Хто зможе пояснити значення слова «об'єкт»? (Об'єкт — слово, що має кілька значень. У нашому випадку — те, на що спрямована певна діяльність чи увага.)

Діти обирають зі скриньки картки. Озвучують, що їм відомо про ці категорії.

зоря

вода

темрява

музика

таємниця

імунітет

сльози

пам'ять

3. Групове заняття

Кожна група отримує набір пазлів із певним об'єктом, складає та озвучує інформацію, що міститься на звороті пазлів.

Озеро Світязь

Озеро Світязь — найбільше та найглибше озеро природного походження в Україні. Світязь чимось схожий на море, у вітряну погоду хвилі тут досягають півтораметрової висоти.

Будинок-стіна в Одесі

Яким же буде твоє здивування, коли обійдеш його трохи лівише і побачиш, що будинок виглядає плоским. Насправді, секрет будинку-стіни в тому, що його задня стінка відразу прилягає до фасадної, тобто будинок має трикутну форму.

Перевернутий будинок у Карпатах.

З першого погляду може здатися, що перевернутий будинок — жертва якийсь природної стихії. Але ні, будинок спочатку будувався в такому вигляді, просто щоб відрізнятись від усіх своїх побратимів — звичайних будинків.

Гаряче джерело в с. Щасливцеве

Насправді тут знаходиться величезне підземне озеро. Виявлені цілющі властивості води з джерела.

4. Теми для Щоденника вражень

- Предмет, який мені завжди допомагає.
- Куди я хочу помандрувати?
- Я в захваті від...

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЯКІ ОБ'ЄКТИ ПРИХОВУЮТЬ НЕБЕЗПЕКУ?

1. Вітання

Бадьорого ранку, всіх щиро вітаю!
Я ритм задаю і всіх вас долучаю.

(Спочатку діти повторюють ритм за учителем, потім за охочими.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які об'єкти приховують небезпеку?»

► Перегляд та обговорення мультфільму «Корисні підказки. Безпечний двір»

(https://youtu.be/Dh_8PNxAjuo)

Учні складають запитання за змістом мультфільму.

3. Групове заняття

Кожна група отримує завдання: пояснити, як потрібно надати допомогу у відповідних ситуаціях.

4. Теми для Щоденника вражень

- Небезпечна пригода, що трапилась зі мною.
- Чи завжди я можу допомогти?
- Шукаєш допомоги — сам допомагай.

✓ ДЕНЬ 2. ЩО ЦІКАВОГО ТИ ЗНАЄШ ПРО РОСЛИНИ?

1. Вітання

«Доброго ранку!» — тобі я скажу.
А, може, на вушко тобі прошепчу...

(Діти шепочуть привітання сусідові).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що цікавого ти знаєш про рослини?»

▶ *Перегляд та обговорення відео «Проростання насіння»*

(<https://youtu.be/DxRAV8SeavY>)

▶ *Вправа «Вірю — не вірю»*

Учні беруть із скриньки картки, озвучують інформацію; хто не вірить, робить крок уперед.

Рослини наділені почуттями, інтелектом, володіють пам'яттю

Рослини можуть розрізняти кольори і спілкуватися між собою

Рослини можуть застерігати одне одного

Рослини можуть кликати на допомогу

Рослини здатні взаємодіяти одне з одною та з іншими живими істотами

Рослини розрізняють наміри і настрої людей

3. Групове заняття

Діти відновлюють деформовані тексти, речення яких записані на цеглинках, та будують вежу.

1-ша група

Орхідеї відомі як «викрадачі енергії». Ці рослини найкраще вирощувати не в себе вдома, а в оранжереях. А вже якщо вони ростуть у будинку, то їх у жодному разі не можна поміщати в спальню, оскільки орхідеї найінтенсивніше поглинають енергію вночі й перед світанком. Категорично протипоказаний контакт з орхідеями хворим і ослабленим людям.

2-га група

В Індії росте рослина під місцевою назвою «обдури шлунок». З'ївши 1–2 її листочки, людина відчуває ситість упродовж цілого тижня, хоча листя не містять цінних поживних речовин. Люди, які страждають від надмірної ваги, приймають таблетки і настої з листя цієї рослини, здатної створювати ілюзію ситості.

3-тя група

Найменша квітка у світі — ряска. Її тривалий час уважали водоростю, але потім виявили в рясці квітки. Досі не можуть зрозуміти,

у який спосіб за добу кількість цих рослин у водоймі збільшується вдвічі. А за кілька днів ряска покриває всю поверхню водойми.

4-та група

Деякі дерева спілкуються між собою, використовуючи хімічні речовини. Якщо жук нападає на якесь дерево, воно виділяє в повітря речовини, які підказують іншим деревам в околиці, щоб ті теж випустили отруту і відлякали у такий спосіб від себе жуків.

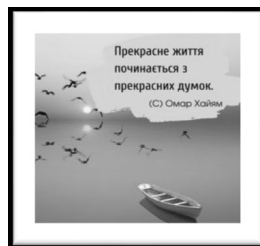
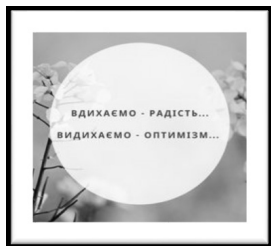
4. Теми для Щоденника вражень

- Моє ставлення до живої природи.
- Моя улюблена рослина.
- Я мрію про...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКІ ЛАЙФХАКИ ДОПОМАГАЮТЬ НАВЧАТИСЯ?

1. Вітання

Діти вітаються та висловлюють побажання за картинками, які витягли із скриньки.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які лайфхаки допомагають навчатися?»

► Робота зі стіною слів

Лайфхак — сленговий термін, що означає деяку хитрість або корисну пораду, яка допомагає розв'язувати проблеми, тим самим заощаджуючи час. Це набір методів і прийомів «зламу» навколишнього життя для спрощення процесу досягнення поставленої мети за допомогою різних корисних порад і хитрих трюків.

► Перегляд мультфільму «Корисні підказки. Учись учитися» (<https://youtu.be/4IAB2bkqLQs>)

Учні складають запитання за змістом мультфільму.

3. Групове заняття

Учні створюють схематичні зображення на тему дня та озвучують їх.

1-ша група

Не відтягуйте виконання домашнього завдання. Сідайте за його виконання з хорошим настроєм. Чим швидше розпочнете, тим швидше будете вільні.

2-га група

Безлад на робочому місті — безлад у голові. Приберіть робоче місце — і тільки потім сідайте за роботу. Переконайтеся: в чистоті працювати значно легше.

3-тя група

При виконанні завдань використовуйте техніку *POMODORO* (по-мідор). Робіть 5-хвилинні перерви через кожні 25 хвилин. Заводьте при цьому таймер. Після 4 таких циклів зробіть велику перерву (15–30 хв).

4-та група

Відповідайте на запитання вголос. Це допоможе краще пригадати і закріпити інформацію.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мої секрети у навчанні.
- Мені буває складно, коли...
- Я мрію про...

✓ **ДЕНЬ 4. ЧИ МОЖУ Я НАВЧАТИСЯ КРАЩЕ?**

1. Вітання

Діти вітаються, передаючи по колу кошик, забирають пазл. Потім складають привітання.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи можу я навчатися краще?»

► Перегляд мультфільму «Корисні підказки. Заряди мозок!»
(<https://youtu.be/ykFNqrTt2OQ>)

Учні складають запитання за змістом мультфільму.

3. Групове заняття

Учні виражають мімікою і жестами ситуацію, описану на їхній картці.

— Що спільного на ваших картках?

4. Теми для Щоденника вражень
  - Ким я бачу себе в майбутньому?
  - Краще навчатись мені допоможе...
  - Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.

✓ ДЕНЬ 5. ЯКІ ЯКОСТІ ПОТРІБНІ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ?

1. Вітання

— Уявіть, що іграшки нашого класу ожили. Виберіть з кошика іграшку та покажіть по черзі, як би ви її вчили вітатися з друзями.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які якості потрібні для досягнення мети?»

» Перегляд мультфільму «Свинка і печиво»

(<https://youtu.be/7cA0W0kY51M>)

— Що допомогло Свинці досягти мети?

Учні складають запитання за змістом мультфільму.

3. Групове заняття Вправа «Три «Чому?»»

Отримавши слово, учні створюють «ланцюжок» із трьох запитань та відповіді на них.

Слова для груп: наполегливість, уважність, творчість, взаємодія.

4. Теми для Щоденника вражень

- Найбільше я радію, коли...
- Бути уважним потрібно для того, щоб...
- Я наполеглива (наполегливий), коли...

8-Й МІСЯЦЬ. ПОГОДА

Мета: поглибити та розширити знання учнів про погоду та основні її показники; формувати практичні вміння характеризувати різні типи погоди і пояснювати причини її зміни; сприяти усвідомленню важливості складання прогнозів погоди, їхнього значення для діяльності людини; розвивати навички аналізу спостережень за погодою та народними прикметами; формувати вміння долучатися до роботи у групі; розвивати зв'язне мовлення, пізнавальні здібності, пам'ять, увагу та спостережливість, використовувати власний досвід та елементарні дослідницькі навички; активізувати словник учнів; виховувати любов до природи, прагнення оберігати її.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ТАКЕ ПОГОДА?

1. Вітання

► *Вправа «Зоровий контакт»*

Усім учасникам гри пропонують будь-якими засобами, не вдаючись до фізичних дій, привернути увагу одного з учасників вправи — установити зоровий контакт. Ті, хто зуміли привернути увагу одне одного, сідають. Вправа триває, допоки всі учасники не сядуть на свої місця.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке погода?»

► *Вправа «Асоціативний куц»*

— Діти, з чим асоціює слово «погода»?

— Дуже часто у повсякденному житті ми використовуємо слово «погода». Більшість із нас перед тим, як зранку піти з дому, обов'язково цікавиться погодою на день. Адже нікому не хочеться мокнути під дощем без парасольки чи мерзнути під час сильної заметілі. По радіо та телебаченню ми слухаємо прогноз погоди. Саме від неї залежать наш настрій, самопочуття, наші плани на день, а також робота багатьох важливих для нас людей, зокрема: водіїв, пілотів, сільськогосподарських працівників тощо.

► Стратегія «Мозкова атака»

— Які ж показники допоможуть охарактеризувати погоду?
Спробуймо з'ясувати.

► Робота у парах

У дітей на партах — картки із словами.

— Зранку збираючись до школи, ви почули від своїх батьків, що сьогодні погана погода. Що це означає? Виберіть слова, які допоможуть охарактеризувати погану погоду. Доберіть свої ознаки поганої погоди.

Велика	Суха	Дощова
Тепла	Холодна	Спекотна
Сонячна	Вузька	Вітряна

— За допомогою якого приладу визначають температуру повітря?

— Що таке вітер? (*Вітер — це рух повітря.*)

— Що таке хмарність? (*Хмарність — це ступінь покриття неба хмарами.*)

— Які дні за хмарністю бувають? (*Дні бувають ясні, похмурі, хмарні.*)

— Які опади існують?

— Які явища природи ви знаєте?

— Як ви вважаєте, що найбільше впливає на погоду? (*Сонце, бо саме його промені зігрівають поверхню Землі.*)

— Отже, які показники допоможуть охарактеризувати погоду? (*Температура повітря, хмарність, напрямок і сила вітру, опади, інші явища природи.*)

► Робота в парах

Дітям потрібно розкласти умовні позначення на групи (показники температури повітря, стан неба, опади, напрям вітру).

			0°C
			+ 15°C
		-10°C	

Погода — це поєднання температури повітря, хмарності, опадів, вітру. Зміни температури, хмарність, дощ, снігопад, вітер — це основні явища погоди.

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи за порами року.

Завдання. Прочитати казку. Обговорити у команді, якою буває погода? Яка погода притаманна вашій порі року? Зобразити малюнок, який охарактеризує певну пору року. Презентувати роботу своєї команди.

► Читання казки

Пані Атмосфера була не тільки всемогутньою володаркою планети Земля, але й гарною господинею. Вона полюбляла частувати гостей. Страви на бенкетах були різні: «Температура», «Вітер», «Опади», «Хмари», «Сніг», «Дош», «Туман» та інші. Найулюбленішою стравою, яку вона любила готувати, була «Погода».

Під час одного бенкету гості Атмосфери — Материки та Океани — зауважили, що страва її не цікава, прісна, що кожного разу вона має один і той самий смак. Хотілося б, щоб страви були різноманітніші, різні на смак. Розлютилася Атмосфера:

— Ось як, вам не подобаються мої страви? Ну зачекайте, я вас нагодою!

Дістала вона старовинну книгу своєї прабабусі «Кулінарне мистецтво» і почала готувати. А прабабуся Атмосфери відзначалася дуже мінливим характером, тому й рецепти її були такими. Фантазії її не було меж, та ще й характер був складний та надзвичайно мінливий. Вивчила Атмосфера рецепти та настанови своєї бабусі та почала готувати. Відтоді страви її стали надзвичайно різноманітними, особливо «Погода». То вона приготує страву з прохолоди, суцільної хмарності та тихого спокійного дощу, то додасть туману і мряки. Іншим гостям приготує сонячний день, який зранку збризне кришталевою рососою, а вдень приправить зливою, грозою, а на десерт подасть веселку. У години люті накидає в казан ураганів, смерчів, шалених злив та вітрів, що руйнують усе на своєму шляху, а коли запрошує в гості Пустелі — приправляє всі страви спекою, палючими вітрами, пиловими бурями, коли ж гостює Антарктида чи Гренландія — обов'язково додасть у страву сильного морозу, палючого вітру, приправить усе бурями, а на десерт обов'язково запропонує іній або сніжинки. Так пані Атмосфера, щоб догодити усім своїм гостям, використала рецепти своєї бабусі та вигадала тисячі своїх. Відтоді на Землі існують тисячі погод.

4. Теми для Щоденника вражень

- Що таке погода?
- Для мене погода має важливе (не має жодного) значення.
- Вивчаючи погоду, я...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК СИНОПТИКИ ВИЗНАЧАЮТЬ, ЯКОЮ БУДЕ ПОГОДА?

1. Вітання

» Вправа «Мій настрої»

Діти утворюють коло, дають одне одному порівняльні характеристики. Наприклад: «Петрику, у тебе чудова посмішка, схожа на сонечко!», «Маринко, у тебе очі, як зірочки!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як синоптики визначають, якою буде погода?»

» Вправа «Синоптик»

— Яка зараз пора року?

— Який місяць?

— Яке число?

— Тепло чи холодно надворі?

— Який стан неба?

— Яка температура повітря?

— Чи були сьогодні опади?

— Вирушаючи до школи, на роботу, ми цікавимося, якою буде погода. Виглядаємо у вікно, є опади чи немає, дивимося на термометр — холодно чи тепло, намагаємося передбачити, яким буде день.

Отже, погода може змінюватися за короткий проміжок часу. Та найпростіше увімкнути телевізор і прослухати прогноз погоди. Для нас вона може бути гарною або поганою, але для спеціаліста поняття *погода* містить такі складові: температуру повітря, швидкість, силу і напрямок вітру, хмарність та опади.

Усі ці показники можуть змінюватися у часі та у просторі. Це означає, якщо в одній місцевості сухо, тепло і сонячно, то за кілька десятків кілометрів від неї може бути холодно і волого.

» Проблемне питання

— Поміркуйте, хто визначає, якою буде погода?

Допомагають створити прогноз погоди метеорологи, які працюють на метеостанціях.

» Тлумачний словник

Метеорологія — наука, що вивчає зміни погоди та стан атмосфери.

» Перегляд відеоролика «Люди непомітних професій.

Метеоролог» (https://youtu.be/Ynk3z_NnvI0)

— Ведуть спостереження за погодою на метеостанціях. Такі станції є в кожній області. Для того щоб скласти прогноз погоди,

який потім повідомлять по телевізору, радіо, необхідно зібрати якомога більше даних про погоду. Для складання прогнозу для міста Київ терміном на три доби необхідні дані всіх метеостанцій Північної півкулі, а на 5–7 днів — з усієї Землі.

Через кожні 3 години беруть показники з приладів і записують у журнали. Допомагають оглядати атмосферу зверху метеорологічні супутники Землі. Результати спостережень передаються телефоном, телеграфом у служби погоди — гідрометеоцентри. Гідрометеоцентр України розміщений у Києві.

Дані спостережень за допомогою цифр і умовних позначень наносять на синоптичну карту погоди, яку складають 4 рази на добу. Ці карти дають нам можливість зрозуміти «поведінку» погоди в найближчий час. За їхньою допомогою спеціалісти-синоптики складають короткочасні прогнози погоди (на 1–3 доби) і довготривалі (на тиждень, місяць).

3. Групове заняття

► Гра «Метеорологічна лабораторія»

Діти об'єднуються у групи та отримують картинку із зображенням погодних явищ. Пригадують, які існують умовні позначки для запису метеорологічних спостережень.

Завдання. За допомогою умовних знаків для запису метеорологічних спостережень описати погоду за картинкою. (На картинках зображений дощ, снігопад, сонячний день, похмурий день тощо.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Хто такі синоптики?
- Мої метеорологічні спостереження...
- Спостерігаючи за погодою, я...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКЕ ЗНАЧЕННЯ МАЄ ПОГОДА ДЛЯ ЛЮДИНИ?

1. Вітання

► Вправа «Віночок побажань»

Усі діти утворюють коло одне за одним та кладуть праву руку на плече сусіду. Кожен учасник по черзі називає ім'я сусіда й щось йому бажає. Гра завершується, коли всі діти обмінялися побажаннями.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Яке значення має погода для людини?»

► Читання вірша «Поганої погоди не буває»

Поганої погоди не буває,
Бо все в природі, як по нотах, йде.

То сходить сонце, то воно лягає,
І за собою ніченьку веде.
То небо світле, синє і високе,
Немає ні хмариночки ніде.
То опустилось, стало сірооке,
І дощ із нього цілий день іде.
То тепло, тихо, пташка не співає,
На дереві листок не ворухне.
То буйний вітер дерево ламає,
Страшенні бурі й блискавки жене.
То все затихне й дощик накрапає,
То холодом повіє десь здаля.
То цілу нічку вітер не втихає
І рве з дерев і листя, і гілля.
То знову тихо. Сонечко сміється.
І вся земля у квітах зацвіла.
Все йде, як треба, це лиш нам здається,
Що у природі йдуть не так діла.
В природі завжди все йде, як треба,
Хоч людям в недогоду, а проте...
Частіше погляд піднімайте в небо,
Щоб бачити там сонце золоте
І білі хмарки, і казкове диво,
Що десь високо в мріях ожива.
І буде вам і радісно, й щасливо.
Усе це правда, не лише слова.
Поганої погоди не буває.
Було б лиш мирне небо угорі.
Як зірочка любові в серці сяє,
Яка різниця, що там надворі...

Н. Красоткіна

— Якою авторка описує погоду?

— До чого закликає поетеса?

— Яка головна думка твору?

► *Бесіда*

— Навіщо людині знати, якою буде погода?

— Чи може погода впливати на діяльність людини?

— Чи змінюються плани людини залежно від погоди?

— Як ви гадаєте, чи впливає погода на настрій та самопочуття людини?

► *Розповідь учителя*

— Для кожного з нас важливо знати, якою буде погода. Знання прогнозу погоди дає нам змогу спланувати свій день, одягнутися

відповідно до тих природних явищ, які очікуються, а іноді уникнути стихійних лих. Інформація про наближення цунамі, повені, урагану дозволяє розробити план евакуації та врятувати людей, які опинилися у зоні стихійного лиха.

Знання точного прогнозу погоди є важливим для військової та цивільної авіації, флоту. Без чітких даних прогнозу погоди пересування кораблів та літаків було б неможливе. Також вони мають величезне значення для тих, хто займається сільським господарством.

Зважаючи на прогноз погоди, люди планують туристичні подорожі, поїздки, відпочинок, свята.

Відомо, що зміни погоди впливають на організм людини. Ми нерідко чуємо від людей, що у них погіршився загальний стан, з'явився головний біль, «ниють» суглоби, «давить» серце. Організм здорової людини легко пристосовується до зміни сезонів, клімату та погоди. Проте організм літньої чи хворої людини гостро реагує на коливання погодних умов.

Щоб запобігти цим проявам, слід:

- дотримувати режиму дня, сну;
- правильно харчуватися;
- частіше перебувати на свіжому повітрі;
- займатися спортом;
- дбайливо ставитися до свого здоров'я.

3. Групове заняття

► *Робота у парах. Стратегія «РАФТ». Історія про Погоду, яка постійно змінювала все довкола.*

Назва являє собою скорочення: Р(оль) — А(удиторія) — Ф(орма) — Т(ема).

Роль	Аудиторія	Форма	Тема
		Радіоповідомлення	
		SMS — повідомлення	

4. Теми для Щоденника вражень

- Поганої погоди не буває!
- Погода та подорожі.
- Мої плани залежать (*не залежать*) від погоди.
- Погодні умови впливають на...

✓ ДЕНЬ 4. НАВІЩО ЛЮДЯМ ПОТРІБНО ПЕРЕДБАЧАТИ ПОГОДУ?

1. Вітання

► *Вправа «Я — сонце»*

— Діти, привітаймося із сонячними промінцями й перетворімося на маленькі сонечка.

Я — маленьке сонце. Я прокидаюся. Я умиваюся. Я розчісую свої промінці й піднімаюся вільно, урочисто.

Я — велика куля. У мене є багато тепла й світла.

Я — велике Сонце. Я дарую своє тепло всім: небу, хмаркам, річці, полям, тваринам, людям. Я посміхаюся від щастя дарувати тепло.

— Діти, яким став ваш настрій?

— Пропоную з таким настроєм провести цей шкільний день і отримати задоволення від власних успіхів.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Навіщо людям потрібно передбачати погоду?»

► *Технологія «Шкала ставлення “Так — Ні”»*

□ У природи будь-яка погода — благодать.

► *Проблемне питання*

— Поміркуйте, чи однакова погода протягом доби?

— Що впливає на зміну погоди?

— Які елементи характеризують погоду? Чи завжди вони незмінні?

— Навіщо людям знати, якою буде погода протягом дня?

► *Гра «Вірю — не вірю»*

□ Прогноз погоди складають тільки на три дні.

□ Складові погоди: опади, температура, тиск, вітер, вологість.

□ Основною властивістю погоди є постійність.

□ Узагальнена характеристика погоди — це її тип.

□ Синоптики ведуть спостереження на метеостанціях.

□ Погода — стан верхнього шару атмосфери.

□ Карта погоди — це синоптична карта,

□ Барометр, термометр, опадомір, флюгер, гігрометр — це метеорологічні прилади.

► *Народна мудрість*

— Прочитайте народну мудрість. Поясніть, як ви її розумієте. Обґрунтуйте свою відповідь.

Вітер віє, хоч не знає, що погоду він міняє.

3. Групове заняття

► *Робота у групах. Стратегія «Діаграма Венна»*

Діти об'єднуються у 4 групи (за порами року — зима, весна, літо, осінь).

Завдання. Порівняти погоду у різні пори року.

1-ша група. Осінь — зима.

2-га група. Зима — весна.

3-тя група. Весна — літо.

4-та група. Літо — осінь.

4. Темати для Щоденника вражень

- Чому мені важливо знати, якою буде погода?
- Хто «керує» погодою?
- Мені неважливо, яка погода, адже я...

✓ ДЕНЬ 5. НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР. ПРИКМЕТИ

1. Вітання

► *Вправа «Радий тебе бачити»*

— Вітаю вас! Пропоную звернутися одне до одного з гарними, приємними словами від щирого серця та закінчити вітання висловом: «Я радий тебе бачити!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Народний календар. Прикмети»

— Дізнатися, яка на нас чекає погода завтра, можна, уважно поглянувши на Місяць та зорі, на захід Сонця, поспостерігати за хмарами та вітром, кольором зорі, веселки та інших явищ атмосфери. Ці явища називають місцевими ознаками погоди. Серед них є такі, що розкажуть про погоду на завтра, і такі, що передбачають погоду на тиждень чи два.

Не можна прогнозувати погоду тільки за однією ознакою, необхідно зробити декілька різних спостережень і порівняти їх. Якщо всі ознаки підтверджують одна одну, то прогноз буде правильним, а коли відрізняються, то потрібно звернути увагу на ті, які виражені яскравіше. Основну роль у правильному прогнозі відіграє уважність під час спостережень, уміння розібратися в ознаках переходу погоди, розуміння взаємозв'язку різних явищ природи, а також практичний досвід. Будь-яка ознака може бути помилковою, якщо не враховувати загального ходу змін погоди.

Люди спостерігають за погодою, ведуть календарі спостережень, аналізують поведінку тварин, стан рослин. На їхній основі складають описи погоди і прогнози на майбутнє.

Щоденно по радіо, телебаченню, з газет та Інтернету ми отримуємо дані про погоду, яка очікується найближчим часом. Це — прогноз погоди. Така інформація має велике значення як для кожної людини, так і для всього суспільства. Погода весь час змінюється, тому так важливо вміти її передбачати.

Але не тільки з прогнозів можна дізнатися про погоду та її зміни. Тривалі спостереження людей за поведінкою тварин і рослин, за деякими явищами природи дали змогу встановити прикмети, що віщують певну погоду.

Народ споконвіку спостерігав за змінами погоди в різні пори року. Це було вкрай необхідно, бо від погоди у давнину залежав не тільки врожай рослин, а й життя людей. Тому кожна прикмета перевірялася впродовж тривалого часу і нарешті дійшла до нас. Тепер ви спробуєте перевірити, чи справджуються народні прикмети про погоду.

Прикмети є різні. Ось деякі з них.

- Летять журавлі мовчки, низько і швидко — до поганої погоди.
- Жайворонки співають — довго збережеться ясна погода.
- Якщо птахи мостять гнізда на сонячній стороні, бути літу холодним.
- Вечірня веселка віщує гарну, а ранкова — дощову погоду.
- Хмари плывуть високо — до гарної погоди.
- Зміну погоди можна визначити і за поведінкою акваріумних рибок. Якщо вони плавають біля самої поверхні води, очікується негода. А якщо вони копірсаються на дні в піску — буде гарна погода.
- Пасічники знають: бджоли не летять у поле на негоду. Адже багато квіток перед дощем затуляються, тож нектару бджолі не набрати.
- Пізній гриб — пізній сніг.
- Осінь бідна на гриби — зима буде багата на сніг і морози.
- Якщо восени рано нанесе снігу, то і весна буде ранньою.
- Чим тепліший і сухіший вересень — тим пізніше настане зима.

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи. Кожна група отримує запитання.

Завдання. Обговорити та дати відповідь на запитання, дібрати всі «за» і «проти». Аргументувати свою відповідь.

1-ша група. Чому хмарного дня прохолодніше?

2-га група. Яка вода падає з хмар на землю влітку та взимку? Чому?

3-тя група. Якими є стан водойм та ґрунту в різні пори року?

4. Теми для Щоденника вражень

- Народні прикмети.
- Мої власні спостереження.
- Я хотів(ла) б дізнатися більше про...

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЖИВІ БАРОМЕТРИ

1. Вітання

▶ *Вправа «Якби я був...»*

— Продовжте фразу «Якби я був їжею (новорічним подарунком, природним явищем, запахом, меблями, деревом, квіткою ...), то був би ...» і поясніть чому.

▶ *Психогімнастика «Сонячні зайчики»*

— Сонячний зайчик заглянув вам у очі. Заплющте їх. Ніжно пробіг по вашому обличчю. Погладьте його. Пригладжуйте його ніжно, легко, щоб не злякати: на лобі, на щічках, на носику, ручках, животику, ніжках. Сонячний зайчик сховався за комірцець, він грається з вами. Посміхніться. Розплющте очі, посміхніться одне одному.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Живі барометри»

▶ *Стратегія «ЗХД (Знаю, Хочу знати, Дізнався)»*

Діти об'єднуються у групи за порами року.

Завдання. Пригадати все, що відомо про погоду з власного досвіду, та заповнити таблицю.

Знаємо	Хочемо знати	Дізналися

▶ *Тлумачний словничок*

Барометр — прилад для вимірювання атмосферного тиску. Найчастіше барометри застосовують для передбачення погоди. Барометр був винайдений учнями Галілео Галілея, італійцями Еванджеліста Торрічеллі та Вінченцо Вівіані 1643 року.

▶ *Проблемне питання*

— Чи існують живі барометри?

▶ *Перегляд відеоролика «Як рослини та тварини передбачають погоду»*

(<https://youtu.be/6yZrSuvlh2w>)

— Давно відомо, що тварини, птахи, риби, комахи дуже чутливо й безпомилково реагують на зміну погоди. Спостереженнями встановлено, що понад 600 різних видів тварин і понад 400 різних видів рослин помітно реагують на можливі зміни погоди (*які мають бути*), і їхню поведінку або стан можна використати для завбачення погоди.

Ластівки літають близько води, риба вискакує з води, посилено працюють кроти ... Усе це ознаки наближення несприятливої погоди.

Низький політ ластівок віщує грозу, за скупченням медуз біля берега рибалки дізнаються, що можна вирушати на промисел, море буде спокійним.

Чимало прикмет пов'язані з поведінням горобців. У гарну погоду вони веселі, рухливі. Якщо ж горобці збираються зграйками на землі, стають млявими, сидять настовбурчивши пір'я — до дощу.

Кінь хропе — на негоду, фиркає — на тепло, трусить головою й задирає її догори — на дощ, лягає на землю влітку — буде негода, взимку — сніг.

У який бік спиною лягають тварини, звідки і вітер буде.

Якщо худоба до купи збирається, дощитиме.

Свиня чухається — на тепло, вищить — на негоду.

3. Групове заняття

— Природно, що комахи змушені бути своєрідними синоптиками: їхнє існування залежить від умов навколишнього середовища, від температури, вологості повітря тощо. Здатність мурашок, бджіл, жуків точно «передбачити» погодні зміни рятує їх від загибелі.

Діти об'єднуються у групи. Отримують картку з текстом.

Завдання. Прочитати текст, обговорити його, намалювати комаху, про яку йдеться. (*Група презентує свою комаху в цікавій формі.*)

1-ша група. Павуки.

Чудові метеорологи — павуки. Відомо, що вони не переносять вологості, тому вкрай рідко виходять на полювання вранці. Зранку вони з'являються лише тоді, коли немає роси, а відсутність роси — одна з ознак близької негоди. Спеки павуки також бояться, тому, коли павук виходить на полювання в пекучий полудень, це означає, що він передчуває сильний вітер або грозу, що, порвавши павутину, може позбавити його їжі. Увечері павуки охоче залишають своє житло, якщо не відчувають наближення дощу. Побачивши павука ввечері, можна сміло очікувати гарної погоди наступного дня.

2-га група. Бджоли.

Спостерігаючи за тим, як бджола вилітає з вулика, як вона працює, можна передбачити за 2–3 доби, яка буде погода. Бджоли вилітають із вулика, але летять далеко від нього — невдовзі дощитиме. Якщо бджоли не вилітають з вулика, а сидять у них і дзижчать, слід чекати дощу в найближчі 6–8 годин. Коли за хмарного неба вранці бджоли сміливо вилітають із вулика — чекай на поліпшення погоди. Якщо бджоли з осені старанно заклеюють щілини, залишаючи лише маленький отвір, — зима буде суворою. І навпаки: якщо льотки з осені ними не заклеюються, зима буде м'якою. Коли бджола не виходить з вулика до Благовіщення (7 квітня), то буде гарне врожайне літо, а коли покажеться раніше, то погане.

3-тя група. Мурахи.

Існує понад 12 000 видів мурах у всьому світі. Як же живуть мурахи?

Мураха може підняти у 20 разів більше власної ваги тіла. Якщо б першокласник був таким саме сильним, як мураха, він зміг би підняти автомобіль!

Мурашки не мають вух. Комахи «чують», відчуваючи коливання землі через ноги. Мурашки не мають легень. Кисень надходить через крихітні отвори по всьому тілу, а вуглекислий газ виходить через ті самі отвори.

Якщо мурашки поспішають до мурашника, ховаються в ньому, буде негода — сильний дощ, вітер. Устроїть гілочку в мурашник: якщо мурашки піднімуться по ній високо — потепліє, низько — поліпшення погоди не передбачається.

► Стратегія «7 журналістських запитань»

Діти об'єднуються у групи.

Завдання. Придумати сім запитань про погоду та її важливість для природи, людини, тварин тощо, які адресовані іншій команді.

Запитання ставлять за годинниковою стрілкою: одна команда запитує, інша відповідає, а потім ставить запитання наступній команді.

«7 журналістських запитань»: Хто? Що? Де? Коли? Як? Чому? Навіщо?

4. Теми для Щоденника вражень

- Живі барометри.
- Мене здивувало...
- Я дізнався (дізналась)...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК РОСЛИНИ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ПОГОДУ?

1. Вітання

► Вправа «Привітання»

Учні по черзі торкаються пальцями пальців рук сусіда, починаючи з великих, і кажуть:

- Бажаю (*торкаються великими пальцями*).
- Великого (*стикаються вказівними пальцями*).
- Успіху (*стикаються середніми пальцями*).
- У всьому (*стикаються безіменними пальцями*).
- І всюди. (*стикаються мізинцями*).
- Вітаю! (*Дотик усією долонею*.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як рослини передбачають погоду?»

— Залежно від того, чи світить сонце, чи січе мряка, чи йде сніг, дощ, ясно чи хмарно, тепло чи холодно, ви будете відповідно одягатися і готуватися йти до школи. Від стану погоди залежать діяльність людини, ритм її життя. Тому за явищами погоди люди спостерігають давно. Наші далекі предки, навіть наші бабусі та дідусі, можливо, знали про природу куди більше, ніж ми зараз. За поведінкою рослин і тварин, різними природними явищами намагались передбачити погоду на найближчий час.

Людина давно помітила, що деякі рослини напередодні зміни погоди також змінюються. Рослини в боротьбі за життя та розмноження не можуть, як тварини, сховатися від негоди, знайти притулок. Тому одні рослини перед дощем затуляють квіти, щоб захистити від пошкодження пилок і зберегти тепло всередині квітки. Другі виділяють багато запашного нектару. Треті — плачуть рідкими краплинами соку.

► Хвилинка-цікавинка (*виступ дітей супроводжується презентацією або демонструванням малюнків учнів*)

1-й учень. Визначити прогноз погоди на найближчі місяці можна і за допомогою дерев. Так одним з найбільш точних передбаченням погоди «синоптиків» є красуня береза. Згідно із народними прикметами, якщо перед розпусканням листя береза виділяє багато соку, то літо буде непогожим і дощовим. Якщо ж листя на березі з'являється раніше, ніж зелене листя на вільсі, то літо буде сухим і теплим. В іншому випадку дощі та холод забезпечені.

2-й учень. На вільсі, осиці, черемшині та різних видах верб перед негодою на листках утворюється волога. Часом ще при гарній

погоді ця волога опадає з листя так рясно, що земля під деревами стає мокрою.

3-й у ч е н ь. Синоптичні здібності властиві навіть красуні-ялини. Перед дощем вони опускають важкі гілки вниз, а перед ясною погодою піднімають їх угору.

4-й у ч е н ь. Але найбільшим «плаксою» серед дерев є клен. Перед дощем на цьому дереві крапельки вологи з'являються там, де живці листя приєднані до гілок. Уважні та спостережливі народні синоптики стверджують, що найближчі дощі клен пророкує за тричотири дні до їхнього приходу!

Про ці прикмети не варто забувати навіть після відвідування «найправдивіших» метеорологічних сайтів, адже метеорологи з усього світу можуть помилитися, а рослини-барометри — майже ніколи!

3. Групове заняття

► Стратегія «Джигсоу»

Діти об'єднуються у 4 групи за порами року (*зима, весна, літо, осінь*). Створюють домашні групи. Кожна група отримує картки з текстами та запитаннями про рослини-барометри (*на розсуд учителя*).

За номером картки об'єднуються в експертні групи (*на столах — номери груп 1, 2, 3, 4*).

— Експерти — це знавці у певній галузі, тож ви маєте стати знавцями свого тексту.

Завдання. В експертних групах прочитати текст, використовуючи стратегію «Читання з позначками».

Позначки на дошці:

«v» — я це знаю;

«+» — це для мене нове;

«?» — хочу дізнатися більше.

Діти користуються олівцями.

Потрібно визначити основне, поставити одне одному запитання, щоб упевнитися, що всі зрозуміли зміст прочитаного. На виконання завдання — 3 хвилини.

— Що для вас було новим?

— Про що б ви хотіли дізнатися більше?

Після обговорення учні повертаються у домашні групи та докладно розказують свою частину тексту іншим членам домашньої групи. Так усі члени групи матимуть цілісне уявлення з теми.

Для перевірки здобутих знань учитель ставить декілька запитань з експертних карток. Відповідати на запитання повинні слухачі, а не розповідачі.

— Чим цікава ваша рослина?

— Як рослина передбачає погоду?

— Що відбувається з рослинами напередодні негоди?

— Придумайте запитання про цю рослину.

Кожна група ставить своє запитання іншим.

Картки

КУЛЬБАБА

Кульбаба росте майже скрізь. З давніх часів до сьогоднішнього дня кульбаба — чудовий метеоролог. Якщо сонячної погоди квіти кульбаби затуляються — буде дощ. А буває і навпаки: небо хмуриться, по ньому пливуть хмари, а квіти кульбаби відкриті, — дощу не буде. Відцвіла кульбаба, а замість суцвіття з'являється біла пухнаста кулька. Кожний знає, як легенькі білі парашутики кульбаби розлітаються від легкого пориву вітру, і вся пухнаста корзинка облітає, залишаючи оголене квітколоже. Але це в суху погоду, а перед дощем вітер ніяк не може зірвати ніби приклеєне насіння. А це тому, що, відчуючи зміну погоди, рослина складає свою пухнасту кульку, немов парасольку.

БІЛЕ ЛАТАТТЯ

У нашій місцевості всі добре знають біле латаття, що росле у ставках, тихих річкових затоках та озерах. У давнину цю квіточку вважали чудодійною. Називають її ще русалчиною квіткою, адже вона впливає зранку, а під вечір таємничо зникає під водою. Біологічне значення цієї рослини велике — вона очищує воду. Квітка білого латаття — своєрідна метеостанція. Буває, що латаття запізнюється з підняттям на поверхню. Вже початок 9-ї години, а вона ледь-ледь піднімається над водою. Отже, у другій половині дня буде дощ. А якщо зовсім не піднялася з води — буде затяжний дощ або похолодання. За листочками рослини можна складати прогноз: якщо навесні вони густо вкрили поверхню води — заморозків уже не буде.

ФІАЛКА

Приємно знайти у весняному лісі скромну квіточку фіалки. Вона — символ природи, яка прокинулася, символ її весняних сил

і молодості. Фіалка — гарний барометр. Якщо розтулена квіточка фіалки дивиться на світ веселими фіолетовими очками — буде хороша погода. Перед негодою рослина затуляє свою квіточку, ніби показує своїм виглядом, що їй сумно прощатися із сонечком. Така сама поведінка і в маргаритки. Перед негодою її квіточка нахилиється так низько, що майже торкається землі.

4. Темі для Щоденника вражень

- Синоптики поруч із нами.
- Якщо бути спостережливим, то...
- Мені цікаво пізнавати таємниці природи.

✓ ДЕНЬ 3. КВІТКОВИЙ ГОДИННИК

1. Вітання

► Вправа «Подаруй усмішку»

Усмінемось сонечку:

«Здрастуй, золоте!»

Усмінемось квіточці.

Хай вона цвіте!

Усмінемось дощику:

«Лийся, мов з відра!»

Друзям усмінемося,

Бажаємо всім добра!

► Вправа «Що моя річ знає про мене»

Узяти будь-яку свою річ і від її імені розповісти щось про себе.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Квітковий годинник»

► Робота над загадкою

- ▼ Іде років двісті,
Стоїть на місці,
Лічить людський вік,
А не чоловік. (Годинник.)

— Які ви знаєте годинники? (Сонячні, водяні, піскові, механічні, електронні, атомні.)

— Усі названі годинники можна охарактеризувати як неживі.

— А чи буває «живий» годинник?

► Читання вірша Олени Коваленко «Квітковий годинник»

Ось годинник на стіні,
І будильник на вікні,
І пісковий є годинник.
Й на паркані вранці півник,

Й на руці у твого тата —
Подивись як їх багато.
Та один ми не назвали,
То квітковий. Пригадали?
Ранок лиш до нас спішить,
А шипшина вже не спить —
І всміхається шипшинка
Сонцю прямо, як дитинка;
Другим встав червоний мак
(*П'ята ранку*) — от дивак!
В жовтих сонечках галявки:
То розкрилися кульбабки;
Льон розплющив оченята —
Значить, сьома вже, малята;
І в'юночки, мов кринички,
Показали сонцю личка;
Мати-й-мачуха мовчить,
До десятої аж спить;
А фіалки запашні
Цілий день в глибокім сні,
Проте ясними ночами
Розмовляють з зірочками.

— Час можна визначати не лише за будильником або настінним годинником. Якщо ти вийшов на прогулянку і хочеш дізнатися, котра година, тобі можуть допомогти квіти.

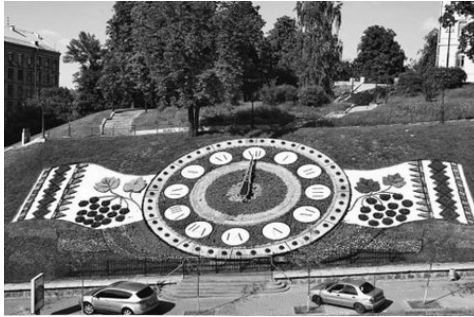
У природі безліч квіток, і за кожною з них можна визначати досить точний час доби. Як працюють квіткові годинники? Все просто. Кожна квіточка має свій час, коли її пелюстки розтуляються і затуляються. Щодня цей процес відбувається в один і той самий час.

Звісно, з точністю до хвилини час вони не підкажуть, але приблизно визначити, котра година, все ж можливо.

» Презентація «Живі годинники»

- О 5-й годині відкривається шипшина і мак.
- О 6-й годині розтуляє пелюстки кульбаба.
- О 8-й годині розкриває свій вінчик берізка.
- О 9-й годині прокидається польова гвоздика.
- О 10-й годині стуляє пелюстки цикорій.
- О 13-й годині засинають польова гвоздика і кульбаба.
- О 14-й годині закриваються маки.
- О 17-й годині стуляє пелюстки незабудка.
- О 17–18 годині знову розкривається цикорій.
- О 18-й годині опускається під воду латаття.

► Подорож у часі «Історія квіткового годинника»

— Зараз прийнято прикрашати міські площі та монументи квітковим годинником. Але звідки вони з'явилися? Поєднати красу і практичність у годинах уперше вдалося у Стародавній Греції — саме там з'явився квітковий годинник.

Римляни високо цінували все прекрасне і тому незабаром створили подібний годинник, правда, оцінював він більш короткий відрізок часу, зате був помпезнішим, яскравішим і, безсумнівно, ошатнішим, ніж у практичних греків. Як він виглядав? Ви б розчарувалися: ані звичної форми, ані стрілок, ані навіть цифр там не було. Звичайна прямокутна клумба, на яку смужками висаджені різні квіти, що зовсім не поєднуються за формою чи кольором. Весь секрет у тому, що для годинника добирали рослини, що розтуляють та стуляють свої квітки і суцвіття в різний час доби.

1755 року шведський учений Карл Лінней зумів відтворити квітковий годинник Стародавньої Греції з поправкою на північну широту. При цьому він ставив перед собою цілком практичну мету: хотів зацікавити студентів дивовижним біоритмом життя квітів. Цей феномен він вивчав уже кілька років і навіть написав про нього книгу.

Оригінальним годинником зацікавилися не лише студенти. Сад Карла Ліннея почав користуватися великою популярністю.

Після цього у багатьох країнах з'явилися клумби з дивним набором квітів, де пишні маки сусідили з осотом і кульбабою. Спочатку подібний набір дивував, проте зрештою спостереження за незвичайним розкриттям квітів у точно зазначений час — це явище заворожувало. І повертаючись у свої маєтки, багато хто прагнув мати квітковий годинник на клумбах.

З поширенням механічних годинників квіткові цікавили дедалі менше, тим паче що їхня організація і догляд за рослинами вимагали значних зусиль. Але саме використання механізмів дало нове життя квітковому годиннику.

1903 року в Женеві був установлений перший квітковий годинник з рухомими стрілками. Механізм годинника був захований під клумбою, циферблатом служила клумба квітів, де цифри виділялися квітами іншого сорту або кольору.

У травні 1904 року в Луїзіані було встановлено годинник із порожнистими циліндрами, наповненими родючим ґрунтом замість стрілок, у які були висаджені виноградні лози. Цифрами цього годинника стали високорослі рослини.

Сьогодні квітковий годинник із механічним приводом є в багатьох містах усього світу. Є такий годинник і в Києві.

► Перегляд відеоролика «Квітковий годинник м. Києва»
(<https://youtu.be/JHAqU4nXxXo>)

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи.

Завдання 1. Пояснити прислів'я. Зобразити прислів'я у вигляді малюнка або піктограми.

- Бережи час, його за гроші не купиш.
- Час, як вода, йде вперед.
- Згаяного часу і конем не здоженеш.

Завдання 2. Зобразити свій квітковий годинник, використовуючи підказку про квіти та час розпускання їхніх пелюсток.

4. Теми для Щоденника вражень

- Що я знаю про квіткові годинники?
- Квітка, з якою я прокидаюсь.
- Захопливий світ рослин.

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ХАТНІ УЛЮБЛЕНЦІ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ПОГОДУ?

1. Вітання

► Вправа «Усмішка»

Якщо посміхнутися перехожому — він посміхнеться у відповідь.

Якщо посміхнутися небу і сонцю — розійдуться хмари.

Якщо посміхнутися Всесвіту — трапиться щось казкове.

Нумо посмінемося губами, долонями, очима, серцем.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як хатні улюбленці передбачають погоду?»

► Робота над загадками Тамари Коломієць

- ▼ Сіре, біле, волохате
Стрімголов біжить до хатки.
— Хто ти? — братик запитав.
А воно сердито: — Гав!..

Ти пізнав цього друзяку?
Ну звісно, це ж ... (собака).

- ▼ Неначе блискавка, з помосту
Стрибнув і зляпав шилохвосту.
Позаглядав туди-сюди,
А потім вмився без води,
Та й сів, обгорнутий хвостом,
Весь двір милується ... (котом).

— Діти, у кого з вас є хатні тваринки?

— Чи спостерігали ви, як змінюється поведінка тварин на погоду?

Хорошими «синоптиками» є хатні тварини, зокрема собаки й кішки. З-поміж усіх хатніх улюбленців максимальні можливості до визначення погоди властиві кішкам. Кішка може спрогнозувати похолодання чи потепління, дощ чи вітер.

Більш точно визначають погоду коти, які активні та проводять багато часу на вулиці, а не в приміщенні.

Поза kota під час сну — своєрідний індикатор, який характеризує зміну вуличної температури.

Якщо кішка витягується і спить на спині, потягуючи лапи,— незабаром настане спекотна погода. Коти раніше за людей сприймають зміни вологості, атмосферного тиску, у них ще до перепаду температури посилюється діяльність терморегуляторів, які захищають організм від перегрівання. Кішка витягує лапи і хвіст, тим самим збільшуючи площу тепловіддачі.

Якщо кішка згортається калачиком і намагається спати біля батареї або просто на ній, варто очікувати похолодання. Також у період похолодання кішки намагаються спати на руках або колінах своїх господарів. Найчастіше місцем для сну кішка обирає під час похолодання ліжко, а в спеку вона вважає за краще спати на холодній підлозі.

Відчуваючи хуртовину або вітряну погоду, пухнастий синоптик крутиться уві сні, не знаходячи собі місця. Також кішка може дряпати килимове покриття або стіну, передчуваючи такі погодні зміни.

Ба більше, кішка може із занепокоєнням бігати квартирою, заплигувати на меблі, відчуваючи наближення сильних вітрів або снігопадів.

Фахівці пояснюють це явище тим, що у кішок підвищена чутливість середнього вуха і барабанних перетінок. Дискомфорт, який вони відчують у таку негоду, можна порівняти із тим, як закладає вуха під час польоту на літаку.

Дощу варто очікувати, якщо улюбленець п'є більше, ніж зазвичай (за умови, що він здоровий). Перед дощем кішка не буде виходити на прогулянку, навіть якщо дуже любить гуляти по вулиці. Вона буде вилизувати свій хвіст і мити лапками вуха. Також перед дощем улюбленці можуть активно жувати траву або кімнатні рослини. Бажано на такий випадок вирощувати спеціальну траву для ласощів коту.

Американський фізик пояснив таку поведінку кішок тим, що пиття води, жування трави й «умивання» зменшує напруження в шлунку, спричинене коливаннями атмосферного тиску. Спостерігаючи за своїм вихованцем, господар може визначати прогноз погоди на найближчі дні майже безпомилково. Варто тільки звернути увагу на поведінку улюбленця.

Людина вивела близько 330 порід собак. Але всі вони походять від вовка і тому мають багато вовчих рис: рухи тіла, захист території, ховання кісток та досить точно прогнозують зміну погоди. Вони відчують зміну погоди значно раніше за людей.

Якщо вони взимку вмощуються на м'якому кріслі або дивані, ховають ніс між лапами, згортаються калачиком і дримають — чекайте швидкого похолодання. 1910 року в одній з газет повідомлялося, що серед собак найкращі живі барометри — бульдоги і фокстер'єри. Причому бульдог перед наближенням негоди стає млявим, відмовляється від їжі. А коли настає гарна погода, він миттю оживає. А фокстер'єр перед дощем скиглить, риє землю і дуже неспокійно спить.

Коли зимової ночі зорі оповиті туманом, а собака перекидається у снігу, буде заметіль. Улітку собака качається по землі, багато спить і мало їсть — на дощ. Собака згортається і лежить клубочком — до холоду. Витягується на землі та лежить або спить, розкинувши лапи, животом догори — до тепла.

► *Проблемне питання*

- Чому на вулицях з'являються тварини-безхатьки?
- Як цьому зарадити?

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

Діти об'єднуються у групи.

Завдання. Скласти пам'ятку.

1-ша група. Як правильно доглядати за хатніми улюбленцями?

2-га група. Як поводитися з тваринами-безхатьками?

3-тя група. Як зробити так, щоб таких тварин стало менше?

► *Гра «Фантазери»*

— Від імені свого хатнього улюбленця складіть розповідь про те, що йому подобається у житті, а що б він хотів змінити.

► *Робота в групах*

Діти об'єднуються у групи.

Завдання. Від імені тваринки скласти розповідь про те, що їй подобається у житті, а що б вона хотіла змінити.

1-ша група. Хатній котик.

2-га група. Песик-безхатько.

4. Теми для Щоденника вражень

- Пухнасті синоптики.
- Мій хатній улюбленець.
- Доброта — в простих учинках.

✓ **ДЕНЬ 5. ПОГОДА РІДНОГО КРАЮ**

1. Вітання

► *Вправа «Привітання з представленням»*

Привітання з представленням дають дітям змогу краще пізнати інших. Зробіть картки з іменами кожного учня. Кожна дитина вибирає картку і вітає того, чиє ім'я на ній написано. Запропонуйте кожній дитині відрекомендувати особу, що сидить поруч із нею, якимось особливим чином. Наприклад: «Соломійко, я рада, що ти прийшла. У тебе дуже гарні малюнки». Вітання з представленням може бути формальним або особистим: «Це моя подружка Юля. Їй сім (*вісім*) років. Юля любить гратися з м'ячем» тощо.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Погода рідного краю»

► *Довідкове бюро*

— Черкаська область розташована у центральній частині України, в басейні середньої течії Дніпра. Межує на півночі з Київською, на сході — з Полтавською, на півдні — з Кіровоградською і на заході — з Вінницькою областями.

Площа Черкаської області становить 20,9 тис. кв. кілометрів, що становить 3,5% території держави (*18-те місце в Україні*).

Область простягнулася із південного заходу на північний схід на 245 км, із півночі на південь — на 150 км. За математичними розрахунками географічним центром області є точка поблизу села Журавки Городищенського району.

Клімат регіону помірний. Зима м'яка, з частими відлигами. Літо тепле, в окремі роки спекотне, західні вітри приносять опади.

Пересічна температура повітря $+7,2^{\circ}\text{C}$. Середня температура найхолоднішого місяця січня — $8,9^{\circ}\text{C}$. Середня температура липня становить $+27,5^{\circ}\text{C}$. Максимальна $+45^{\circ}\text{C}$, взимку -37°C . Період із температурою $+10^{\circ}\text{C}$ становить 160–170 днів. Опадів 450–520 мм на рік.

3. Групове заняття

» Реклама Черкащини

Діти об'єднуються у 4 групи (за порами року — зима, весна, літо, осінь).

Завдання. Скласти рекламу Черкащини. Чим вразить природа та погода в різні пори року?

» Стратегія «Кола по воді»

Діти об'єднуються у групи.

Опорним словом є слово «погода». Його записують у стовпчик і на кожну літеру добирають іменники (*дієслова, прикметники, сталі вирази*) до досліджуваної теми. По суті це невелике дослідження, яке може початися в класі та мати продовження вдома.

Наприклад:

Буква	Прикметник	Дієслово	Сталі вирази, афоризми, прислів'я
П	Прекрасна, погана, плаксива	Передбачає, повідомляє, прогнозує	Погода — всім вигода. Погода: один день блисне, а сім днів кисне
О	Оманлива, осіння	Озвучує, оспівує, обґрунтовує	Обмок, як вовк, обкис, як лис, обмерз, як пес, — та все задурно
Г	Гарна, гармонійна	Говорить, грається, готує	Готуй літом сани, а взимку воза
О	Омріяна, оспівана	Омиває, обморожує	Осінь збирає, а весна з'їдає
Д	Дощова, дійсна	Дарує, дратує	Дощ у пору — золото
А	Актуальна	Адаптує, активує	Або пан або пропав

4. Теми для Щоденника вражень

- Клімат Черкащини.
- Синоптики рідного краю.
- Спостерігаючи за погодою рідного краю, я...

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ НАСТРІЙ ЛЮДИНИ?

1. Вітання

► Вправа «Збери привітанням»

Діти вільно пересуваються кімнатою і намагаються потиснути руки якомога більшої кількості учасників. Кожному можна тиснути тільки один раз.

— Який у вас настрій, почуття?

— Скільки людей із вами привіталось?

► Гра «На що схожий настрій»

Учасники утворюють коло та по черзі говорять, на яку пору року, погоду, природне явище схожий їхній настрій.

Наприклад: «Мій настрій сьогодні схожий на пухнасту хмаринку на голубому небі, а твій?»...

2. Обмін інформацією. Тема дня «Від чого залежить настрої людини?»

— Поміркуйте, від чого залежить настрій? (*Від обставин, емоцій, які переживає людина. Через настрій людина виявляє своє ставлення до всього, що відбувається у житті.*)

— Подивіться навколо себе, на своїх товаришів, згадайте сьогоднішній ранок...

— Ви щасливі, усміхнені, навколо вас радісні обличчя, вам усе вдається.

Чи навпаки, ви не виспались, дратуєтеся без причини, все погано, вам усе не подобається.

— Хтось скаже, що встав не з тієї ноги, не щастить. Насправді, це вияв різного настрою людини.

► Вправа «Мозковий штурм»

— Що таке настрій?

Настрій — це емоційний стан людини, коли вона відчувається відповідно до певної ситуації.

► Перегляд відео корисні підказки «Школа доброго настрою». Обговорення (<https://youtu.be/kUY-QzskELk>)

► Вправа «Мікрофон»

— Що ви дізналися з мультфільму?

- Які поради вам найбільше сподобались?
- Як ви створюєте свій гарний настрій? Розкажіть.

▶▶ *Гра «Я маю гарний настрій, коли ...»*

Діти утворюють коло. Передають «квіточку настрою» сусідові, продовжуючи фразу: «Я маю гарний настрій, коли світить сонечко», «Я маю гарний настрій, коли всміхається мама» тощо.

3. Групове заняття

▶▶ *Гра «Пантоміма»*

Кожна група отримує зображення обличчя людини, яке виражає певну емоцію.

Завдання: пантомімою (*мовчки, виразом обличчя*) показати ту емоцію, що зображено.

Інші групи повинні відгадати емоцію і вказати, яка вона: негативна чи позитивна.

▶▶ *Колаж «Усміхнені слова»*

Учасники групи на аркуші паперу формату А1 малюють посмішку і записують слова, що спонукають посміхнутися, поліпшують настрій, спонукають до позитивних емоцій.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я створюю собі настрій...
- Мій настрій залежить...
- Усміхнені слова, що поліпшують настрій.

✓ ДЕНЬ 2. ЯК ПОГОДА ВПЛИВАЄ НА НАСТРІЙ ЛЮДИНИ?

1. Вітання

Діти об'єднуються у дві групи (*європейці та японці*). Стають одне навпроти одного та вітаються у свій спосіб: «європейці» потискають руку, а «японці» кланяються.

— Який настрій у вас після виконання вправи?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як погода впливає на настрій людини?»

▶▶ *Проблемне питання*

— Чи впливає сьогоднішня погода на ваш настрій та здоров'я?

— Виявляється, на наше здоров'я впливає навіть вітер. Він дратує рецептори шкіри та збуджує нервову систему. Сонячна активність та магнітні бурі спричиняють головний біль. Дія магнітних бур на організм проявляється за 1–2 дні до зміни погоди. Раптове похолодання чи потепління небезпечно для людей із хворим серцем, вони почуваться втомленими, їх мучить безсоння.

На погоду реагують маленькі діти. Перед грозою вони починають плакати та вередувати. Найважче погодні зміни переносять люди похилого віку, їхній організм дає збій.

► Перегляд мультфільму «Погода на вибір»

(<https://youtu.be/4lCGonWsxLA>)

— Яку погоду вибрали б ви?

— Чи вплинула погода на настрій дітей?

— Чи хотіли б ви вміти змінювати погоду?

► Фантастичні гіпотези. Гра «Чарівник»

— Продовжте речення «Якби я був (була) чарівником (чарівницею), я б змінив (змінила) ...».

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи.

Завдання. Скласти поради, що допоможуть не залежати від погодних умов.

Наприклад: «Щоб не залежати від погоди, потрібно ...».

Дотримувати режиму дня, сну, харчування.

Уживати вітаміни.

Дбайливо ставитися до свого здоров'я.

Презентація груп.

► Вправа «І я сказав ...»

Учитель пропонує закінчити речення по-різному: «Я вийшов на вулицю, був дощ (сонце, вітер, злива, спека тощо), і я сказав ...».

4. Теми для Щоденника вражень

Я люблю, коли за вікном...

Будь-яка погода для мене — це...

Щоб мати гарний настрій, я...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ПЕРЕТВОРИТИ ПОХМУРИЙ ДЕНЬ НА СОНЯЧНИЙ?

1. Вітання

В дружнє коло ми зібрались,
Посмішками обмінялись.
Час чарівний вже настав,
Чарівну паличку нам дав.
Кожний паличку візьміть
І себе перетворіть
На весняний символ дивний,
Бо заняття в нас чарівне...

Учитель пропонує учасникам назвати себе чарівним символом, висловити побажання та передати паличку наступному гравцеві.

Наприклад: «Я — метелик, бажаю всім успіху, гарного настрою і вірити в чудеса».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як перетворити похмурий день на сонячний?»

— Як добре, коли у тебе гарний настрій! Ти веселишся, посміхаєшся. Та буває навпаки. Що ж робити, коли сумно і день здається похмурим?

▶ *Перегляд відео — корисні підказки «Коли на душі негода»*
(<https://youtu.be/sLxPLb0JC5w>)

— Що нового дізналися під час перегляду мультфільму?

— Як поліпшити настрій?

▶ *Вправа «Чарівний літачок»*

На аркуші паперу діти малюють свій поганий настрій, або те, що їм зіпсувало його. Складають літачок, спрямовують його так, щоб він до когось долетів. Отримавши чийсь літачок, діти розглядають, що на ньому зображено, і мають розказати про господаря та що його турбує.

▶ *Вправа «Бульбашка»*

Учні разом з учителем беруться за руки й утворюють коло, спочатку звужують його, потім промовляють:

Наливайся, бульбашко, наливайся,
Залишайся цілою, залишайся!

Поступово учні розширюють коло дедалі більше, поки учитель не скаже: «Луснула бульбашка!». Тоді учні присідають і хором промовляють: «Хлоп!».

3. Групове заняття

▶ *Практична робота «Рецепти гарного настрою»*

Учасники об'єднуються у групи. Кожна група складає жартівливі рецепти для гарного настрою.

Презентація груп.

▶ *Вправа «Чудо-край»*

Діти об'єднуються у групи.

Завдання. Виконати спільний малюнок на великому аркуші «Чудо-край». Попередньо на аркуші малюють деталі та невеликі лінії. Діти домальовують незакінчене зображення, «перевтілюють» на будь-що. Спільне малювання супроводжується музикою, звуками природи.

Презентація.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мій настрій поліпшується, коли...
- Мій настрій може зіпсуватися...
- Якби я був (була) чарівником (чарівницею)...

✓ ДЕНЬ 4. ЧИ МОЖНА БУТИ ВЕСЕЛИМ, КОЛИ ДОЩИТЬ?

1. Вітання

Діти ходять кімнатою, підходять одне до одного, вітають партнера (*лотиснути руку, дати кулачка, обійнятися, привітатись помахом руки, дати п'ять, привітатися ліктем*).

— Який у вас настрій?

— Який спосіб вітання сподобався найбільше?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи можна бути веселим, коли дощить?»

► *Слухання пісні Н. Май «Кап, кап». Обговорення (<https://youtu.be/B-M6mXzJiMo>)*

► *Проблемне питання*

— Як можна веселитися, коли за вікном дощить?

Існують заняття, які зможуть перетворити ваш день на казку. Всі ви любите бути активними і творчими, і в цьому допоможуть настільні інтелектуальні ігри, спільна кулінарія ... Запросіть у гості друзів, помалюйте, створіть ляльковий театр.

► *Гра «Фанти»*

Учасники мають покласти у загальний кошик один предмет (*фанти*). Обирають двох ведучих (*їхні речі також повинні бути у кошику*). Один з ведучих стає спиною до дітей та кошика, а другий виймає будь-яку річ з кошика та запитує: «Що робити тому, кому належить ця річ?». Першому ведучому потрібно придумати завдання, яке виконуватиме власник предмета, який дістали з кошика.

► *Вправа «День народження»*

Обирають учасника-іменинника. Всі «дарують» йому подарунки жестом, мімікою. «Іменинник» повинен відгадати, що йому дарують.

» Вправа «Уяви, ніби ...»

Запропонувати виконати завдання:

- Зобразити та озвучити годинник.
- Зобразити та озвучити чайник, що кипить.
- Зобразити та озвучити мотоцикл.
- Зобразити лікаря, який лікує або видаляє зуб.
- Зобразити перукаря, який стриже або робить зачіску.
- Зобразити та озвучити сердитого kota тощо...

» Гра «Град»

Учасники утворюють коло. Ведучий пропонує пригадати, як дощить, випадає град, і за сигналом почати повільно тупати ногами, імітуючи падіння граду. Поступово темп тупотіння доводять до дуже швидкого, а потім сповільнюють до повного припинення.

3. Групове заняття

» Гра «Веселий настрій у плямах»

Учасники об'єднуються у групи.

Завдання. За допомогою яскравих фарб намалювати радість.

Радість може переливатися різними кольорами, бути схожою на феєрверк, яскраві променисті самоцвіти. Головним помічником у роботі має стати колір.

Вільне малювання супроводжується музикою.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я почуваюся весело...
- Для мене дощ...
- У будь-яку погоду я люблю займатися...

✓ **ДЕНЬ 5. ЩО МОЖЕ РОЗПОВІСТИ ПРО ВАС ВАША УЛЮБЛЕНА ПОГОДА?**

1. Вітання

» Вправа «Намисто»

Діти утворюють коло, по черзі нанизуючи намистинки на нитку, висловлюють вітання.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що може розповісти про вас ваша улюблена погода?»

— Яка погода є вашою улюбленою?

— А чи знаєте ви, що погода може про вас багато чого розповісти?

Є люди, які схожі на потужний вітер, інші — на повний штиль, є як пекельна спека, а є — ніби сильний град, є як гроза і злива, як сонячний день, як похмурий день, як тихий дощ, як прохолодний день.

— Що це означає?

Якщо людина постійно створює собі перешкоди, доводить собі та іншим свою значущість, щоб її помітили, полюбляє труднощі — то це людина «потужний вітер».

Людина «повний штиль» — це та, що вміє підлаштовуватися під мінливі умови.

Людина «Пекельна спека» — полюбляє ніжитися не тільки на пляжі, але й по життю, не поспішає розв'язувати проблеми і завжди спокійна.

«Сильний град» — це любителі покритикувати і попліткувати, і навіть позловтішатись.

«Сонячно і ясно» — ви задоволені та діяльні, але ви маєте потребу в тому, щоб вас хвалили, і ваш настрій залежить від зовнішніх обставин.

«Похмуро» — ви можете здатися комусь похмурим, як і улюблена погода. Ваша мета завжди конкретна, ви маєте на все правильний погляд.

«Тихий дощ» — ви постійно впроваджуєте в життя свої ідеї, а не мрієте.

«Прохолодний день» — людина-виклик. Ви любите дивувати і виступати «проти» там, де всі «за».

► *Вправа «Продовж речення»*

— Погодне явище, на яке я схожий (схожа)...

3. Групове заняття

► *Гра «Танок природних стихій»*

Учасники кожної групи повинні придумати, як за допомогою танцю та рухів показати природну стихію:

1-ша група — «вітер»;

2-га група — «грим»;

3-тя група — «тихий дощ»;

4-та група — «сильний град».

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу відчувати в собі силу...
- Мені цікаво спостерігати...
- Я люблю танцювати...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ЩО СТАНОВЛЯТЬ НЕБЕЗПЕКУ

1. Вітання «Це здорово!»

Учасники утворюють коло. Ведучий пропонує дитині, яка стоїть праворуч, назвати своє ім'я та улюблене заняття, на відповідь усі хором вигукують: «Це здорово!» і піднімають угору великий палець (жест схвалення). Наприклад: «Я Марія, люблю танцювати» тощо, всі: «Це здорово!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Природні явища, що становлять небезпеку»

» Проблемне питання

- Що таке природні явища?
- Які природні явища вам відомі?

Земна атмосфера повсякчас впливає на життя і діяльність людей. Ми значною мірою залежимо від її складу і стану. Деякі з них людина використовує з користю для себе як кліматичні ресурси. Однак з-поміж них багато таких, що можуть завдати шкоди. Небезпечні погодні явища виникають несподівано, проявляються як стихійні та завдають збитків населенню та господарству. Останнім часом такі стихії почастишали.

— Поміркуйте, які природні явища можуть бути небезпечними?

До небезпечних метеорологічних явищ, що бувають в Україні, належать: хуртовини, снігопад, льодяний дощ, ожеледь, густий туман, вітер, дощ, злива, град, пилова буря, посухи, суховії.

► Розгадування ребуса

— Що таке злива?

Злива — це короточасні інтенсивні дощі, під час яких іноді випадає місячна норма опадів для певної місцевості. Нерідко зливи супроводжуються іншими несприятливими атмосферними явищами — грозою, градом, сильним вітром.

— Що таке грози?

Під час грози виникають електричні розряди — блискавки, що супроводжуються громом.

— Чим небезпечні грози?

Гроза може бути небезпечною для людей і тварин, може спричинити аварії на лініях електропередачі через перенапругу в результаті ударів блискавки. Для захисту будівель від ударів блискавки використовують громовідводи — металеві, добре заземлені стержні. У травні-червні грози супроводжуються градом.

Град — явище швидкоплинне, у більшості випадків його тривалість не перевищує п'яти хвилин. Проте й за такий короткий час він завдає значних збитків, пошкоджуючи посіви, плодові дерева.

Ожеледиця — це утворення тонкої кірки на поверхні землі та дорогах унаслідок похолодання, що настає після відлиги. Ці атмосферні явища небезпечні для руху людей і транспорту, завдають значної шкоди посівам озимих культур.

► Гра «Пантоміма»

Учасники по черзі витягують із капелюха записки і повинні показати без слів, що зазначене у записці. Решта — відгадують.

Слова у записках: град, сніг, дощ, ураган, повінь, веселка, роса, туман.

3. Групове заняття

► Вправа «Пори року»

Діти об'єднуються у групи за порами року. Кожна група повинна підмітити і назвати характерні та нехарактерні явища, що

відбуваються у певній порі. Наприклад: «Зима: тепло, снігу немає, розпускаються квіти, дерева, на річці плавають лебеді».

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені шкода, що клімат на планеті змінюється...
- Я стурбований(на) екологічною ситуацією...
- Від мене залежить...

✓ ДЕНЬ 2. ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ЩО СТАНОВЛЯТЬ НЕБЕЗПЕКУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Діти ходять кімнатою й вітаються одне з одним у різний спосіб (*слова, рукостискання, уклін, спина до спини, обійми тощо*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Природні явища, що становлять небезпеку» (*продовження*)

— Характерною особливістю клімату України є чітко виражені пори року та переходи від однієї пори року до другої. Що спричиняє зміну пір року? Причиною є рух Землі навколо Сонця і нахил земної осі до площини орбіти. Через відхилення осі Землі від площини орбіти земна куля повертається до Сонця більше то північною, то південною півкулею, і відповідно кожна півкуля нагрівається то більше, то менше.

► *Моделювання ситуації*

За допомогою телурія продемонструвати обертання Землі навколо Сонця та своєї осі.

► *Вправа «Країна майбутнього»*

Учасникам пропонують розглянути два варіанти клімату в нашій країні. Перший варіант: люта, холодна зима цілий рік; другий: спекотне, посушливе літо цілий рік. На аркушах записати всі «плюси» та «мінуси» такого клімату та запропонувати міри запобігання цієї ситуації, щоб клімат Землі не змінювався, а пори року відповідали своїй назві.

Презентація робіт.

► *Відгадування загадок*

- ▼ Біла баба мовчки йшла,
Величезний міх тягла.
Розв'язався в баби міх,
Полетів додолу ... (*сніг*).
- ▼ Він скрізь: і в полі, і в саду,
А в дім не попаде.

І я тоді лиш з дому йду,
Коли вже він не йде. (Дощ.)

- ▼ Що за диво! Із хмаринки
Вниз падають горошинки. (Град.)
- ▼ Не дід, а сивий, не спить, а стелиться.
Вкриває землю й океан, а звуть його ... (туман).

3. Групове заняття

► Робота в групах

Учасники об'єднуються у групи за порами року. У кімнаті є 4 куточки: куточок «Письменників», куточок «Художників», куточок «Спостерігачів», куточок «Дослідників». Кожна група має завітати у всі куточки і виконати відповідні завдання. «Художники» повинні дібрати необхідні кольори і зобразити свою пору року. «Письменники» мають дібрати епітети, якими вони б хотіли нагородити свою пору року. «Спостерігачі» і «Дослідники» повинні назвати, які природні та кліматичні явища можна спостерігати в певний час, коли триває їхня пора року; які явища відбуваються у зв'язку зі зміною клімату; які зміни відбуваються в житті рослин і тварин, які турботи людей у ту чи іншу пору року.

4. Темі для Щоденника вражень

- Природні явища різного характеру.
- Я люблю будь-яку погоду.
- Щоб клімат Землі не змінювався, нам потрібно...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК УБЕЗПЕЧИТИСЯ ВІД СТИХІЙНОГО ЛИХА?

1. Вітання

Діти утворюють коло і промовляють: «Доброго ранку, ліси і моря, доброго ранку, плането Земля! Доброго ранку — усіх вас вітаю! Гарного дня усім вам бажаю!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як убезпечитися від стихійного лиха?»

— У наш час людина здатна полетіти на Місяць, ми багато знаємо про інші планети, але сили природи нашої власної планети все ще нами не підкорені. Людство залишається залежним від природних явищ, які досить часто мають катастрофічний характер.

Одними природними явищами ми можемо милуватися, захоплюватися їхньою красою. Завжди вражає нас веселка, схід сонця, вечірня зоря, дерева, вкриті інеєм, краплинки роси на квітах. Але такі явища, як землетрус, виверження вулкана, бурі, смерчі, повені, урагани, грози з градом, стають для людей справжнім стихійним лихом.

► Вправа «Дерево міркувань»

— Чому людина не може вберегтися від цих стихій?

- Виникають раптово;
- руйнують будівлі;
- спричиняють аварії;
- виводять із ладу обладнання;
- травмують людей і забирають життя.

— Щоб бути готовим до змін у природі, люди навчилися їх передбачати. Спочатку вони спостерігали за поведінкою тварин, а потім винайшли чутливі прилади, які допомагають складати прогноз погоди, щоб попереджувати людей про небезпеку.

— Які ви знаєте народні прикмети, у яких поведінка тварин свідчить про зміну погоди?

Прикмети

- Птахи голосно співають — на гарну суху погоду, примовкли — на грозу.
- Кроти роблять кротовини — на дощ.
- Миші бігають по снігу — на відлигу.
- Сова кричить — холод накликає.
- Кішка міцно спить — на тепло, шкребеться кігтями — на негоду, лежить клубком — на мороз.

— Отже, тварин і птахів можна назвати справжніми синоптиками.

► Вправа «Словничок»

Завдання. Прочитати визначення та утворити пару із поняттям.

Буря	раптові струси земної поверхні, які ми відчуваємо як поштовхи і коливання
Повінь	стрімкий короточасний гірський потік рідкого мулу та уламків гірських порід
Землетрус	затоплення водою місцевості внаслідок підняття рівня води в річці, озері, морі, спричинене зливами або таненням снігу
Сель	вітер великої руйнівної сили, який дме тривалий час

3. Групове заняття

Учасники об'єднуються у групи. Кожна група отримує малюнок, на якому зображені різні ситуації: під час грози, бурі, повені, землетрусу. Діти за допомогою кружечків червоного та зеленого кольорів позначають правильну і неправильну поведінку людей.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Невідомі сили нашої планети.
- Стихійного лиха можна уникнути, якщо...
- Мені не страшні стихійні лиха, тому що...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО РОБИТИ, КОЛИ НАДВОРІ ДОЩ?**1. Вітання**

Діти утворюють коло.

— За вікном — весна. Погода дарує нам приємні сюрпризи — сонце, тепло, запахи перших квітів і трав.

— А що ви зараз можете подарувати одне одному? (*Усмішку.*) Придумайте та скажіть одне одному по одному окличному реченню, у якому висловіть сильні, радісні почуття. Наприклад: «Як добре, що ...».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що робити, коли надворі дощ?»

— А чи любите ви дощ?

► *Асоціативна вправа «Дощ»*

Завдання. Скласти «асоціативний куц» до слова «дощ» (*рясний, холодний, тривалий ...*).

— Який настрій створює дощ?

► *Шкала ставлення «Так — ні». «Дощ — це добре чи погано?»*

На дощці — шкала ставлення. Діти по черзі виходять до дошки та наклеюють стікери свого ставлення. Кілька учнів обгрунтовують свій вибір.

► *Слухання казки Анни Сальнікової «Хороший дощик»*

Після сніданку ведмедик Боба з мамою збиралися йти до парку, кататися на гойдалках та каруселях. Раптом почався сильний дощ.

— Що ж, Бобо, поки відкладаємо прогулянку,— сказала мама.

Засмучений Боба сів біля вікна та почав роздивлятися великі краплини, які дощ залишав на склі. Спочатку ведмедик сподівався, що дощ ось-ось закінчиться, але краплини ставали дедалі більшими і з'являлися швидше. Це означає, що дощ припустився.

— Поганий ти, дощику! — сказав ображений Боба.

— Чому це я поганий? — пролунав чийсь упевнений голос за вікном.

Боба дуже здивувався, і навіть, трохи злякався, почувши ці слова.

— Хто це говорить? — запитав він.

— Це ж я — дощ! Чому я поганий?

Ведмедик прислухався та зрозумів, що це склався у слова звук крапельок, які б'ються у вікно.

— Ти поганий, дощику, бо через тебе на вулиці з'явилися калюжі, а гойдалки та каруселі в парку стали мокрими. Тепер я не можу на них кататися! — відповів Боба.

— Ведмедику, а чи щодня ти п'єш воду? — раптом запитав дощик.

— Так, звісно! Вода потрібна мені, щоб угамувати спрагу. А ще мама каже, що воду треба пити, щоб бути здоровим.

— Усе правильно! — відповів дощик.— Але не лише тобі потрібна вода, а деревам, травичці, квітам і усім рослинам вона також потрібна для життя. І пташкам потрібна вода, і землі потрібна. Для тебе я просто дощик, а їм я даю воду. Запитай у пташок, які п'ють воду з калюж: «Чи поганий дощик?». Запитай у рослин, які п'ють воду з землі: «Чи поганий дощик?».

Боба замислився і відповів:

— Ні, дощику, зовсім ти не поганий, а навіть дуже корисний та хороший! Але ж я так хотів покататися на каруселях...

— Будуть тобі каруселі,— задзвеніли дощові крапельки.— Ось я ще трошки покапаю, а потім вигляне сонечко і швидко все висушить. Увечері можеш йти у свій парк.

— Виходить, усім буде добре! — сказав задоволений Боба.

А поки ведмедик розмірковував про цю дивну розмову з дощиком, крапельки ставали дедалі меншими і незабаром зовсім зникли, а на небі з'явилось сонечко.

— Чи сподобалася вам казка?

— Чого навчає ця казка?

— Хто з вас упізнав у ведмедику себе?

— Чи варто засмучуватись, коли дощить?

3. Групове заняття

► Гра «Живі картинки». Рольове моделювання

— Що відбувається на картині?

► *Вправа «Сенкан»*

Учні працюють у парах, складають «Сенкан» до слова *дощ*.

Наприклад:

Дощ.

Рясний, холодний.

Моросить, падає, дріботить.

Дощ — вода в рідкому стані.

Мандрівник.

4. Теми для Щоденника вражень

- Коли дощить, я...
- Під час дощу я можу...
- Дощ приносить мені...

✓ **ДЕНЬ 5. ЯК ЦІКАВО ПРОВЕСТИ ЧАС УДОМА,
КОЛИ НАДВОРІ НЕГОДА?**

1. Вітання

Діти ходять кімнатою й вітаються одне з одним у різний спосіб (*слова, рукостискання, уклін, спина до спини, обійми тощо*).

► *Вправа «Усмішка»*

Якщо посміхнутися перехожому — він посміхнеться у відповідь.

Якщо посміхнутися небу і сонцю — розійдуться хмари.

Якщо посміхнутися Всесвіту — трапиться щось казкове.

Нумо посмінемося губами, долонями, очима, серцем.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як цікаво провести час удома, коли надворі негода?»

— Хтось, звісно, піде гуляти і в негоду, але, якщо «лє, як з відра», можна застудитися. Краще залишитися вдома, влаштувати собі день релаксу.

Гратися з конструктором настільки захопливо, це відмінний спосіб провести дозвілля у вихідні, коли за вікном негода. Можна поєднати приємне з корисним!

► *Гра з цеглинками конструктора «Скопіюй»*

Заздалегідь учитель готує конструкцію — фігуру приблизно з 20–30 цеглинок.

Діти об'єднуються у групи, отримують один аркуш паперу та одну ручку. Кожна група матиме одну хвилину (*час можна змінювати залежно від віку дітей і складності фігури*), щоб запам'ятати, як виглядає зразок, підготовлений дорослим. Перед тим, як показати зразок, учитель дає дітям кілька хвилин, щоб вони домовилися, як запам'ятовуватимуть фігуру.

Діти дивляться на зразок протягом однієї хвилини, роблять нотатки. Потім фігуру ховають, а діти будують з пам'яті таку саму конструкцію.

Коли групи завершили, вчитель показує зразок, а діти порівнюють і визначаються, чи точно вони скопіювали фігуру.

— Як ви запам'ятовували зразок?

— Що б ви зробили інакше наступного разу?

3. Групове заняття

► Гра «Плутанина»

Один учасник відвертається, а решта беруть одне одного за руки — ланцюжком і не відпускаючи рук починають заплутуватися. Можна проходити під руками сусідів, переступати через них. Коли все готово, ведучий повертається і намагається розплутати учасників, руки гравців при цьому не розмикаються. Потім обирають нового ведучого, і гра триває.

► Гра «Згадайся — що це?»

Обирають ведучого. Він задумує який-небудь предмет, пише його назву на папірці, а потім намагається зобразити його мімікою і жестами, решта учасників намагаються згадатися, про що йдеться. Хто першим згадався — стає новим ведучим.

► Гра «Абракадабра» (на уважність)

Один учасник ховає певний предмет, а решта гравців виходять в іншу кімнату. Той, хто ховає, бере шматочок тканини й ховає його в кімнаті так, щоб її маленький фрагмент залишався на видноті, визирав звідки-небудь. Решта гравців входять у кімнату й шукають захований шматочок тканини. Правило каже, що гравці нічого не можуть чіпати руками, а тільки шукати очима. Після того як гравець побачив тканину, він вигукує: «Абракадабра!» й не каже нікому, де вона захована. Решта гравців продовжують шукати шматочок тканини й теж вигукують: «Абракадабра!», знаходячи його. Усі гравці повинні знайти шматочок тканини, а той, хто знайшов першим, буде ховати в наступному раунді.

► Гра «Негода»

Діти об'єднуються у групи. Кожна група повинна показати певне погодні явище, що становить небезпеку, і розказати, які дії буде виконувати. (*Уявіть, що за вікном землетрус, буря, гроза, повінь.*)

4. Теми для Щоденника вражень

- Під час негоди я з друзями...
- Я можу сам (сама) придумати гру.
- Мені сумно, коли негода.
- Мої фантазії.

9-Й МІСЯЦЬ. Я — ЛЮДИНА

Мета: сформувати в учнів уявлення про те, що кожен з них — особистість, єдина та неповторна, але водночас всі ми є рівними, маємо однакові права та обов'язки; надати можливість дітям обговорити власні смаки і захоплення, дізнатися, чим захоплюються однокласники; сприяти формуванню доброзичливого і толерантного ставлення до оточуючих; розвивати творчі здібності, сприяти згуртованості класної та шкільної спільноти; продовжувати вчити дітей висловлювати свої погляди, поважаючи думку інших; допомагати дітям утверджувати гідність та неповторність будь-якої людини.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. У ЧОМУ МОЯ НЕПОВТОРНІСТЬ?

1. Вітання

Діти утворюють коло, промовляють слова і виконують рухи.

— Доброго ранку! Доброго дня!

— Посміхнись!

— Руку потисни! Обнімись.

► *Вправа «Не хочу хвалитися, але я ...»*

Діти по колу передають сердечко (*м'яка іграшка*) одне одному та промовляють: «Привіт! Я Богдан. Не хочу хвалитися, але я гарно граю у футбол; ... граю на скрипці; ... красиво малюю пейзаж; ... граю в шахи; ... ремонтую іграшки; ... люблю співати; ...».

► *Вправа «Оберіть улюблений навчальний предмет»*

— Візьміть підручник з улюбленого предмета та створіть свою групу.

(Діти підходять до своїх парт, беруть підручники. Утворюють групи. Потім обґрунтовують свій вибір.)

► *Вправа «Збираємося за спільними ознаками»*

□ Хлопчики та дівчатка;

□ хто має довге волосся, а хто коротке...

2. Обмін інформацією. Тема дня «У чому моя неповторність?»

— Чи є в класі двоє абсолютно однакових учнів?

— Сьогодні ви більше дізнаєтеся про неповторність кожної людини.

Стіна слів: неповторність, унікальність.

(Діти за допомогою цеглинок конструктора виконують звуко-буквений аналіз слів та складають речення із цими словами.)

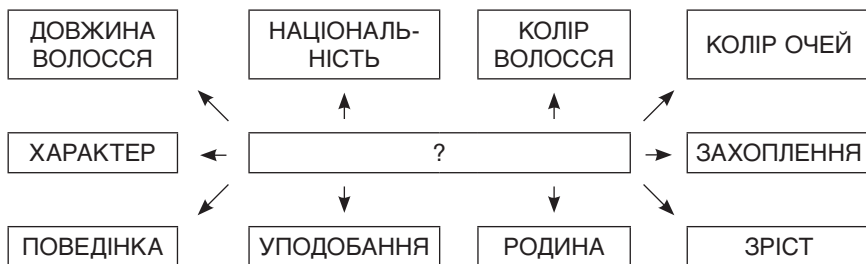
Неповторний — це такий, що не може повторитися, відбутися ще раз.

— Чим ви схожі? (Ми всі навчаємося в одному класі; живемо неподалік від школи; нас навчають одні й ті самі вчителі; ми всі живемо в сім'ях; нас лікують дитячі лікарі; країна, у якій ми живемо, — це Україна.)

— А в чому полягають ваші відмінності? (Є хлопчики, є дівчатка; у нас різна зовнішність; ми по-різному навчаємося; нам подобаються різні уроки; любимо різні ігри; маємо різний стан здоров'я; різні за характером; кожен має свою улюблену страву; не всі мають батьків, у декого немає тата.)

— Кожна людина має багато спільного з іншими людьми: це й однакова будова тіла, і спеціальні потреби та інтереси, і неможливість жити без інших людей, і прагнення свободи, і багато інших особливостей, які називаються загальнолюдськими. Кожен із нас наділений рисами, властивими певному співтовариству людей.

► Складання «асоціативного куща» «Чим відрізняються твої однокласники?»

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Що таке унікальність та неповторність? Спостереження за живою та неживою природою.

1-ша група. Чим схожі рибки в акваріумі? Чим вони різняться?

2-га група. Порівняйте листочки берези. Вони однакові чи різні? Чому природа навіть на одному дереві не створила однакового листя?

3-тя група. Розгляньте світлини. Чим схожі зображення цуценят? Чим різняться?

4-та група. Чи схожі кімнатні рослини? Чим вони різняться?

5-та група. Роздивіться жучків сонечко (колекцію). Чим вони схожі? Чим відрізняються?

— Неповторними є більшість речей у природі, навіть схожі, якщо до них добре придивитися: квіти, листя на деревах, тварини, хмари на небі. Взимку, коли йде сніг, навколо нас кружляють тисячі сніжинок, але кожна з них є неповторною, не схожою на інші!

Висновок. Кожна людина (дитина) є індивідуальною, унікальною та неповторною. Це поєднання зовнішності, поведінки, характеру та здібностей людини.

► Перегляд мультфільму *Червона жаба*

(<https://youtu.be/0aQScAabfvc>)

Мультфільм про те, що треба цінувати та розвивати свою індивідуальність.

4. Теми для Щоденника вражень

- У чому моя неповторність?
- Я люблю робити ..., і це мені подобається.
- Я помітив(ла), що раніше не вмів(ла) ... робити, а зараз ...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО МЕНІ ПОДОБАЄТЬСЯ? ЯКІ Я МАЮ СМАКИ ТА ЗАХОПЛЕННЯ?

1. Вітання

Треба всім нам привітатись:

— Добрий день!

Щиро весело сказати:

— Добрий день!

Вліво, вправо поверніться,

Щиро, друзям, посміхніться.

— Добрий день!

► «Чарівна скринька» (у скриньці — дзеркальце)

— У чарівній скриньці ви побачите найцінніший скарб нашої планети Земля. Назвіть його.

— Найцінніший скарб на Землі — це ви, діти.

— На Землі живуть мільярди людей. Ніколи не було і немає двох зовсім однакових людей. Кожна людина неповторна й унікальна. Неповторність — це поєднання здібностей, зовнішності та рис характеру.

► Робота в парах

— Діти, за допомогою лупи уважно розгляньте лінії своїх долонь. (Необхідно зазначити, що в різних людей різні відбитки пальців тощо.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що мені подобається? Які я маю смаки та захоплення?»

— Сьогодні ми будемо говорити про те, що кожний із нас має різні вподобання, смаки, таланти та захоплення.

▶ *Перегляд мультфільму «Шоу талантів» «Пригоди лісових друзів»*

(<https://youtu.be/XfG3GgfvXjE/>)

— Який талант мають звірята?

— Хто вам найбільше сподобався? Чому?

— Чи хотіли б ви побувати на «Шоу талантів»?

— Чим можна займатися у вільний час?

— Розгляньте малюнки. Кого на них бачите? Дайте назву цим захопленням.

▶ *«Незакінчене речення»*

— Які ваші захоплення?

— Продовжте речення.

□ У вільний час я люблю... (фотографувати).

□ Люблю... (переглядати з друзями фільми).

□ Люблю... (грати в шахи, шашки).

□ Люблю... (слухати музику).

□ Люблю... (читати книги).

3. Групове заняття

— Ваші захоплення, інтереси, бажання в майбутньому вам допоможуть вибрати професію, самореалізуватися в житті.

▶ *Робота в групах. Складання пазлу «Наші таланти, здібності, уподобання»*

Діти розходяться по групах за бажанням.

1-ша група. Мої інтереси.

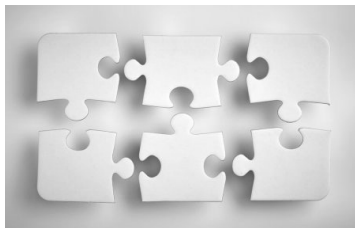
2-га група. Мої уподобання (що я люблю).

3-тя група. Мої уподобання (чого я не люблю).

4-та група. Мої таланти і здібності.

5-та група. Що я ціную, у що вірю.

Діти отримують папір формату А3 (різного кольору), розрізаний на пазли. Кожна дитина на ньому записує чи малює свої вподобання. Об'єднавши пазли, діти рекламують свою роботу.

► *Робота в групах.* «Ким я хочу бути?»

Круг розрізаний на 5 частин. Це емблема кожної групи. Діти самостійно обирають групу і випробовують себе у різних ролях.

1. «Людина — людина»
2. «Людина — техніка»
3. «Людина — знакова система»
4. «Людина — художній образ»
5. «Людина — природа»

- «Людина — людина» (*учитель, лікар, бібліотекар, продавець...*).
  - «Людина — техніка» (*токарь, слюсар, водій, інженер-технолог, електрик...*).
  - «Людина — знакова система» (*секретар-друкарка, редактор, бухгалтер, програміст, оператор зв'язку, телеграфіст, кресляр, топограф*).
  - «Людина — художній образ» (*художник, артист, композитор, письменник, модельєр одягу, конструктор...*).
  - «Людина — природа» (*агроном, лісник, зоотехнік, птахівник, фермер, ветеринар...*).
- 4. Теми для Щоденника вражень**
- Я люблю у вільний час...
  - Мені подобається...
  - У майбутньому я хочу бути...

✓ **ДЕНЬ 3. МОЯ МРІЯ. ЩО ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ ЗДІЙСНИЛАСЯ МРІЯ?**

1. Вітання

— Доброго ранку! Доброго дня! —
 Говорите ви, і говорю вам я.
 Сьогодні ми зробимо ще один крок
 В чудову країну, в країну цікавих думок.

► *Привітання*

Діти утворюють коло. Ті, до кого вітаються, виходять з кола, махаючи рукою.

- Привіт усім, у кого є косички!
- Привіт усім, в кого є сестрички (*братики*)!
- Привіт усім, у кого світле волосся (*темне волосся*)!
- Привіт усім, любите співати (*танцювати, в різні ігри грати*)!

» Вправа «Сьогодні не зіб'юсь»

Діти передають цеглинка конструктора по колу.

На основній цеглинці наклеєний смайлик із посмішкою.

Візьму я в праву руку.

Сьогодні не зіб'юсь.

Долонькою накрию,

Із сусідом поділюсь.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Моя мрія. Що потрібно зробити, щоб здійснилася мрія?»

— Діти, коли людина посміхається? (*Коли щаслива; коли здійснюються мрії...*)

» Вправа «Шість цеглинок»

На кожній парті — 6 цеглинок, на яких фломастером написані букви: М, Р, І, Я, Б, А.

Завдання. Скласти якомога більше слів з цими буквами і записати.

— Скільки у кого слів утворилося? Прочитайте.

(*Бар, ряба, Марія, яр, Іра, раб, Бім, мрія...*)

— Яке слово найкоротше? (*Яр.*)

— Які слова найдовші? (*Марія, мрія.*)

— Скільки букв у слові *мрія*?

— Яке слово, близьке за значенням, можна дібрати до слова *мрія*?

Стіна слів: мрія, бажання. (*Зробити звуковий аналіз слова. Скласти речення.*)

Мрія — це те, що створене уявою, фантазією; думка про щось бажане, приємне.

» Вправа «Знайомство з Бажасиком»

Бажасик — це чарівна м'яка іграшка. Кумедний і яскравий персонаж має ротик-кишеню, який застібається на блискавку. Щоб Бажасик був щасливим, його треба годувати ... мріями.

— Покладіть у ротик Бажасику листівку зі своєю мрією.

— Є різні мрії: матеріальні — гаджети, іграшки, комп'ютери, машини, та нематеріальні — стати співачкою або відомим футболістом, здійснити навколосвітню подорож або зробити наукове відкриття. Таким чином дитячі мрії та фантазії допоможуть вам у подальшому житті будувати плани і ставити перед собою мету.

— Саме мрія допомогла людині полетіти. Цю ідею підхопив Леонардо да Вінчі, адже він першим змайстрував літака. І сьогодні

людина підкорює повітря легко із посмішкою. Мріяти — значить жити! А жити мріючи означає рухатися до своєї мети життя.

3. Групове заняття

► *Робота в групах «Малюємо мрію класу»
(Колаж з малюнків-мрій дітей.)*

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію про...
- Що потрібно зробити, аби мрії здійснилися?
- Чи потрібно мріяти?

✓ ДЕНЬ 4. ЩО В МЕНЕ СПІЛЬНОГО З МОЇМИ РОДИЧАМИ?

1. Вітання

Сонечко встало,
Іде новий день.
Любі малята,
Усім: «Добрий день!»
Пташечка в небі
Співає пісень,
Ніби вітає усіх:
«Добрий день!»
Дзвоник видзвонює:
«Дзень! Дзень-дзень!»
Учні, школярики,
Всім: «Добрий день!»

Діти сідають на килимок і розповідають про свій ранок.

- Уранці мене розбудила... (*мама*).
- Сьогодні мене приголубила та поцілувала...
- Мені побажав(ла) хорошого дня... (*тато, брат, сестра*).
- До школи мене провів (*провела*)...
- Мені приготував(ла) сніданок...
- Я сьогодні поцілував(ла)...
- За мене хвилюються...

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що в мене спільного з моїми родичами?»

— Діти, відгадайте загадку.

- ▼ Це слово кожен знає,
Ні на що не проміння!
До цифри «сім» додаю «я» —
Що вийде? (*Сім'я*.)

— Сьогодні ми будемо говорити про найрідніших людей, про нашу родину.

Звучить пісня Наталії Май «Родина». (Розучування пісні.)
(<https://youtu.be/COOrPVgXbrY>)

► Гра «Знайди родину однокласника»

На дошці прикріплено різні світлини із зображенням бабусь, дідусів, мам, тат.

Діти по черзі відшуковують світлини і віддають учневі-родичу.

— Як ви здогадалися, чия родина на фото? (В Андрійка такі очі, як у мами. А Оленка схожа на татка. А я бачила ці фото у Вікторії, коли була в неї вдома.)

— Отже, за спільними рисами обличчя можна впізнати членів родини.

Кожна родина має свої традиції, уподобання, захоплення.

3. Групове заняття

► Слухання й обговорення оповідання В. Сухомлинського «Внучка старої вишні»

У садку росте стара вишня. Олесь побачив недалеко від неї маленьку вишеньку та й питає:

— Дідусю, де взялася ця маленька вишенька?

— З кісточки виросла,— каже дідусь.

— То це донька старої вишні?

— А внучка в старої вишні буде?

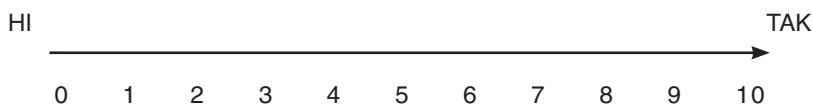
— Буде, Олесю,— каже дідусь.— Якщо ти викохаєш оцю маленьку вишеньку, діждешся з неї ягідок, посадиш кісточку — отоді з тієї кісточки й виросте внучка старої вишні.

Олесь замислився. В його очах дідусь побачив ласку й тривогу.

— Я вирощу, дідусю, внучку цієї старої вишні,— сказав Олесь.

► Вправа «Шкала думок»

— Як ви вважаєте, мати велику родину добре чи ні?

Учитель на дошці креслить шкалу, діти підписують стікери і кріплять їх біля відповідного числа залежно від думки. Кілька учасників обґрунтовують свою позицію.

4. Теми для Щоденника вражень

Моя сім'я.

Мої обов'язки в сім'ї.

Що в мене спільного з моїми родичами?

✓ ДЕНЬ 5. ЩО В МЕНЕ СПІЛЬНОГО З МОЇМИ РОДИЧАМИ? (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Діти утворюють коло.

В цьому класі друзі всі —
Я і ти, і ми, і ви.
Добрий день тому, хто зліва,
Добрий день тому, хто справа.
Ми — одна сім'я.
Руку дай тому, хто зліва,
Руку дай тому, хто справа,
Ми — одна сім'я.
Посміхнись тому, хто зліва,
Посміхнись тому, хто справа.
Ми — одна сім'я.

► *Гра «Поміняйся місцями ті, у кого ...»*

Учитель пропонує помінятися місцями дітей, у яких:

- є старший брат;
- є молодша сестра;
- є старша сестра;
- є молодший брат;
- день народження взимку (*влітку, восени, навесні*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що в мене спільного з моїми родичами?» (продовження)

► *«Крісло автора»*

— Розкажіть про свою родину. (*Назвати імена батьків та дідуся і бабусі. Головні традиції в сім'ї.*)

— Що ви любите робити разом з татом (*мамою, братом, сестрою*)?

► *«Ти схожий(а) на рідних»*

— Доповни ці речення, дібравши відповідне слово з цього ряду слів: *тато, дідусь, мама, бабуся.*

— Про тебе кажуть так:

Ти мудрий, як...

Ти добрий, як...

Ти щедрий, як...

Ти сміливий, як...

► *«Я хочу бути супергероєм»*

На дошці — різні картинки із зображенням різних чарівних супергероїв: фея, людина-павук, чарівник...

Діти вибирають собі картинку і перевтілюються в героя. Розповідають, які три бажання виконали б для своєї родини.

3. Групове заняття

► *Робота над загадкою*

▼ Скільки було: баба, дві матері, дві дочки й онучка?

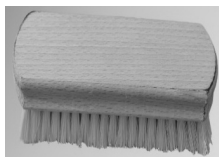
► *Групова робота. Вправа «Віднови вірш»*

Завдання. Відновити вірш Тамари Коломієць, вставляючи замість малюнків потрібні слова.

БРАТИК І СЕСТРИЧКА

1. _____ для _____

2. _____

3. Сплів _____

з _____ ,

4. Склеїв з _____

5. І тепер по _____

6. Їздить _____

на _____ .

— Прочитайте вірш. Чи любить хлопчик свою сестричку? Чому ви так уважаєте?

БРАТИК І СЕСТРИЧКА

Братик для сестрички
 Чистить черевички,
 Сплів бичка з соломи,
 Склеїв з шишок гнома.
 І тепер по килимку
 Їздить гномик на бичку.
Тамара Коломієць

4. Теми для Щоденника вражень

- Батьки мене хвалитимуть, коли...
- Я люблю розмовляти з мамою, з татом, дідусем...
- Я спільно з батьками...

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ТАКЕ ГІДНІСТЬ?

1. Вітання

Учитель. Я всміхаюсь сонечку.
 Учні. Здрастуй, золоте!
 Учитель. Я всміхаюсь квіточці!
 Учні. Хай вона росте!
 Учитель. Я всміхаюсь дощику!
 Учні. Лийся, мов з відра.
 Учитель. Друзям усміхаюся!
 Учні. Зичу їм добра!
 Учитель. От і добре. Починаємо урок!

» «Спільна дія»

Повернутися одне до одного спинами, схрестити руки, присісти, піднятися разом, не розмовляючи та не розв'язуючи руки.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке гідність?»

» *Опрацювання оповідання Василя Сухомлинського «Святковий обід» (читає вчитель)*

— Уважно слухайте оповідання і будьте готовими відповісти на запитання.

Ніна живе у великій родині. Бабуся найстарша: їй уже вісімдесят два. Коли сім'я обідає, в бабусі тремтять руки. Несе вона ложку до рота, ложка тремтить, і з неї капає на стіл.

Незабаром у Ніни день народження. Мама сказала, що на іменини приготує святковий обід. На свято Ніна запросить своїх подруг. Ось і гості прийшли. А Ніна думає: «Це ж і бабуся за стіл сяде, а в неї руки тремтять. Подруги сміятимуться».

Ніна тихенько каже:

— Мамо, нехай бабуся з нами за стіл не сідає.

— Чого? — дивується мати.

— У неї руки тремтять. На стіл капає.

Мама зблідла. Вона довго сиділа мовчки. А потім сказала:

— Бабуся нездужає. Тому святкового обіду не буде. Вітаю тебе, Ніно, з днем народження. Моє тобі побажання: бути людиною.

» «Мозковий штурм»

— До якого свята готувалося родина?

— Хто найстарший у сім'ї?

— Чому Ніна не хотіла, щоб бабуся сиділа за святковим столом?

— Як на це зреагувала мама?

— Як ви розумієте слова мами: «Вітаю тебе, Ніно, з днем народження. Моє тобі побажання: бути людиною».

— Охарактеризуйте Ніну. Ніна була ... (*егоїстичною, безсердечною, байдужою, злою* ...).

— Сьогодні ми будемо говорити про людську гідність.

— Як ви вважаєте, що впливає на гарні та погані вчинки людини?

— Що штовхає дітей на такий шлях?

Висновок. Бути добрим нелегко. Потрібно менше говорити про добро, а просто постійно його робити.

Стіна слів: гідність.

Гідність — це вміння тримати себе та свої думки чистими, що допомагає вчинити правильно, навіть якщо для цього доведеться боротися з особистими емоціями та переступати через свої слабкості.

Гідність — це внутрішнє відчуття благородства та відчуття власної відповідальності за своє життя та життя близьких.

3. Групове заняття

» *Групова робота. Вправа «Людина-загадка»*

Діти у групах отримують світлини людей різного віку, які зображають різні емоції, та 25 карток, на яких написано якості особистості.

Потрібно визначити якості, притаманні гідній людині.

добрий	розумний	радісний	терпеливий	життєрадісний
уважний	акуратний	чесний	щедрий	працьовитий
озлоблений	впертий	лінивий	байдужий	гордий
егоїстичний	сумний	жорстокий	добророзичливий	милосердний
сумлінний	охайний	співчутливий	сумлінний	роздратований

4. Теми для Щоденника вражень

- Найкраща якість мого характеру.
- Яка я людина?
- Гідний учинок мого друга (моєї подруги).

✓ ДЕНЬ 2. ЯКУ ЛЮДИНУ НАЗИВАЮТЬ ГІДНОЮ?

1. Вітання

Доброго ранку, сонечко ясне!
 Доброго ранку, сонечко красне!
 Доброго ранку, сонечко — друже!
 Ми тебе всі любимо дуже!

» Вправа «Склади пазл»

— Діти, сьогодні до нас завітав гість, але щоб дізнатися, хто це, вам потрібно скласти пазл.

(Утворений малюнок прикріплюють на дошку.)

(<http://svitlanaprashun.blogspot.com/2017/05/blog-post.html>)

► *Вправа «Комплімент від сонячного зайчика»*

— Сонечко подарувало нам свій промінчик, і з нього утворився сонячний зайчик. Упіймайте його та передайте по колу, висловлюючи комплімент. Я свій зайчик хочу передати Катрусі. Мені дуже подобається твоя посмішка. *(Діти по черзі дарують свої компліменти одне одному.)*

2. Обмін інформацією. Тема дня «Яку людину називають гідною?»

— Я пропоную вам таку задачу.

Тарасик приніс до школи альбом з малюнками, щоб показати друзів. Несподівано хтось із хлопців вихопив альбом з його рук і не хоче віддавати. Як ви вчините, щоб допомогти Тарасикові?

Умова: альбом необхідно отримати мирним шляхом, без бійок, сварки, сліз. *(Діти пропонують свої варіанти.)*

— Діти, я почула розмову простого чоловіка та його подруги — Троянди. Послухайте.

— Невже потрібно бути супергероєм, щоб стати Гідною людиною?

— Супергероїв не буває. Їх вигадали, щоб ви, люди, брали з них приклад,— відповіла на це Троянда.

І я подумав: «Може, гідність — це піклуватися про когось? Бути відповідальним за людей, які тебе оточують. І неважливо, чи це близькі твої, чи незнайомці...

— А, може, Гідна людина — це та, яка не залишає друга у біді? Яка за будь-яких умов прийде на допомогу, підтримає добрим словом?»

— На твою думку, яку людину називають гідною? Чому ти так вважаєш?

Висновок. Гідною людину роблять її добрі вчинки.

3. Групове заняття

► *Розглядання ситуацій*

Як ти поведешся, коли...

... товариш кличе тебе гуляти, а ти ще недообідав?

... ви домовилися з товаришем зустрітися, а в тебе вдома хтось занедужав?

... ти зібрався погуляти, а бабуся просить збігати по хліб?

► *«Ключові слова»*

Кожна група отримує по 30 карток із словами, що називають позитивні риси характеру.

Завдання 1. Відібрати 10 слів-ознак, притаманних гідній людині. По черзі групи зачитують слова. Якщо слова повторюються, їх не зачитують.

Завдання 2. Залишити із 10 слів лише 5.

Завдання 3. Вибрати із 5 слів тільки 3, що характеризують гідну людину.

акуратність	артистичність	доброта	надійність
серйозність	безстрашність	обов'язковість	сердечність
благородство	увічливість	щедрість	чесність
безкорисливість	великодушність	дружелюбність	творчість
вірність	винахідливість	надійність	допомога
дбайливість	вміння бути вдячним	співчуття	охайність
щирість	почуття власної гідності	уважність	сумлінність
мудрість	люб'язність	привітність	правдивість

► Перегляд мультфільму «Думками навиворіт» (2015) українською мовою
(<https://youtu.be/kb1lBm-SY8M>)

4. Теми для Щоденника вражень

- Що я зробив(ла) гарного для...
- Я вдячний(а)... за...
- Для мене прикладом гідної людини є...

✓ ДЕНЬ 3. НАВІЩО ТА ЯК ДОПОМАГАТИ ІНШИМ?

1. Вітання

► Гра «Братання»

Діти вільно переміщуються класом, вітаються, обравши партнера. Спочатку торкаються одне одного правим плечем, потім — лівим плечем, по черзі колінами, правою щокою, лівою щокою та говорять слова вітання. Потім знаходять іншого партнера, повторюють ритуал.

Завдання. Намагатися привітатися з усіма.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Навіщо та як допомагати іншим?»

— А зараз ми розглянемо декілька ситуацій, коли деяким учням потрібна ваша допомога щодо їхньої поведінки. Будете працювати у парях, а потім — висловлювати свої думки.

Ситуація 1

Ніс хлопчина в школу в ранці
Ручки, зошити й книжки.
З усіма вітався вранці
Наш Івасик залюбки.
Всім казав він: «Добрий ранок!» —
Людям, сонечку, пташкам...
І всміхавсь теплом світанок,
Дарував всім радість нам.
Треба завжди чемним бути,
Бо ж людина в світі ти!
Слів чарівних не забути,
Чемним у життя іти!
А Василько — не вітався —
Чи не вмів, чи не хотів...
Між людьми завжди штовхався,
Груб'янити умів...
Тож Василька не любили —
Ніс хлопчина в серці зло.
З ним дружити не хотіли,
Й нецікаво з ним було,
Ще й слова несловникові
Дуже часто він вживав
Й кулаки напоготові
До дітей завжди тримав.

Надія Красоткіна

— Порівняйте поведінку двох хлопчиків. Хто із них вам подобається, а хто — ні? Чому?

*Ситуація 2***САШКО**

В трамваї переповненім
Сашко з м'ячем сидить,
А біля нього згорблений
Старий дідусь стоїть.
Хтось до Сашка звертається:
— Чи вас у школі вчать
Як місце дати старшому,
Як старших поважать?
— Та вчать,— Сашко відказує. —
Але оце якраз
Розпочались канікули —
Ніхто не учить нас.

Грицько Бойко

- Чи завжди ви ввічливі з людьми?
- Чим і як ви можете допомогти іншим людям?

3. Групове заняття

► «Добрі справи волонтерів»

Діти у групах обговорюють діяльність волонтерів і складають список добрих справ.

Волонтерство, або волонтерська діяльність (від фр. *volontaire* (доброволець) → лат. *voluntarius* → лат. *voluntas* (вільне волевиявлення) → лат. *vol* → (бажання, намір)) — добровільна безкорислива суспільно корисна діяльність. Може здійснюватись і окремими людьми, і організаціями. (Вікіпедія.)

► «Віднови прислів'я»

Використовуючи кольорові олівці, слід з'єднати кінці стрічок таким чином, щоб утворилися прислів'я.

Діти працюють на індивідуальних картках у групах, після завершення роботи зачитують прислів'я та пояснюють їхнє значення.

Від теплого слова...	дорожчі за частування.
Рана загоїться, а...	і лід розмерзає.
Слова щирого вітання...	лихе слово — ні.
Усе добре переймай, а...	сам його має.
Не одяг красить людину, а...	злого уникай.
Хто людям добра бажає, той...	добрі діла.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу (*не хочу*) бути волонтером.
- Що я роблю, щоб рідні були щасливі?
- Людина народжується для добра і щастя.

✓ ДЕНЬ 4. НАВІЩО ТА ЯК ДОПОМАГАТИ ІНШИМ? (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Привіт, друже!

(Кивок голови одному сусідові.)

Привіт, друже!

(Кивок голови іншому сусідові.)

Руку мені дай, і я тобі дам!

(Простягає руку одному й іншому.)

І буде весело нам.

Крикнемо ми дружно

На весь білий світ:

— Сонцю, привіт!

— Друже, привіт!

► Гра «Чарівний мішечок»

Завдання. Утворити ланцюжок ніжних слів.

Діти з мішечка виймають слова та називають їх пестливо, ніжно.

Сім'я (*сімейка, сімеєчка*)

Рід (*родина, рідня, родичі, рідний*)

Тато (*татко, татусь, татуню*)

Мама (*матуся, матінка, мамуля, мамочка, мати*)

Баба (*бабуся, бабця, бабуня, бабусенька*)

Дід (*дідусь, дідуньо*)

Сестра (*сестричка, сестриця, сестронька*)

Брат (*братик, братичок, братусь*)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Навіщо та як допомагати іншим?»
(*продовження*)

— Послухайте невеличке оповідання, що потребує великих роздумів.

РОЗПОВІДЬ ІЗ ЖИТТЯ

Якось старенька мати приїхала до свого сина, який жив у місті, привезла різних гостинців із села. Син попросив матір прогулятися містом. Гуляючи, старенька часто зупинялась, щоб перепочити. Вони сіли в сквері на лавку. Син відійшов і сказав, що незабаром повернеться. Довго виглядала мати свого наймилішого сина, але він не повернувся. Коли люди питали, як вона сюди потрапила, старенька відповіла, що заблукала. Адже її син учений, він не міг залишити її, запевняла мати. Вона не могла й подумати, що він її залишив назавжди.

— Чи є серце в такої людини? Якщо є, то яке воно?

— Як можна допомогти бабусі?

— Навіщо допомагати людям?

— Як ви допомагаєте своїм рідним?

► Складання «асоціативного куща»

(*Подарувати, захистити, підтримувати, співчувати, утішити, урятувати, поділитися, допомогти, піклуватися, розрядити ...*)

3. Групове заняття

► *Будуємо вежу добрих справ (цеглинка конструктора)*

Діти (за 2 хв) в групах називають (записують) усі свої добрі справи, будуючи вежу з цеглинок.

Висновок. Крім доброти, у світі є й інші людські почуття, вічні цінності людини: любов, повага, чесність, милосердя, взаємодопомога. Їх не придбаєш у магазині, їх ні в кого не позичиш, їх просто можна виховати і виростити в собі. Кожному під силу навчитися бути добрим, людяним, милосердним.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я люблю допомагати...
- Я намагаюсь бути...
- Мій вихідний день.

✓ ДЕНЬ 5. ЯК РОБИТИ ДОБРІ СПРАВИ?

1. Вітання

► *Хвилинка медитації*

Звучить спокійна мелодія.

— Бачите, сонечко до нас зазирнуло в клас. Ковзнуло по стіні, по ваших личках. Ущипнуло за щічку, полоскотало вашого чуба й почало розсіювати свої промінці. Простягніть до нього свої долоньки. Воно освітило вас, принесло багато тепла, і ви теж стали, як сонечко. Ви — володарі теплого добра. Ви радісні й щасливі. Ви — маленькі сонечка.

► *«Ворота ввічливості»*

Двоє дітей утворюють ворота, піднявши руки догори. Щоб пройти крізь ворота, кожна дитина називає ввічливе слово.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як робити добрі справи?»

Учитель читає оповідання В. Сухомлинського «Горбатенька дівчинка».

Клас розв'язував задачу. Учні схилились над зошитами. Коли це у двері хтось тихо постукав.

— Відчини двері й подивись, хто там стукає,— мовив учитель.

Чорноокий хлопчик, що сидів за першою партою, живенько відчинив двері. До класу зайшов директор школи з маленькою дівчинкою. Тридцять п'ять пар очей впилися в незнайому дівчинку.

Вона була горбатенька. Учитель затамував подих і повернувся до класу. Він дивився у вічі пустотливих школярів і мовчки благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки. У їхніх очах була тільки цікавість. Вони дивилися на незнайому дівчинку й лагідно всміхалися.

Учитель полегшено перевів дух.

— Цю дівчинку звать Оля,— сказав директор.— Вона приїхала до нас здалеку. Хто поступиться їй місцем на першій парті? Бачите, яка вона маленька?

Усі шість хлопчиків і дівчаток, що сиділи за передніми партами, піднесли руки:

— Я...

Учитель був тепер спокійний: клас витримав іспит.

▶ *«Мозковий штурм»*

— Де відбуваються події?

— Хто перервав урок?

— Чому хвилювався вчитель?

— Як ви зрозуміли слова вчителя: «Клас витримав іспит»?

— Якими рисами характеру наділені діти класу?

▶ *Гра «Якщо людина добра»*

— Діти, нумо пограємо в гру. Умови гри: якщо людина повинна робити те, що я називаю, ви плескаєте в долоні, а якщо ні — нічого не робите. Уважно слухайте!

□ Бути милосердним, чуйним, сердечним, щирим;

□ насміхатися з чужого горя;

□ допомагати людям похилого віку;

□ захищати слабкого;

□ бути завжди ввічливим;

□ ображати інших;

□ піклуватися про тварин;

□ шанувати працю інших людей;

□ шанувати батьків.

— А що б ви хотіли зробити для людей?

3. Групове заняття

▶ *Вправа «Чуйна допомога»*

Учні об'єднуються у групи. Учитель пропонує дітям уявити, що вони приходять додому, а рідні сумні, у них поганий настрій.

— Доберіть слова, щоб утішити, заспокоїти, допомогти:

1-ша група — для мами;

2-га група — для тата;

3-тя група — для бабусі;

4-та група — для дідуся;

5-та група — сестрички або братика.

▶ *Перегляд «Мультфільму про добро»*

(<https://youtu.be/3-ZUn6z4rWo>)

4. Теми для Щоденника вражень
- Як робити добрі справи?
  - Я б хотів(ла) зробити для людей...
  - Добрі справи мого дня.

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЩО Я ЗНАЮ ПРО КУЛЬТУРНУ СПАДЩИНУ СВОГО НАРОДУ?

1. Вітання

Добрий ранок! Всім привіт!
 Хай почує увесь світ.
 Українські дітлахи
 Йдуть до школи залюбки.
 Однокласники і я —
 Маєм всі своє ім'я.
 Ось по колу ми підем
 І ім'я своє назвем.

Діти утворюють коло, вітаючись, подають руку і говорять:
 — Я ..., вітаю тебе у нашому класі!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що я знаю про культурну спадщину свого народу?»

► Вправа «Продовж речення»

Мій народ славиться тим, що...

► Перегляд відео «Культурна спадщина України»

(<https://youtu.be/CSwjFMhz-GA>)

► Вправа «Мікрофон»

— Про що ви дізналися з відео?

— Яка інформація для вас була найцікавішою?

— Про що можете розповісти друзям?

3. Групове заняття

► Вправа «Реклама»

— Спробуйте прорекламувати нашу Україну.

Діти об'єднуються у групи за назвами: «гори», «ріки», «скульптура», «люди» і добирають якомога більше інформації, що стосується їхньої назви.

» Вправа «Колаж»

Діти об'єднуються в групи по 5 осіб. Кожна група отримує декілька журналів, клей, ножиці та великий аркуш паперу, аби створити колаж на тему: «Культурні пам'ятки нашого народу».

Кожна група презентує свою роботу.

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене культурна спадщина народу — це...
- Чим я хочу прославити Україну?
- Моя Україна.

✓ **ДЕНЬ 2. ХТО Є ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ?**

1. Вітання

Ми — маленькі українці,
 Разом ти і я.
 Тут погляньте, там погляньте —
 Ми одна сім'я.
 Тож нумо заспіваєм
 Пісню чарівну.
 Про країну — Україну,
 Рідну сторону.

» Вправа «Чарівні долоньки»

Учні утворюють коло. Учитель тримає у руках 5 «долоньок» (синю, червону, жовту, білу, зелену).

Синя — потиснутим одне одному руки;
 червона — плеснути у долоні;
 жовта — привітатися ліктиками;
 біла — привітатися спинками;
 зелена — привітатися колінцями.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Хто є громадянами України?»
 Учитель читає вірш.

МОЯ УКРАЇНА

На світі багато чудових країн,
 Мені наймиліша, найкраща країна,
 Яка піднялася, мов Фенікс, з руїн,
 Безсмертна моя Україна.
 Ти з давніх віків непокірна була
 І волю свою боронила невпинно.
 Нарешті збулося — її здобула,
 Звитяжна моя Україна.
 На землях твоїх неозорих степів
 Живе працююча і чесна родина,
 Хвилюється колосом стиглих хлібів
 Моя золота Україна.

В садах і дібровах в вечірні часи
 Чарує нас пісня дзвінка солов'їна,
 І чути співочі дівчат голоси, —
 Пісенна моя Україна.
 Тепер ще не легко живеться тобі,
 Є в тому, мабуть, особлива причина.
 Та все подолає в тяжкій боротьбі
 Незламна моя Україна!
 Квітуй, мов калина, над плесами вод,
 Будь в дружбі та праці міцна та єдина.
 Хай буде щасливим твій вільний народ,
 Прекрасна моя Україно!

Микола Верещака

► Вправа «Мікрофон»

- Про яку країну йдеться у вірші?
- Який настрій відчувається у вірші?
- За що ми любимо Україну?

► Гра «Актори»

— Ну ж бо перевіримо, які ви актори. Скажіть виразно: «Я люблю свою країну».

— А тепер скажіть сумно, радісно, втомнено, ніби ви тільки прокинулися.

— То кого називають громадянами? (Людей, які народилися в певній країні.)

► Вправа «Асоціативний куц»

3. Групове заняття

► Мініпроект «Тепло своїх долонь віддам я Україні»

Учні обводять свою долоньку із кольорового паперу, пишуть на ній, за що вони люблять Україну. Долоньки наклеюють довкола карти України, промовляючи написані слова. Діти зігрівають теплом своїх долонь Україну.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я — громадянин (громадянка) України.
- Я пишаюся тим, що...
- Я можу зробити для своєї Батьківщини...

✓ ДЕНЬ 3. Я — УКРАЇНЕЦЬ/УКРАЇНКА, Я — ЄВРОПЕЄЦЬ/ЄВРОПЕЙКА

1. Вітання

Вітаю вас, мої любі,
У нашій затишній оселі.
Нехай сьогодні день наш буде,
Як пісня солов'я, веселим.

Діти беруться за руки і йдуть по колу, промовляючи:

Тепло своїх долоньок
Я друзям віддаю.
Урок новий, цікавий
Я з радістю почну.
У коло вже зібрався
Увесь наш дружний клас.
Тож, друже, посміхайся
І веселись щораз.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Я — українець/українка, я — європеєць/європейка»

— Хто такі європейці?

— Перед вами — карта світу. Україна — одна з найбільших держав Європи. Вона межує із сімома країнами світу. Наша Батьківщина — центр Європи.

У Європі — 45 незалежних держав, які об'єднались у Євросоюз. Прапор Євросоюзу — це 12 золотих зірок на фоні безхмарного неба. Україна є частиною Європи.

» Гра «Спробуй відгадати» (слайд-шоу)

1. Яка квітка є символом Нідерландів? (*Півонія, тюльпан, фіалка.*)
2. Як називається птах, що є символом миру? (*Голуб, лелека, папуга.*)
3. Ця країна відома в усьому світі своїми «томатовими боями». (*Італія, Бельгія, Іспанія.*)
4. У якій країні на Новий рік гість повинен принести хоча б маленький шматочок вугілля? (*Німеччина, Великобританія, Україна.*)
5. На яке свято дітям під подушечку кладуть подарунки, а непослухам — різочки? (*Новий рік, Великдень, Святого Миколая.*)
6. У якій державі популярний бій биків, або корида? (*Іспанія, Україна, Австрія.*)
7. Назвіть східноєвропейську традицію, пов'язану з Великоднем. (*Розмальовувати писанки, приносити подарунки товаришам, класти в шкарпетку дітям подарунок.*)

— Ми робимо нашу державу відомою, європейською. Саме ми можемо розповісти через соціальні мережі державам-сусідам про нашу унікальну країну, про її природні багатства, мальовничі куточки, де поєднується колорит багатьох народів, можемо організувати онлайн-подорож, яка відкриє Україну з різних ракурсів для європейців.

► *Перегляд відео «Україна — Європа»*

(<https://youtu.be/P1QKINwXYh0>)

— Про які події повідомляє відео?

— Що вас зацікавило найбільше?

— А яка головна думка фільму?

Учитель читає вірш.

По-перше, я — українка!
Пишаюсь своїм народом,
Що сотні буремних років
Виборює рай земний.
Бог рай для нього — свобода
Від злого ярма й неправди.
Бо рай для нього — країна,
Яку поважає світ.
По-друге, я — європейка!
Я гідна цього імення.
Я хочу і буду жити
У добрий для мене час.
Коли Україна-птаха
Розправить могутні крила
І ними обійме діток,
Нескорених і міцних.
Народ мій такий, як інші —
Не кращий, але й не гірший.
Він вартий належно жити
У щасті та доброті
Під небом єдиним, мирним,
Під сонцем ясним, великим,
На рідній своїй планеті,
Яку нам дарує Бог.
І я закликаю: друзі,
Єднаймося, європейці!
Плекаймо серця гарячі,
Щоб билися в унісон
Заради добра і миру,
У спільному нашім домі,
Що зветься Європою гордо,
В ній — правила й в ній — закон!

» Вправа «Інтерв'ю»

- Про кого йдеться у вірші?
- До чого закликає вас автор?
- Які слова використав автор, щоб показати свою любов до країни?

— Що б ви могли додати до змісту вірша?

3. Групове заняття

» Вправа-колаж «Країни Європи»

Учні класу об'єднуються в групи за назвами країн: Україна, Польща, Німеччина, Франція.

Діти вибирають картинки і назви, що стосуються саме їхньої країни, і створюють колаж цієї країни.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя мандрівка Європою.
- Моя європейська мрія.
- Що б я розповів(ла) про свою країну?

✓ **ДЕНЬ 4. ЯК Я ПІЗНАЮ ПРИРОДУ?**

1. Вітання

Доброго ранку, сонечко ясне!
 Доброго ранку, земле прекрасна!
 Доброго ранку, птахи галасливі!
 Доброго ранку, діти щасливі!
 Доброго ранку, люди привітні!
 Доброго ранку, дерева і квіти!

» Вправа «Сьогодні я ...»

Дітям пропонується уявити себе квіточкою.

— Сьогодні я ..., і я ... (*запашна, яскрава ...*)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як я пізнаю природу?»

Учитель читає вірш.

Он повзе мурашка,
 Ось хлюпоче річка.
 Не ламай ромашку,
 Не топчи травичку.
 В зелені діброва,
 В китицях калина.
 Глянь, яка чудова
 Наша Україна!
 Журавлі над лугом
 Линуть рівним клином.
 Будь природі другом,
 Будь природі сином.

Знай-бо, це не мода,
 Це життя потреба.
 Нас віта природа
 Чистим синім небом.

Анатолій Каменчук

► *Вправа «Асоціації»*

Хто більше назве слів, які розкривають зміст слова «ПРИРОДА»?

— Який у вас настрій після прослуховування вірша?

— А що цікавого ви почули у вірші про природу?

— Що для нас природа?

► *Перегляд мультфільму «Пригоди лісових друзів — Охорона природи»*

(<https://youtu.be/JZL8EqG7YoI>)

— Чого вчить нас цей мультфільм?

— Що ви можете зробити для збереження природи?

3. Групове заняття

► *Вправа «Чим я можу допомогти природі?»*

На дошці прикріплено дерево. Діти на вирізаних листочках записують свої пропозиції та побажання щодо збереження природи, прикріплюють їх на дерево.

4. Теми для Щоденника вражень

- Чим я можу допомогти природі?
- Як я пізнаю природу?
- Моя улюблена пора року.

✓ **ДЕНЬ 5. ЯК ЗІБРАТИ ІНФОРМАЦІЮ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ПРИСТРОЇВ?**

1. Вітання

Добрий день, я вас вітаю.
 Посмішок усім бажаю.
 Тож на мене подивіться
 І радісно посміхніться.

► *Вправа «Ранкові враження»*

— Продовж речення: «Сьогодні дорогою до школи мене здивувало...».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як зібрати інформацію за допомогою цифрових пристроїв?»

— Що таке цифрові пристрої?

Цифровий пристрій — це технічний пристрій або пристосування, призначене для отримання та опрацювання інформації в цифровій формі, використовуючи цифрові технології.

Приклади цифрових пристроїв: стільникові телефони, цифрові фотоапарати, цифрові відеокамери, веб-камери, комп'ютери, цифрове телебачення, DVD-програвачі тощо. (*Вікіпедія*.)

— Перегляньте відео «Пристрої для роботи з інформацією».
(<https://youtu.be/5oXk-YITRmE>)

» «Крісло автора»

Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і висловлюють свої думки.

— Яка цікава інформація вам запам'яталася і чим?

3. Групове заняття

» Вправа «Винахідники»

Діти об'єднуються у групи за назвами цифрових пристроїв. За допомогою цеглинок конструктора кожна група створює цифровий пристрій. Презентуючи роботу, члени групи промовляють, як за допомогою цього пристрою можна зберегти інформацію. (*Групи: фотоапарат, відеокамера, вебкамера, смартфон*.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене важливо (*неважливо*) мати цифрові пристрої.
- Я використовую Інтернет для...
- Якби я був (*була*) винахідником, то...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ЯК МИ ЗРОСТАЛИ?

1. Вітання

Ми за цілий рік зростали,
(*Діти стають на носочки*.)
Дружно вчилися й гуляли,
(*Діти повертаються ліворуч та праворуч*.)
Помахайте друзям зліва,
Помахайте друзям справа,
Бо для нас вже за хвилинку
Розпочнеться нова справа.
(*Під музику діти хаотично пританцьовують*.)

Учитель говорить:

— Зупиніться, хлопчики; плесніть у долоні, дівчатка; обійміться, хто у чорних черевичках; помахайте правою рукою, у кого світле волосся; станьте за зростом.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як ми зростали?»

► *Вправа «Не хочу хвалитися, але ...»*

Діти розповідають по черзі по одному реченню: «Я помітив, що в мені змінилося ...».

Обговорення

— Чому деякі речі постійно змінюються?

— А що залишилося незмінним? Чому?

— Чи може змінитися те, що зараз є незмінним?

► *Перегляд мультфільму «В гостях у Добрячка»*

(<https://youtu.be/cMmEKkPg4vs>)

— Що корисного ви дізналися?

— Яку пораду дав дівчаткам Добрячок?

► *Перегляд мультфільму «Корисні підказки. Як почути своє тіло?»* (<https://youtu.be/dgaovSRHGPO>)

— Чим можете поділитися із друзями?

3. Групове заняття

► *Вправа «Бінго»*

Діти отримують аркуші різнокольорового паперу. У спосіб «рвання» вирізують силует людини. На кожній частині тіла записують, які зміни відбулися за рік.

Потім об'єднуються у групи: голова, руки, ноги, тулуб.

Вирізують із великого паперу певну частину тіла і записують зміни, які відбулися за рік у класі. Після виконання завдання представники від кожної групи на дошці складають «учня — клас» і дають поради:

□ Що б я міг (*могла*) змінити самостійно...

4. Теми для Щоденника вражень

□ Найкращим, що зі мною сталося у третьому класі, було...

□ Коли я виросту, то хочу стати...

□ Мені цікаво спостерігати за...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО Є ЩАСТЯМ ДЛЯ ЛЮДИНИ?

1. Вітання

Ти щасливий, я щаслива.

Ми щасливі, ми — сім'я.

То ж всі дружно зустрічаєм

Ранок в класі ми щодня.

Діти утворюють коло і дарують одне одному щасливу посмішку, даруючи компліменти.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що є щастям для людини?»
— Що, на вашу думку, є щастям для людини?
Учитель читає казку Надії Красоткіної.

ВЕСЕЛКА ЩАСТЯ

Жила на світі добра і весела дівчинка Настуся. Вона дуже любила цей світ: квіти, метеликів, пташиний спів, річку, що вигравала сонячними зайчиками, зелену травичку, тепле і веселе сонечко, зоряне небо і все-все ... А ще з великим захопленням дивилася на веселку, бо їй здавалося, що вона була жива і завжди вабила Настусю до себе. От якби ж то можна було пробігти по веселковому місточку, що часом перекидався над великою річкою! Та місточок над рікою висів недовго, і дівчинка знала, що не встигне добігти до нього, бо річка була далеченько. Але пробігти по такому гарному кольоровому місточку дуже хотілося. Настуся думала, що колись її мрія, може, й здійсниться, бо бабуся не раз казала, що коли дуже чогось хочеш, то це може збутися, а дівчинка дуже цього хотіла. Та не все так просто у житті буває, так не раз казала мама. Настуся продовжувала мріяти і сподіватися. Бо ж дідусь колись говорив, що мрії здійснюються лише у добрих людей. Дівчинка була доброю. Вона всім допомагала, нікого не кривдила, була слухняною, тому сподівалася, що її мрії здійсняться.

Одного разу в літню пору після грози, яка кидала вогняні стріли і такі громовиці, що всі аж тремтіли зі страху, на все небо розкинулася чарівна веселка. Вона вигравала сімома дивовижними кольорами і була така яскрава, що всі люди із захопленням дивилися на неї. А Настуся була приємно вражена цим незвичайним дивом. Вона не могла натішитися цим видовищем і вирішила побігти на луг, щоб сплести собі такий самий веселковий віночок із квітів.

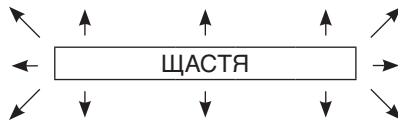
У її бабусі було багато різноколірних стрічок, бо вона шила сукні для дівчаток і часто оздоблювала їх кольоровими стрічками, тому Настуся вибрала такі, що відповідали кольорам веселки. Це було зовсім неважко, бо сьогодні веселка дарувала свої кольори людям, і дівчинка їх добре розрізняла. Настуся попросила в бабусі дозволу взяти стрічки і побігла в поле. Там було мокро після дощу, але дівчинка не відчувала цього, хоч заросились і сукня, і ніжки. Вона збирала квіти, вплітала їх у вінок разом із такими самими стрічками і захоплено співала веселі пісеньки. Червоних, оранжевих та жовтих квітів було багато, та й зеленого не бракувало, блакитні незабудки росли поблизу води, а сині волошки — в житі. От тільки фіолетового не було поруч, тому дівчинка забрела аж до великої

річки і там знайшла ці квіти, хоч і не знала, як вони звуться. Але це не біда. Бабуся знає всі рослини. У Настусі утворився такий гарний вінок, який ще жодного разу не виходив. А стрічки, вплетені разом з квітами, дівчинка зв'язала до купи і вийшла чудова шапочка. Вона одягла веселкову шапочку на голову, за плечима розвівалися стрічки. Це було так приємно, що дівчинка почала кружляти, а потім радісна і задоволена побігла до великої річки, що виблискувала золотом від заходу сонечка і була просто чарівною! На березі вона зупинилася. Ще жодного разу Настуня не заходила так далеко, тому їй стало трішечки страшно. А раптом не втрапить назад? Та ні, вона знає дорогу додому! Настуня стояла на березі ріки і була схожа на веселку. Вона щасливо усміхалася і любила весь світ.

І враз перед нею над великою річкою перекинувся незвичайний чарівний веселковий міст. Він вигнувся величезною дугою над золотою від сонця рікою і заграв усіма кольорами райдуги, та так гарно, що здавався живим і кликав Настусю до себе. Вона була вражена, захоплена, здивована, але охоче ступила на кольоровий міст. Її мрія здійснилася! Вона була на сьомому небі від щастя, зробила крок, другий і стала легенькою, немов пір'їнка. Настуся вже не йшла, а бігла по чарівній веселці вгору. Все навколо було чарівне, незвичайне, напрочуд гарне і дивне. На самій вершині мосту назустріч дівчинці йшла дивовижна веселкова Фея, ні — це була жива Веселка, вона сяяла всіма кольорами і весело усміхалася дівчинці.

- Із ким зустрілася Настуся?
- Чому саме дівчинка побачила живу Веселку?
- Від чого Настуся отримала щастя?

► Вправа «Асоціації»

(Дібрати влучні вислови та ознаки до цього слова.)

3. Групове заняття

► Вправа «Коло ідей»

Діти об'єднуються у групи: чарівники, художники, письменники, музиканти.

— Що ми можемо зробити, щоб усі люди у світі стали щасливими?

Діти обговорюють усі можливі варіанти відповідей. Після завершення часу групи презентують роботи.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щастя — це...
- У яких життєвих ситуаціях я почувуюся щасливим (*щасливою*)?
- Мені для щастя потрібно...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ПОБУДУВАТИ ГАРНІ СТОСУНКИ У КОЛЕКТИВІ?

1. Вітання

Добрий день! Вітаю вас!
Хай радіє увесь клас.
В нашій класі всім цікаво,
Дружно, весело, повчально.
Колектив наш просто клас.
Всі порадуйтеся за нас!

Діти вітаються по колу, звертаються одне до одного на ім'я і торкаються двома долоньками.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як побудувати гарні стосунки у колективі?»

► *Спілкуємось граючись*

- Діти, чи всі ви маєте однакові імена?
- А чи є серед вас діти з однаковими іменами? Таких дітей називають тейками.
- Скільки в нашому класі Марій? Артемів? Карін? Алін? Максимів?
- А хто у нас один?
- Скільки хлопчиків? дівчаток?
- Кого більше: хлопчиків чи дівчаток?
- Як нас усіх можна назвати одним словом?
- А ще нас можна назвати спільнотою. Спільнота походить від слова «спільно», що означає всі разом.
- Як ви вважаєте, чи можна назвати наш клас дружним, спільнотою?
- Чи залежить здоров'я від взаємин у класі?

► *Гра «Струмочок»*

Мета: дати дітям зрозуміти, що лише спільними зусиллями можна досягти результату.

Діти ходять класом. За командою «Струмочок!» збираються в групи по 5–7 осіб, шикуються одне за одним, кладуть руки на плечі тому, хто стоїть попереду, й рухаються вперед. За командою

«Озеро!» кожна група утворює коло, піднімає руки й з'єднує їх. За командою «Галевина!» всі групи присідають. Перемагає найдружніша, найуважніша і найспритніша група.

— Чи сподобалася вам гра?

— Що сподобалося найбільше?

— Чи цікаво було б грати в цю гру одному?

3. Групове заняття

Завдання. У групах пригадати гру, яка гуртує команду. Запропонувати її іншим командам-групам у класі.

Наприклад, гра «Неіснуючий звір» (автор І. Донська).

Тривалість — 10 хв.

Під час ігор у команді з лімітом часу діти здобувають перші навички співпраці та взаємодопомоги у школі. Такі умови допомагають учням мобілізуватися, імпровізувати та винаходити креативні розв'язання ситуації просто тут і зараз. Також ми вчимо дітей зважати на інших, поступатися їм.

Об'єднайте дітей у групи. Їхня кількість залежатиме від кількості учнів у класі. В ідеалі, в одній групі має бути 7–10 дітей.

Запропонуйте учням створити разом звіра, який ніколи не існував. Для цього учні мають використовувати різні положення тіла. Вони можуть триматися за руки чи обійняти одне одного.

Поставте умову: у групі, де 10 дітей, підлоги можуть торкатися лише 14 ніг і 12 рук, а не всі 20. Тобто, комусь доведеться стояти на одній нозі. А руки не завжди зможуть стати точкою опори — доведеться покладатися на членів команди.

Завдання полягає в тому, щоб діти змогли швидко домовитися, розподілити між собою «частини тіла» звіра та простояти нерухомо принаймні 30 секунд.

Гра може мати різні варіації. Замість звіра можна запропонувати учням створити автомобіль, який матиме чотири колеса, двигун, кабіну, водія та причеп.

4. Теми для Щоденника вражень

- У колективі я почуваюся...
- За що я люблю наш клас?
- Мої враження.

✓ ДЕНЬ 4. СЕКРЕТИ УСПІХУ

1. Вітання

— Як ділові люди — рукостискання.

— Як знайомі, які на відстані одне від одного — кивнути головою з примружуванням очей.

— Як двоє давніх друзів — плеснути піднятою долонею по долоні іншого.

— Як друзі, які люблять жарти, — ліктями і колінцями.

— Як дві подружки — привітатися обома простягнутими руками.

— Як матуся вранці — «Доброго ранку, дитиночко!» (*Обіймашки.*)

— Як знайомі, які на відстані один від одного, — помахати рукою.

— Як учитель танців — «Доброго ранку!» (*Проспівуючи, з «пружинкою».*)

— Як успішна людина — «Привіт усім! Радий бачити!»

— Яке вітання вам найбільше сподобалось? Який у вас настрій?

— Гарний настрій — це перший крок до успіху.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Секрети успіху»

— Сьогодні ми поговоримо про успіх кожного з вас, про те, чи задоволені ви своєю роботою у 3-му класі, чого навчилися і чого досягли.

Кожна людина народжується переможцем. Але не кожен навчився сприймати себе в позитивному світлі. Щоб стати успішною особистістю, необхідно усвідомлювати себе такою. Це спосіб життя, який дає змогу скрізь і у всьому очікувати, бачити успіх та можливості.

► *Вправа «Не буду хвалитися, але ...»*

Діти у колі по черзі розповідають про свої таланти, чим вони можуть пишатися. До прикладу:

- Я багато знаю про...
- Я наполегливий(ва).
- Я добре малюю.
- Я гарний спортсмен.
- Зі мною приємно спілкуватися.
- Друзі мене люблять.
- Я доброзичливий(ва).
- Я допомагаю своїй сім'ї та однокласникам.
- Я вмію спостерігати за природою.
- Я люблю дощ.
- У мене гарно виходить...

► *Вправа «Вчимося позитивно мислити»*

— Секрет успішної людини полягає у тому, що вона позитивно мислить. Що ви будете робити, якщо...

- Ваш святковий одяг забризкала машина...
- Ваша команда програла суперникам...
- Вашу таємницю комусь розповіли...

- Вас не запросили на день народження однокласника(ці)...
- Вам забракло у шкільній їдальні улюбленого тістечка...
- Ви на сцені забули слова...

► *Гра «Чарівний базар»*

Учитель просить дітей уявити, що існує базар, на якому «купу-ють» і «продають» незвичайні речі: активність, ініціативність, працездатність, самостійність, вміння працювати у команді, товарись-кість, сміливість, упевненість у собі, вміння слухати, вести за собою тощо (*ці слова написані на невеликих аркушах паперу у кожного із дітей класу*). «Продавці» обмінюють риси, притаманні їм, на інші, яких у них бракує. Наприклад, у «покупця» не вистачає самостій-ності, а він може поділитися із «продавцем» почуттям гумору...

Після того як діти обмінялися «товарами», учитель обговорює з дітьми:

- Чи задоволені ви покупкою?
- Які емоції переживали?

3. Групове заняття

► *«Галерея успіху»*

Діти у групах створюють плакати про свої успіхи, яких вони до-сягли у 3-му класі. Потім із плакатів організують «галерею успіху» класу.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я отримую задоволення від...
- У мене є можливість...
- Мій успіх залежить від...

Список використаних джерел

1. Атемасова О. А. Психогімнастика у початковій школі // (Бібліотека шкільного психолога).— Х. : Вид-во «Ранок», 2010.— 160 с.
2. Волощенко О. В. Я досліджую світ. Навчальний зошит для 3-го класу пілотних шкіл НУШ. Інтегрована тема «Світ невідомий» / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко, О. Волошенюк.— К. : Світич, 2019.— 48 с.
3. Волощенко О. В. Я досліджую світ. Навчальний зошит для 3-го класу пілотних шкіл НУШ. Інтегрована тема «Світ невидимий» / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко, О. Волошенюк.— К. : Світич, 2020.— 48 с.
4. Волощенко О. В. Я досліджую світ. Навчальний зошит для 3-го класу пілотних шкіл НУШ. Інтегрована тема «Приховані можливості речей» / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко, О. Волошенюк.— К. : Світич, 2020.— 48 с.
5. Волощенко О. В. Я досліджую світ. Навчальний зошит для 3-го класу пілотних шкіл НУШ. Інтегрована тема «Погода» / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко, О. Волошенюк.— К. : Світич, 2020.— 48 с.
6. Волощенко О. В. Я досліджую світ. Навчальний зошит для 3-го класу пілотних шкіл НУШ. Інтегрована тема «Я — людина» / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко, О. Волошенюк.— К. : Світич, 2020.— 48 с.
7. *Всесвіт* : Енциклопедія для дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів : у 2 ч. / Ю. В. Каверін, О. І. Степаненко, Б. М. Чіп та ін.— К. : Н. М. Яновська, 2003.
8. *Науменко В. О., Захарійчук М. Д.* Риторика. 3 клас : Навчальний посібник.— К. : Вид-во «Літера», 2014.
9. *Гра по-новому, навчання по-іншому.* Методичний посібник / Упорядник О. Рома.— The LEGO Foundation, 2018.— 44 с.
10. *Довкілля* : хрестоматія : для почат. кл. загальноосвіт. навч. закл. / упоряд. О. А. Біда.— К. : Ірпінь : Перун, 1999.— 366 с.

11. *Ліннікова Л. В.* Уроки розвитку мовлення. 2 клас.— Х. : Вид. група «Основа», 2016.— 79 с.— (Серія «Початкова школа. Мій конспект»).
  12. *Тесленко Н. В.* Найкращі ігри для дітей : навчальне видання.— Х. : Видавничий дім «Школа», 2003.
  13. *Пометун О. І., Пироженко Л. В.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.— К. : А.С.К., 2004.
  14. *Природознавство* : підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Г. Гільберг, Т. В. Сак.— К. : Генеза, 2015.
  15. *Прищепа К. С., Лук'яненко В. Г.* Тематичний словник школяра.— К. : Гага, 1997.
  16. *Ранкові зустрічі. 1 клас. I семестр* / авт.-упоряд. Н. Ю. Бабіченко, О. А. Нечипоренко, С. М. Хівренко.— Х. : Вид. група «Основа», 2019.— 144 с.— (Серія «Нова українська школа»).
  17. *Рижкова Т.* Уроки музики // Початкова школа.— 2008.— № 10.
  18. *Фопель К.* Як навчити дітей співпрацювати? Психологічні ігри і вправи : Практичний посібник / Пер. з нім.; у 4-х томах, 2-е видання.— М. : Генезис, 2003.— 160 с.
  19. *Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник* / Упорядник О. Рома.— The LEGO Foundation, 2018.— 32 с.
- Електронні ресурси*
1. А. М. Богосвятська. Слово вчителя: вітаємось, хвалимо, прощаємось чарівно. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/ruhlyvi-igri-5301.html>
  2. Відеоролик «Школа доброго настрою» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/kUY-QzskELk>
  3. Відеоролик «Коли на душі негода» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/sLxPLb0JC5w>
  4. Виховна година. 3 клас. Тема: «Дружба — найцінніший скарб» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vihovna-godina-3-klas-tema-druzhba---naucinnishiy-skarb-12600.html>
  5. Відеоролик «Квітковий годинник м. Києва» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/JNAqU4nXxHo>
  6. Відеоролик «Люди непомітних професій. Метеоролог» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://youtu.be/Ynk3z_Nnvl0
  7. Відеоролик «Як рослини та тварини передбачають погоду» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/6yZrSuvlh2w>
  8. Мультсеріал. Погода на вибір [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/4lcgonWsxLA>

9. Пісня Н.Май «Кап, кап» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/B-M6mXzJiMo>
10. Національна електронна платформа Нова українська школа [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nus.inf.ua/>
11. Початкові класи: Я у світі. 4 клас. Неповторність кожної людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pochatkives.ru/2015/09/4_55.html
12. Навчання. Психічна й духовна складові здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://sites.google.com/site/osnovizdorova9klas/navcanna/1-samorealizacia-osobistosti>
13. Мультфільм «Думками навиворіт» (2015) українською мовою [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/kbIIbM-SY8M>
14. Малюнок сонце [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://svitlanaprashun.blogspot.com/2017/05/blog-post.html>
15. Мультфільм «Шоу талантів» «Пригоди лісових друзів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/XfG3GgfvXjE>
16. Мультфільм про добро [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://youtu.be/3-ZUn6z4rWo>
17. 6 ігор із класного менеджменту для середньої школи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/6-igor-iz-klasnogo-menedzhmentu-dlya-serednoyi-shkoly/>

Відомості про авторів

Сигида Світлана Вікторівна — методист методичного кабінету відділу освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради Черкаської області; учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Карчевська Алла Анатоліївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, Смілянський НВК «Ліцей — школа “Лідер”», Черкаська обл.

Литвин Ольга Володимирівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, Смілянський НВК «Ліцей — школа “Лідер”», Черкаська обл.

Корскевич Світлана Анатоліївна — учитель початкових класів, спеціаліст, Смілянський НВК «Ліцей — школа “Лідер”», Черкаська обл.

Харченко Ольга Георгіївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, Смілянська ЗОШ № 7, Черкаська обл.

Третяк Леся Павлівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 7, Черкаська обл.

Бабіченко Наталія Юріївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Нечипоренко Олена Анатоліївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Стуженко Антоніна Миколаївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, Смілянська гімназія ім. В. Т. Сенатора, Черкаська обл.

Пічкур Алла Іванівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 10, Черкаська обл.

Безкоштовні Інтернет-марафони від Видавничої групи «Основа»!

Інтернет-марафон — це цікава інформація, нові ідеї та практика застосування, атмосфера творчості й натхнення, спілкування з експертами та колегами

Простір для професійного зростання освітян!

Взяти участь в Інтернет-марафонах варто не лише заради нової інформації, але й заради тієї творчої енергетики, яку спікери передають слухачам!

- 4 рази на рік: у березні, червні, серпні та жовні;
- спікери: вчителі змін, тренери НУШ, працівники освіти, іноземні фахівці;
- безкоштовні вебінари на актуальні теми;
- 100% корисної та якісної інформації!

Долучайтеся до нашої події онлайн або переглядайте записи всіх вебінарів на YouTube-каналі Інтернет-марафону: www.youtube.com/c/MARAFONOSNOVA

Приєднуйтеся до нас у Facebook!

На сторінці Інтернет-марафону
www.facebook.com/InternetMarafon:

- дізнавайтесь про анонси;
- беріть участь в розіграшах подарунків;
- переглядайте безкоштовно записи вебінарів;
- замовляйте сертифікати: паперові чи електронні.

Приєднуйтеся і запрошуйте колег!

Станьте спікером Інтернет-марафону!

Бажаєте поділитися власним досвідом та напрацюваннями із колегами? Станьте спікером наших Інтернет-марафонів! Надсилайте свої листи на електронну пошту marafon.osnova@gmail.com

Зростаєте разом із ВГ «Основа»! Зустрінемося на Інтернет-марафонах!

Пишіть нам:

на електронну пошту: marafon.osnova@gmail.com

**ІНТЕРНЕТ-
МАРАФОН**

Навчальне видання
Серія «Посібник для вчителя»

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ. 3 КЛАС. ІІ СЕМЕСТР

Автор-упорядник
СИГИДА Світлана Вікторівна

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*
Редактор *О. В. Грабар*
Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *Є. С. Островський*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 12.03.2020. Формат 60×90/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Helvetica.

Ум. друк. арк. 10,0. Замовлення № 20-03/16-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-34
e-mail: office1@osnova.com.ua
osnova.com.ua
book.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212
(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)